

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Första kammaren.

Nr 3.

Tisdagen den 19 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1943/44, nr 2, angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, och nr 3, angående fortsatt giltighet för förskottsstaten för försvarsväsendet. *Statsverkspropositionen m. m.*
(Forts.)

Herr Heiding: Herr talman! Vid riksgäldskontorets informationskonferens uttalade inledaren av konferensen, att »ordet för dagen är spara». Inledaren framhöll även, att ställningen är mycket labilare än de flesta föreställa sig. Det behövs inte något större tillskott till de inflatoriska krafterna för att en lavin, som det kan bli oerhört svårt att hejda, skall sättas i gång.

Ja, däri kan man instämma, men hur förhåller det sig i verkligheten med sparandet? Bidrager regeringen, trots att finansministern anser sig ha slagit in på den rätta vägen, med sin finans- och skattepolitik till något sparande? Nej, så är icke fallet. För min del tror jag icke på herr finansministerns profetior om de framtida beräkningarna av statsinkomsterna. När det gäller skatterna, räknar regeringen även med att under nästa år taga ut krigskonjunkturskatt. Denna skatt verkar icke i den riktning, varom uttalande gjordes vid informationskonferensen. Företagsamheten försvinner och produktionen lamsläs med ett sådant skattepålägg. En företagare av vad slag det vara må, som under jämförelseåren 1937 och 1938 hade ringa eller ingen inkomst, drabbas alltför hårt om inkomsterna nu skulle stiga. Han resonerar därför i de flesta fall som så, att det är bättre att ligga stilla än att sätta i gång något som i alla fall till största delen går till skatten. Den som i förhållande till jämförelseåren haft en stor inkomst försöker med alla möjliga medel att få fram utgifter till de inkomster, som nu ligga över jämförelseårens inkomster. Detta kan icke uppmuntra till sparsamhet, och många gånger blir det arbeten som sättas i gång, vilka under nuvarande förhållanden knappast kunna anses försvarliga med tanke på den varuknapphet som råder. Om inventarievärdet ökat, skall detta beskattas. Om större reparationer än de vanliga blivit utförda, blir det skatt, liksom det också blir krigskonjunkturskatt på de tvångsålagda vedavverkningarna och på fastighetsförsäljningar. Ett skattefritt avdrag å 3,000 kronor erhålles, men det som därutöver tillkommer i merinkomst över jämförelseinkomsten är beskattningsbart.

Skogsavverkningar beskattas efter andra grunder, vilket verkar ofördelaktigt, då ett särskiljande av jordbrukets och skogens inkomster leder till en orättvis beskattning. Om skogsavverkning har företagits i större omfattning under något av jämförelseåren, beroende på lägre inkomster än normalt från jordbruket, blir jämförelseinkomsten från jordbruket alltför låg, och hög krigskonjunkturskatt kommer att utgå. Då jordbruk och skogsskötsel drivas gemensamt, är det orätt med dylika beräkningsgrunder.

Om krigskonjunkturskatt icke åvilat vedavverkningarna, skulle större partier ved ha kommit fram, och de dyrbara anordningar, som nu fått vidtagas, hade

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

varit obehövliga. Värnpliktiga hade icke behövt inkallas, barackbyggandet kunde ha minskat i omfattning, och en stor del av de nu utgående understöden hade ej behövt utgå. Vid de nu pågående vedavverkningarna är det så stora uttag, att man kan tala om att ta av skogskapitalet. Varför skall man då krigskonjunkturbeskatta dessa avverkningar? Kan det inte räcka med redan förut utgående skatter?

Det blir många gånger godtyckliga siffror som få räknas fram, och man kan verkligen beklaga de män som fått detta granskningsarbete sig anförtrott. Det är nästan omöjligt att komma fram till rättvisa, då det är så många olika faktorer, som spela in på jämförelseårens inkomster. På grund av bristen på arbetskraft måste t. ex. mera tidsenliga och nu även dyrare maskiner inköpas. Kan det då vara rättvist att fastställa en viss avdragsprocent, som ej får överskridas? Detsamma gäller även i fråga om modernisering av driftsbyggnader. Vid ett jordbruk utsuges jorden alltmera på grund av att gödning och kraftfoder icke gå att inköpa. Det blir således minskade utgifter, men en tillfälligt god skörd kan medföra inkomster över jämförelseårens, vilka då skola krigskonjunkturbeskattas. Om sedan efterföljande skördar genom denna utsugning av näringsämnen bli dåliga, är staten då beredd att återbetala vad som kommer att fattas? Vi få med all säkerhet räkna med att det blir några dåliga år efter kriget. Arbetet måste omläggas från kris- till fredsproduktion, och då kommer man icke ifrån att en viss arbetslöshet samt minskad köp- och skattekraft kommer att inträda. Den som då kunnat spara något kommer lättare igenom de svårigheter, som därvid kunna uppstå.

Om krigskonjunkturskatten slopas, finnas likväl möjligheter för staten att taga ut de skatter, som äro nödvändiga. Kostnaderna för alla de beräkningar, som äro förenade med denna skatt, måste ovillkorligen uppgå till mycket stora belopp. Ett slopande av skatten skulle uppmuntra företagsamheten och produktionen, och det är just vad som i dessa tider framför allt behöves.

Att producera det mesta möjliga borde vara parollen under nuvarande förhållanden. Efter en någorlunda god skörd får man icke tro att allt är väl beställt. Man kan verkligen emotse den kommande tiden med stor oro. Höstsädesarealens minskning, och därtill den omständigheten att marken under det nu liggande snötäcket icke var tillfrusen innan snön kom måste ingiva farhågor för att vi i år kunna få en betydligt lägre höstsädesskörd. Regeringen borde ägna sig mera åt produktionen än åt att tala om kostnadsramen. Under normala år kan en sådan kalkyl uppställas, men om man nu skall följa denna, leder detta till konsekvenser, som kunna bliva alltför ödesdigra. Vad hjälper det oss med ett aldrig så starkt försvar, om vi komma att sakna tillräckligt med livsmedel av olika slag? Redan nu är det knappt på flera områden, och de åtgärder som vidtagits kunna icke leda till ett bättre förhållande. Ett krafttag borde göras, och detta med det allra första. Hur skall det ordnas med att få i gång en utökad vårvete- och kornodling, en utökad sockerbetsodling, en utökad potatisodling, och hur tänker regeringen ordna med fläskproduktionen, som ju mycket diskuterades här i riksdagen under gårdagen? Fläskproduktionen är ju faktiskt alldeles lamslagen och blir snart nog ett minne blott. Om samma dröjsmålspolitik kommer att tillämpas i vår som under hösten, måste det ingiva allvarliga farhågor för hela vår folkförsörjning. Dylika långsamma förhandlingar och remisser äro icke försvarbara i dessa tider.

Kommer man att fortsätta på den nu inslagna vägen, befarar jag, att man kommer att tala om prisstopp och sparsamhet ända till dess att man står där utan det allra nödvändigaste. Man kan spara utan att därmed avstå från att köpa det som är nödvändigt. Vi måste spara med förstånd, men samtidigt se till att ingenting klickar i det stora försörjningsproblemet. Man får således

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

hoppas, att regeringen i god tid, redan i början av riksdagen, kommer fram med de förslag, som avse att främja produktionen av livsmedel, och att dessa förslag och den prissättning, som kommer att föreslås, bli sådana, att det hela leder till ett resultat, som kan ingiva större trygghetskänsla för framtiden.

Medan jag har ordet skall jag, herr talman, beröra ännu en sak, som bör komma fram i remissdebatten. Tvångsuttagningen av bilringar, och särskilt den betalning som erlägges, har hos många bilägare framkallat berättigade klagomål. Vederbörande bilägare har endast fått order att avmontera ringarna och insända dem till en viss namngiven firma. För begagnade däck och slangar utgår ersättning enligt värdering av tre av industrikommissionen utsedda sakkunniga. Det skall medges att det kan uppstå svårigheter att värdera de begagnade ringarna, men det förefaller, som om alltför stor ojämnhet uppstått vid värderingarna. Bilägaren har ingen möjlighet att framföra klagomål utan får finna sig i det belopp, som han blir tillerkänd. Förlusten att under nuvarande konjunktur tvingas lämna ut ringarna till ett lågt pris jämte den skada, som uppstår på en stillastående bil, blir alltför kännbar. Vid värderingarna tillämpas för närvarande först ett avdrag av 20 procent, och därefter göres ytterligare avdrag av vissa procent i stigande skala allteftersom tillverkningsåret ligger tillbaka i tiden. För ringar tillverkade år 1939 är detta avdrag 5 procent, 1938 10 procent, 1937 20 procent, 1936 35 procent och 1935 55 procent. I stället för grundavdraget på 20 procent borde ett tillägg ha kommit i fråga. Då allting numera stigit i pris, få bilägarna på detta sätt faktiskt ge bort en del av det värde som nu ligger i ringarna. Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har ju inte synts här i kammaren under remissdebatten, men jag skulle i alla fall vilja framställa en fråga till honom i hopp om att den skall komma till hans kännedom: Kommer herr statsrådet i framtiden, då ringar kunna erhållas för nyuppsättning, att medverka till att ringar till nedsatt pris utlämnas till de bilägare, som nu tvångsvis fått avstå från sina ringar?

Statens reservförrådsnämnd, som har hand om de av mig nyss omnämnda inköpen av gamla bilringar, säljer även ringar till dem som efter prövning erhålla licens. Vid försäljning av ringarna tar man emellertid ett annat pris än vad de ursprungliga ägarna fått. Efter flera tillägg kosta ringarna betydligt mer än inköpspriset. Det verkar egendomligt att en ring skall behöva bli så mycket dyrare sedan den gått igenom statens reservförrådsnämnd. Jag anser, att detta är en orättvisa emot de bilägare, som ha fått lämna ut sina ringar. Det är ju en hel del som fått fortsätta att köra med sina bilar, medan samtidigt många andra icke kunna utnyttja dem därför att staten lägger beslag på ringarna.

Det är ytterligare några synpunkter som jag skulle ha velat framföra under remissdebatten, men jag skall avstå därifrån, då det ju i stället kan bli tillfälle att göra det, när de olika frågorna längre fram skola behandlas här i kammaren. Jag fäste mig dock särskilt i går vid ett uttalande som herr finansministern gjorde om finansieringen av det för året uppgjorda statförslaget. Jag anser för min del, att finansministern har sett alltför lätt på det hela, och jag tror att vi måste ta hans uttalanden med en viss försiktighet.

Herr Mannerskantz: Herr talman! I årets trontal riktade Konungen en maning till det svenska folket att akta på sina ord samt att lojalt hålla samman och underordna sig det gemensamma. Detta är utan tvivel befogade maningar, och det är väl kanske också möjligt att de komma att resultera i större besinning och lojalitet, just därför att de betraktas med särskild vördnad ef-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tersom de komma från vår monark och äro hållna i en så personlig ton. Det är ju icke heller vars och ens ensak, hur det går för vårt land, ty vi kunna icke gå under ensamma, utan vi äro alla bundna vid samma öde. Det må väl dock icke sägas att det innebär ett avsteg från monarkens värdjan, om man här i riksdagen pekar på en del fakta och symtom, som man anser borde vara annorlunda, och om man gör detta i akt och mening att försöka bidraga till att få dessa förhållanden ändrade.

Om vår utrikes- och försvarspolitik har jag för min del intet särskilt att säga, och jag gillar givetvis regeringens uppfattning att vår vaksamhet måste bibehållas, vara skarp och kanske skärpas. Det enda som jag har litet svårt att förstå, liksom i fjol, är det befogade i att man anser att våren med dess farligheter utifrån börjar så tidigt under vintern. Jag tror, att denna invändning kan gälla, från vilket håll man än anser att hotet kommer, då vårt nordliga land ju icke inbjuder till krigsoperationer mitt under vintern.

Jag skall i stället övergå till något som jag anser vara skadegörande i flera olika avseenden, nämligen det sätt på vilket regeringen har vidtagit, och uppenbarligen även i fortsättningen ämnar vidtaga, åtgärder på arbetslivets område. Utan att åstadkomma någon större effekt i fråga om arbetet göra regeringens åtgärder härvidlag skada inom ganska stora grupper av vårt folk, och vad värre är, de ge folket en falsk föreställning om hur man från högsta ort vill att svenskar skola vara nu för tiden. Säsom exempel skall jag tillåta mig att anföra det sätt, på vilket det nuvarande systemet med ersättning till riksarbetslagen i våra skogar verkar, och delvis även det sätt, på vilket det är ordnat med 1943 års klass som nu börjat hugga ved och virke.

De ersättningar utöver ackordslönerna som utgå till arbetarna i riksarbetslagen äro i ett mycket stort antal fall av den storleksordningen, att de *dels* medföra för stora kostnader för staten och *dels* åstadkomma allmän förargelse bland den gamla skogsarbetarstammen. Den nuvarande ordningen härvidlag vållar faktiskt att de egentliga skogsarbetarna söka sig från sitt arbete, taga anställning i ett företag och på så sätt undandraga skogen sitt vana arbete för att sedan i vissa fall, när de varit anställda en tid t. ex. i ett industriföretag, bli riksarbetare och komma ut i sitt gamla vanliga arbete igen men med en betydande extra ersättning från staten. En annan sida av saken slutligen, som jag tycker kanske är den mest beklagliga, är att man bibringar folk en felaktig mentalitet i fråga om arbete, en mentalitet som visserligen under ganska många år har spritt sig mer och med här i vårt land, men som dock tidens hårdhet borde ha hjälpt till att dämpa. De ringa arbetsprestationer, som i stor utsträckning åstadkommes av dessa bidragstagare, och det innesittande, som förekommer under den tid då de rätteligen i stället skulle hugga ved, kunna omöjligt vara försvarbara eller önskvärda.

Det utgår ju ett särskilt tillägg för dem som äro ovana vid skogsarbete. Enligt min mening utbetalas detta tillägg i många fall alltför länge, och det kanske även är litet för högt tilltaget. I regel består ju ovanan, när det gäller de relativt enkla sortiment som det här mest rör sig om, icke så mycket i bristande skicklighet i själva huggningstekniken som i ovana att utföra ett tungt arbete, d. v. s. att prestera så och så många kilogrammeter arbete om dagen. Detta är i mycket stor utsträckning en energifråga, i synnerhet när arbetarna, vilket oftast är fallet, få hjälp med att hålla sina verktyg i ordning, ty det är egentligen den saken som är det svåraste vid huggningsarbete. Om man, såsom det har viskats om, ämnar söka motverka förargelsen hos de gamla skogsarbetarna genom att ge extra statliga bidrag utöver ackordslönerna även till dem, tror jag, herr talman, att man är inne på en väg som leder åt fel håll. Jag anser att det, innan man skapat ett fait accompli vore lämpligt med en

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

förklaring från regeringens sida om man tänker förfara på detta sätt eller icke. Jag förstår dock att det kanske kan vara svårt att få en sådan förklaring här i dag, då ännu ingen regeringsledamot kommit in i kammaren.

Överhuvud taget har man nog knappast det rätta greppet i fråga om arbetsproblemet här i Sverige, och ändå är detta vår mest brännande fråga. Varuknappheten kan egentligen icke botas på annat sätt än genom att man producerar mera varor, och alla varor som produceras fordra arbete. Ju mera det arbetas, desto mera varor kunna vi räkna med att ha att fördela bland oss. Jag tror knappast att man kan säga att förhållandena på detta område äro de bästa tänkbara.

Man frapperas även av skillnaden i de metoder som användas mot t. ex. jord- och skogsbruket. För dessa näringsgrenars vidkommande har man icke dragit sig för att stifta lagar och utfärda förordningar som i sin verkan ha något av samma stil över sig som i »Rid i natt», medan man samtidigt på andra områden underlåter att tillgripa ens en sådan propaganda som skulle vara behövlig. Jag tänker då närmast på förhållandena inom byggnadsfacket, särskilt på landsbygden. På det området har man icke gjort några ansatser till att få mera arbete utfört, utan det finns där alltjämt mycket som verkligen behöfve göras, och som skulle kunna bidraga till att öka produktionen av livsmedel men som får anstå på grund av att man icke vågat sig på en ordentlig handläggning av denna fråga. Vi måste göra klart för oss, mina herrar, att sötebrödsdagarna höra en svunnen tid till även här i landet liksom i så gott som alla andra länder. Vi veta faktiskt icke, när de kunna återvända. Jag anser att det under sådana förhållanden leder till fördärv att hos människorna vidmakthålla en uppfattning om arbetet som alla andra folk gått ifrån. En uppmjukning av arbetstidslagarna är nu erforderlig.

Ett annat exempel på de anordningar, som jag i början av mitt anförande nämnde och som även verkar på ungefär de tre sätt som jag nyss här skildrat, är livsmedelsrabatterna och en del av subventionerna. I anledning av vad herr finansministern framhöll under gårdagen vill jag förklara, att jag visst icke vill att man skall taga bort dem helt, men jag anser för min del att man har gått väl långt med det nuvarande systemet. Det har visserligen blivit en förbättring i så måtto, att man har sänkt inkomstgränsen och därigenom delvis minskat den allmänna förargelse som tidigare rådde och även reducerat kostnaderna. Sedan höjde man emellertid i stället vissa rabatter, och på den punkten kunde man enligt min mening ha varit försiktigare. Man borde ha varit det icke endast av finansiella skäl, utan också av den orsaken att man måste anse att det går litet för långt, när höjningen av rabatterna åstadkommit att tusentals människor få mjölken alldeles gratis och t. o. m. få pengar över, och när hundrausentals personer få mjölken för fem öre litern. Man hade nog kunnat stanna litet tidigare. Jag tror också att man i fråga om dessa rabatter borde överväga, om man icke inom vissa gränser skulle kunna låta de kommunala organen, som ju ha en mycket god lokal- och personkänedom åtminstone i landsorten, göra en viss behovsprövning för att därigenom få bort de flesta förargelseklipporna. Märkvärdigt nog förargar sig folk nästan mer över att sådana personer, som icke äro i behov därav, ha rabatter, än att någon som behöver rabatterna icke får dem.

Trots alla brister, som vidlåda den ekonomiska upplysningen här i landet och som jag betraktar som vår demokratis största och mest avgörande svaghet, börjar det i alla fall gå upp för både den ene och andra som förut icke trott därpå, att litet var måste vara med om att betala för alla dessa utgifter. Man börjar förstå att det kan vara bra att spara litet här och litet där, även om det icke räddar hela budgetläget. På den punkten måste jag opponera mig mot vad

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

finansministern uttalade här i kammaren i går kväll och som han ju för övrigt också sagt tidigare, nämligen att när man icke kan ändra på hela budgetläget och sanera finanserna på ett sådant sätt att man kan balansera budgeten, så tjänar det icke mycket till att försöka att göra små besparingar här och där. Det är synd, att herr finansministern icke under någon längre period av sitt liv haft det ekonomiska ansvaret för ett näringsföretag. Om han hade haft det, skulle han liksom näringslivets män ha lärt sig att »allt eller intet» är en fullkomligt felaktig princip. Kan man icke nå fram till idealet, får man ändå försöka att göra litet här och litet där för att minska olägenheterna. Att man icke kan balansera budgeten är ju intet hinder för att man skall försöka att bättra budgetläget så mycket man kan. Varje dylik åtgärd har man igen senare.

Jag har här visat på två punkter, där man enligt min mening skulle kunna genomföra sådana åtgärder. Det gäller först och främst livsmedelsrabatterna. Jag anser visst icke att man nu skall avskaffa dem, men man bör åtminstone söka få bort de oformligheter, som vålla förgelse bland människorna, ibland kanske t. o. m. inom grupper av vilka man inte hade väntat att de skulle bli förgäde på det nuvarande systemet. Man skulle också kunna minska på sådana utgifter beträffande skogsarbetet, som också vålla skada och reducerad produktion. Då skulle man ju för övrigt slå både två och tre flugor i en smäll. Det är intet tvivel om att man icke här skulle kunna åstadkomma så pass stora besparingar, att man genom detta exempel skulle ha lättare att förmå medborgarna här i landet att själva spara. Det är alldeles säkert svårare att få andra att lyda ett råd om man icke lever som man lär. Därför tror jag att det har stor betydelse att det från statsmakternas sida visas en mycket stark vilja att icke låta något betalas ut som bland allmänheten uppfattas såsom slöseri, även om man därmed icke kan sanera budgeten i dess helhet.

Jag har varken av herr finansministerns eller någon annans anföranden här i remissdebatten eller tidigare riktigt kunnat övertygas om att en sådan utgiftspolitik, som exemplifieras av ersättningarna till riksarbetslagen, den översta delen av rabatterna och den översta delen av vissa familjebidraganordningar m. m., logiskt kan inpassas i den inflationsbekämpande verksamhet som man har gått in för. Man får naturligtvis icke vara så teoretiskt benhård, när man tillämpar denna verksamhet, att man riskerar att näringslivet stagnerar, ty det är väl obestridligt att den risken finns. Det är väl fråga, om det icke är den allra största olycka som skulle kunna drabba oss på det ekonomiska området, om näringslivet skulle stagnera och icke kunna prestera sitt maximum.

I trontalet förekom även en passus, som berörde vissa utslag av bristande samhällsanda och alltför stor gruppegoism. Av uttalanden i andra sammanhang kan man dra den slutsatsen, att därmed, och kanske i huvudsak, åsyftas de svenska jordbrukarna. Jag är för min del, herr talman, en alldeles bestämd motståndare till sådana aktioner som förekommit på enstaka håll. Jag kan dock icke undgå att lägga märke till en ganska betydande skillnad mellan det sätt, varpå man rent taktiskt och tekniskt men även i viss mån ekonomiskt behandlat jordbrukarna å ena sidan och vissa grupper som ha ett starkt stöd inom landsorganisationen, särskilt byggnadsfacket på landsbygden, å andra sidan. Jag hörde i går statsministerns anförande i andra kammaren och även hans inlägg i denna kammare angående kritiken mot regeringens handläggning av prissättningen på jordbrukets produkter i höstas. Herr statsministern gjorde gällande, att det var till fördel för jordbrukarna att man icke satte priserna så tidigt, därför att de då kanske hade blivit lägre på grund av att man då trodde att skörden var större än vad den senare visade sig vara, och att det var nödvändigt att samordna beslutet om priserna med de förhandlingar an-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

gående lönerna som ägde rum med andra grupper. Jag vill inte bestrida, att detta är ett resonemang som kan föras. Men för min del vill jag däremot först och främst invända att man begick den väsentliga taktiska tabben, om jag så får uttrycka saken, att låta jordbrukarnas representanter bibringas den uppfattningen, att de långvariga förhandlingarna inom livsmedelskommissionen och inom livsmedelskommissionens råd utgjorde det avgörande och slutliga förhandlandet, där de således så småningom släppte till sitt sista bud. Först när man gjort detta visade det sig, att det inte var vid dessa förhandlingar som frågan definitivt skulle avgöras. Det är nog ganska säkert att om ett motsvarande förhandlingssätt hade använts mot någon annan större grupp inom landet, med en dylik rent förhandlingsteknisk — jag vill inte säga ohövlighet, men med en tillsats i alla fall av något slags lömskhet, så skulle det ha blivit ett förfärligt ramaskri. Jag tror att just den psykologiska sidan av saken har åstadkommit det mesta onda. Och jag tror för min del fullt och fast att den irriterade stämning, som då uppkom och som nu är mycket besvärlig att dämpa, aldrig hade uppkommit, om regeringen genast efter livsmedelskommissionens förslag hade fastställt de däri föreslagna priserna även om man därvid framhållit, att de inneburo en betydande sänkning. Ty det är inte fråga om en så obetydlig sänkning som finansministern i går tycktes vilja påstå. Det har inte skett enbart en sänkning i själva spannmålspriserna, utan man har också tagit bort arealtilläggen. Man kan säkerligen räkna med att sänkningen för de flesta av spannmålsslagen utgör fem eller sex öre per kilo. Jag tycker också att denna sänkning starkt skulle ha framhållits vid de förhandlingar, som senare ägde rum vid löneuppgörelserna.

Jag skall för min del be att få rikta en bön till regeringen att inte så där i onödan försvåra arbetet för dem ibland oss, som hålla på sans och lojalitet. Sådant har verkligen förekommit, som betydligt försvårat hela den verksamhet som går ut på att vi skola hålla oss lika lojala som de flesta andra samhällsgrupper. Något stöd därvidlag tycker jag att man borde kunna ge när man kan göra det på ett så pass billigt sätt som genom att använda en något större förhandlingsteknisk akkuratess.

Jag ber herrarna observera att jag inte anmärkt så mycket på själva prisläget även om fog föreligger härför, men jag skall nu göra det beträffande en enda punkt, emedan jag tycker att tillvägagångssättet därvidlag är nära nog upprörande och dessutom oklokt. Saken har berörts förut, ty det gäller fläskpriserna, men de synpunkter jag nu tänker komma med äro icke förut framförda i debatten. När vi resonerade om denna sak i höstas, sade herr Bårg i Katrineholm och även andra, att de inte trodde att ett höjt pris skulle vara till någon hjälp — det hela var beroende på fodertillgången i landet. Detta har ju jag precis lika bra reda på som någon annan, som resonerar om denna sak. Jag har uppfött grisar under så många decennier att jag vet att de inte kunna uppfödvas bara med kärlek och solsken och sång. De måste ha mat också. Men jag kan tala om att de jordbrukare, som syssla med denna uppfödning, kunna finna på många utvägar, om det nämligen inte är så att produktionen är direkt oräntabel, och det vill jag påstå att den för närvarande är. Det förhåller sig på det sättet, att för närvarande användes en mängd spannmål till utfodring av våra hästar. Emellertid äro hästarna nästan de enda djur, som rent dietiskt kunna tillgodogöra sig fodercellulosa på ett tillfredsställande sätt. Det är knappast lönt att med nuvarande tillgång på stråfoder ge korna fodercellulosa, då det inte är något äggvitefoder utan närmast motsvarar halm. Hästarna kunna som sagt tillgodogöra sig detta foder, och om det verkligen vore lönande att producera fläsk, skulle många köpa den relativt dyra fodercellulosa och ge den åt hästarna och på så sätt frigöra spannmål

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

till grisuppfödning. Det finnes andra utvägar också. Man kan koka kålrötter och andra rotfrukter till grisarna; det har praktiserats av mig hela detta år och delvis också förra året. Det är emellertid knappast någon idé att göra så, om de utnyttjade fodret sämre än hästar och kor. Då ger man det hellre till dessa djur, eller också ger man det till kaniner. Jag vet människor som fyllt sina svinhus med hundratals och kanske tusentals kaniner, som få äta upp detta foder. De få 4 kronor 50 öre för kaninköttet, medan de för fläsket få 2 kronor 15 öre. Även om kaninerna utnyttjade fodret sämre än grisarna — jag vet inte säkert, men jag förmodar att så är fallet — blir det i alla fall en bättre affär. Men nog vilja människorna hellre ha fläsk än kaninkött! Det vilja de om de få det till samma pris och i all synnerhet om de kunna få det till ett lägre — det skulle ändock räcka till för en höjning av fläskpriserna till jordbrukarna.

Slutligen är det också så, att anordningen med hushållsgrisar är på tillbakagång. Jag vet att man både inom livsmedelskommissionen och regeringen har påstått, att antalet hushållsgrisar har ökat, men jag undrar om det inte bara är hushållsgrisarnas procentuella andel av den samlade svinslakten som har ökat. Ty att antalet hushållsgrisar är på nedgående kommer man nog att märka så småningom. Om man kunde finna några utvägar, som gynnade hållandet av hushållsgris på ett sådant sätt, att en del av detta fläsk också kom i marknaden, så skulle därigenom en massa foder tillvaratagas, som annars aldrig blir tillvarataget. Men småfolk, som kan ha sådana grisar, vill ha åtminstone någon lön för den möda, som ligger i att snoka upp allt det foder, som annars inte skulle bli tillvarataget. Om man t. ex. ålade dem, som slaktar en hushållsgris, att lämna den ena halvan till den allmänna marknaden, men lät honom behålla den andra halvan, kanske till och med utan kuponger, tror jag att man hade gjort en förändring, som kunde förbättra läget för denna viktiga produktion. Man kanske får lov att inse att metoder, som voro riktiga i början av kriget, inte kunna hålla kriget ut, utan att man ibland måste finna på nya utvägar.

Vidare är utfodringsförbudet av småpotatis en sak, som jag tycker det är märkvärdigt att man vågat sig på. Jag förstår det teoretiska resonemanget; man menar att denna potatis skall gå till charkuteritillverkning o. s. v. Men man behöver inte ha varit jordbrukare i så värst många år för att veta, hur det går till när man sorterar potatis. Småpotatisen sorteras ju ut med maskin, och då får man med också en del ruttna potatisar, halvskalade potatisar o. s. v. Det är ytterst besvärligt att inte få allt detta hopblandat. Och även om man försöker plocka bort den ruttna potatisen håller sig denna småpotatis inte på samma sätt som annan potatis, och att sortera den för avsalu är knappast lönt mödan. Detta gör att antingen har folk fodrat ut småpotatis mot förbudet, vilket ju inte är som det skall vara, eller också har den blivit liggande och näringsvärde har gått förlorat. Det hade varit bättre att folk fått producera fläsk med den, ty för svenska folket är det värre att vara utan fläsk än det mesta annat, med undantag kanske för mjölk. Ty man har skaffat sig sådana vanor sedan mansåldrar tillbaka.

Också en annan taktisk felaktighet har blivit begången. Då livsmedelskommissionen gör en framställning om att få höja fläskpriset med 22 öre och detta blir bekant, men denna framställning sedan avslås, så är detta ett sådant positivt irritationsmoment, som måste vara skadligt. Så mycket som hemligstämpeln användes här i landet för både det ena och det andra, kunde man ha hemligstämplat denna framställning också, så att den avslagits i tysthet. Då hade det åtminstone bara varit ett negativt irritationsmoment och inte ett positivt!

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

De försök som man nu efter vad jag vet förbereder för att genom marginalsänkningar på charkuterihandelns område få pengar över att därigenom höja fläskpriset till jordbrukarna, tror jag komma att bli en missräkning på många håll. Det kommer att slå ihjäl en hel massa av de mindre charkuteriidkarnas rörelser, vilket är oriktigt att göra med statens maktspråk, och för andra kommer det att innebära ett försök att lyfta sig själv i håret — någonting som sällan lyckas. Jag tror att man här har ett skolexempel på faran att vara för teoretisk i inflationsbekämpandet. Man måste också vara på det klara med den ytterst ringa effekt, som även en ganska verksam höjning av fläskpriset skulle komma att ha för levnadskostnaderna.

Av tabellen på sid. 2 i elfte huvudtiteln finner man, vilken stark ansvällning kristidsapparaten undergått även under det sist förflutna året. Anslag för enbart denna apparat äskas med över 24 miljoner kronor. Och ändå är det nog bara en ringa försmak av vad som skulle finnas i den vägen i ett statskapitalistiskt eller ett planhushållningssamhälle, som vore fullt konsekvent genomfört. På ett ställe i propositionen säger statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet att han beordrat en utredning inom industrikommissionen angående möjligheten av förenklningar och förbilligande, men att utredningen visat ett negativt resultat. Jag undrar ändå om inte exempelvis en hel massa licenser på småvaror, såsom takpapp, målaroljor, elektrisk materiel för inmontering i bostadshus och mycket sådant, med större fördel med hänsyn till den lokalkännedom, som också är av värde vid prövningen, kunde efter kloka direktiv få utdelas direkt av kristidsmyndigheterna i orterna. Det skulle för allmänheten kännas som en lättnad, och de centrala organen skulle slippa ifrån några hundra tusen brev. Allmänheten och kanske framför allt näringslivet har det besvärligt nog ändå med dessa ting, och varje tidsutdräkt med licenser måste förut sättas vålla ohägn. Jag tror också att det förekommer en dubbelbehandling av ärenden, varför de lokala myndigheterna förmodligen inte skulle få sin arbetsbörda utökad i samma proportion som arbetet skulle minskas hos kommissionerna. Inom kommunerna, särskilt de mindre, belastas man nu alltmer med kostnader för kristidsförvaltningen, och bekymmersamt är det också ofta att få fullt kompetenta kristidsnämndsordförande och förmå dem att antaga och sedan stanna kvar i dessa befattningar. Ju mindre man låter den helige S:t Byråkratius sticka in näsan i rörelsen, desto bättre är det.

Fortfarande är kurialstilen alldeles för tung. Jag tror att det vore bättre om man mera allmänt försökte tillämpa ett system med att sätta upp numrerade punkter i cirkulären — det systemet användes med fördel inom det militära i stor utsträckning. Meningarna som man ibland krystar ihop och som väl ha en början, men nästan inget slut, har folk tröttnat på.

Näringslivet här i Sverige, herr talman, måste väl anses ha bestått provet inför krisen synnerligen väl. Den största olycka som kunde drabba oss nu, om man undantar krig, är om tvångshushållning och skatter och en i allmänhet oförstående inställning från de härskandes sida skulle få näringslivet att förlora lusten och att stagnera. Vården om näringslivets allmänna betingelser måste vara levande och stark, annars förvärras allting, och då hjälper det inte att man sedan beskyller näringslivet för att inte ha kunnat garantera folk arbete och försörjning. Krisanordningarna få inte utformas så att det ser ut som om de skulle vara avsedda att äga bestånd för framtiden. Det blotta hotet om att så skulle kunna ske är av ondo, och det verkar många år framåt i tiden. Om näringslivet kan blomstra tror jag för min del att vi kunna få medel att åter sanera landets finanser, utan att man därför behöver ha så höga skatter. Jag delar därför inte helt den pessimism, som vissa talare ge uttryck åt; i det avscendet är min uppfattning kanske i någon mån mera lik finansministerns.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Men förutsättningen är att näringslivet verkligen kan blomstra, och jag tror att det blomstrar bäst om man inte bibehåller en alltför hög beskattning. Tar man ut så höga skatter att näringslivet tryckes ned, då motarbetar det sig självt. Upprätthåller man en beskattning på näringslivet, som är uthärdlig och som gör att det får hoppet igen, då skapar det sig en allt starkare ställning och då betalar det så småningom tillbaka alla våra skulder. Jag tror att man skall vända på saken på det sättet, i annat fall tror jag att inte någonting kan hjälpa. Även på detta område tror jag att friheten är vår räddning och vår bästa livsluft.

Nu hoppas jag, herr talman, att denna uppfattning och en förut icke sedd sparsamhetsanda måtte prägla behandlingen av årets statsverksproposition, till vars remitterande jag liksom övriga talare ber att få yrka bifall.

Herr Ekströmer: Herr talman! Vid den konferens som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet arrangerade i höstas för att dryfta arbetsmarknads- och andra frågor, som sammanhängde med vår tillspetsade bränslesituation, framkastades ett önskemål om att av de värnpliktiga av 1943 års klass, som skulle inkallas till vedhuggning, ett tillräckligt antal skulle kunna dirigeras även till torvmossarna för att hjälpa till med torvupptagningen. Enligt protokollet har herr statsrådet ställt sig välvillig till detta uppslag, och jag vill här endast kraftigt understryka vikten av att den arbetskraft för torvmossarna, som här avses, måtte bli av den storleksordningen att en verklig lättnad i situationen uppnås.

I de delar inom landet, där torvupptagning i större skala pågår, och inte minst i det län som jag har äran att representera, ha nämligen på grund av torvindustrien förhållandena för jordbrukarna blivit högst betänkliga. Ty genom de höga arbetsförtjänster, som erhållas vid torvmossarna, sugs praktiskt taget all tillgänglig arbetskraft dit, både manlig och kvinnlig, och för jordbruket blir det knappast något kvar. Det är för bonden så gott som omöjligt att få tillräckligt med folk på sin gård, vilket minskar avkastningen och således ogynnsamt påverkar folkhushållningen i dess helhet. Det talas till och med om småbrukare, som sälja sina djur och gå till torvmossarna och där få en förtjänst, som de aldrig vågat drömma om att få på sitt jordbruk. Det värsta är att efter allt att döma komma ytterligare torvföretag till stånd i sommar, varigenom situationen än mer kommer att förvärras.

Om nu åtminstone en del av 1943 års klass tas från skogen till torvmossarna, riskerar man därmed icke att göra något avbräck i bränsleförsörjningen, ty alla veta att torven är ett väl så gott bränsle som veden. Och torven tas upp på sommaren, under vilken tid man egentligen inte borde hugga ved, ty envar vet, att sommarhuggen veds bränslevärde ligger långt under den vinterhuggna vedens.

Jag hoppas därför att herr statsrådet har sin uppmärksamhet allvarligt riktad på dessa förhållanden och sålunda inte tvekar att ge torvföretagen ett tillskott i arbetskraft av sådan storleksordning, att inte jordbrukarnas möjligheter i dessa bygder att få en tillfredsställande avkastning äventyras.

Vidare vill jag, även om detsamma har yttrats förut, säga några ord i den mycket omdebatterade frågan om fläskpriserna. Herr Mannerskantz har ganska klart lagt upp denna fråga, men den är så viktig att jag inte tror att det skadar om också jag säger några ord. Även i våra bygder föda vi upp grisar, så jag känner ganska väl till denna sak. Förhållandena kunna ju vara olika på olika gårdar, men mina kalkyler — och jag försäkrar att de äro fullt tillförlitliga — visa en icke ringa förlust på varje gris, om man jämför med den inkomst man får om man säljer svinfodret i marknaden till nu gällande priser.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

På sådana villkor är det ju självklart att ingen gärna vill hålla på med svinuppfödning. Jag tror därför ej att det är överord när man talar om att fläsket så småningom helt kommer att försvinna ur marknaden om inte någonting göres. Det vore ju synd med ett så högt skattat och nödvändigt livsmedel som fläsket är för svenska folket, men kanske ännu värre är, att det bland lantmännen mer och mer har insmugit sig ett starkt tvivel på regeringens vishet i ekonomiska ting.

Man har hört, att anledningen till den underliga prispolitiken i fråga om fläsket är, att man menar, att det foder, som nu gått till fläskproduktion, bättre kan användas för andra, viktigare ändamål. I det avseendet tror jag liksom herr Mannerskantz, att man räknar fel. Ty en svinuppfödare, allra helst en småbrukare, kan ju, om jag får använda det uttrycket, »mixtra» litet med svinfodret, vilket han inte kan göra med fodret för andra djur, och följden är att det för svinens utfodring kan komma till användning en hel del foder som annars inte blir tillvarataget. Jag vill alltså bestämt påstå, att om svinuppfödningen på grund av för lågt fläskpris bringas att upphöra, blir det faktiskt en minskning av livsmedelsproduktionen som helhet betraktad.

Jag vill därför hävda, att det är alldeles nödvändigt, att regeringen skyndsamt får en ändring i dessa förhållanden till stånd, innan det blir för sent, samt att regeringen räknar fläskpriset såsom objekt för någon av de, som herr finansministern säger, »med säkerhet förutsebara prishöjningar», som måste vidtagas.

Efter genomläsningen av herr finansministerns exposé över finansläget kan jag inte underlåta att göra några enkla reflexioner. I det labila läge, vari vår valuta nu befinner sig, då, som jag förut antytt, herr finansministern själv talar om med »säkerhet förutsebara prishöjningar» och då ökningen av köpkraften enligt allmän åsikt för närvarande är ett farligt gift för vårt ekonomiska liv, synes det mig ha varit ganska riskabelt att såsom skett sätta den marginal, utöver vilken en ny höjning av indexlönerna skall inträda, så ytterligt snäv. Det behövs ju bara att index stiger några få enheter ytterligare, varav en del som sagt tycks automatiskt kunna förutses, för att lönerna skola höjas över lag, och hur går det då? Kunna varupriserna, trots en dylik höjning, hållas nere utan att vårt näringsliv kommer i en ohållbar situation? Jag tror det knappast, utan en lättnad i prisstoppet lär då bli ofrånkomlig, och på så sätt kan lavinen börja rulla. En större sådan marginal borde ha genomförts, och det synes mig att regeringen bort sätta in hela tyngden av sin auktoritet för att komma därhän. Den som vinner tid, han vinner allt.

Herr finansministerns optimism beträffande landets möjligheter att på lång sikt bära de ekonomiska bördor, som vi nu under krisen måste påtaga oss, skulle jag gärna vilja dela, fastän förvisso från andra utgångspunkter än herr finansministerns. Om vi få behålla freden, och om trots allt inflationen kan bemästras, så ser jag inte några omöjligheter därtill, ty såsom jordbrukare, skogsägare och industriman tror jag — utan att jag hemfaller åt några nationalekonomiska spetsfundigheter utan endast talar enkelt om saken — att den fond av begäring, praktisk duglighet och framåtanda, som finnes här i Sverige inom alla samhällsklasser och inom alla åldrar, ej minst de yngre, skall göra vårt näringsliv mäktigt till en sådan expansion att någon risk för ett ekonomiskt sammanbrott icke behöver förefinnas.

Men eftersom det är näringslivet, som skall åstadkomma detta, så måste det hållas om ryggen och i varje fall icke tryckas ned. »Man skall icke binda munnen på oxen, som tröskar», sade redan kung Salomo. Så t. ex. får kristidsförvaltningen och kommissionsstyret, som givetvis nu är behövlig, inte bibehållas en dag längre än nödvändigt. Visst äro vi beredda på att vi en lång tid framåt

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

icke kunna komma ifrån en tyngande beskattning, men må vi då göra beskattningen förnuftig, så att icke sunda och livskraftiga företag topphuggas. Och herr finansministern får förvisso så gott först som sist skrinlägga all tanke på den s. k. förmögenhetskonfiskationen, vilken för de flesta företag skulle för långliga tider helt och hållet omöjliggöra en sådan utveckling, som är önskvärd, ja, såsom jag förut framhållit, nödvändig.

Kan herr finansministern följa dessa linjer, är jag med på att vara optimistisk — i annat fall förbytes nog optimismen i sin motsats!

Herr statsrådet **Domö**: Herr talman! Under gårdagen framställde herr Åqvist en begäran till mig, att jag skulle uttala mig om läget beträffande vår bränsleförsörjning.

I början av november månad, alltså för ungefär två månader sedan, lämnade jag en utförlig redogörelse för läget och de närmaste planerna för denna försörjning. Det är kanske inte så mycket att tillägga till vad som då sades, men vi ha ju kommit några månader fram i tiden, och jag skall därför lämna några upplysningar om utvecklingen under denna tid.

Vad kol- och koksimporten beträffar har den gått efter den uppgjorda planen; vi ha till och med fått in något mer än vad vi då ansågo oss kunna räkna med. Emellertid bör man observera, att den kolkvalitet, som vi nu få in, icke är densamma som förut och icke riktigt sådan som vi skulle vilja ha. Därför kommer det troligen att uppstå en viss svårighet då det gäller att förse gasverken med sådana kol, som äro lämpliga för gas- och koksframställning. Detta kan i sin ordning föranleda, att vi komma att stå inför vissa svårigheter så småningom; om icke dessa förhållanden ändra sig måste man räkna med att gas- och koks-försörjning bli sämre och att en gasransonering i en eller annan form kan bli nödvändig. Importen av koks har emellertid fortgått i ungefärligen den beräknade utsträckningen. Hur kol- och koksimporten kommer att utfalla under det kommande halvåret, veta vi ju ännu intet om, men för närvarande är det ingenting som tyder på annat, än att vi skulle kunna få in någorlunda tillfredsställande kvantiteter.

När det gäller den elektriska energiförsörjningen ha vi fått ett förbättrat läge. Genom den rikliga nederbörd, som kommit under hösten och vintern, hoppas vi, att den elkraftransonering, som i november var så hotande nära, icke skall behöva tillgripas för denna säsong. Vi ha vidare haft en mild vinter, vilket medfört en minskad åtgång av bränsle, och det är givetvis icke obetydliga kvantiteter bränsle, som därigenom ha kunnat sparas. Emellertid bör man icke överdriva betydelsen av att bränsle sparats på grund av dessa omständigheter, ty det är ju egentligen bara på hushållsbränslet som detta inverkat, under det att förbrukningen av annat bränsle icke nedgått så särskilt mycket.

Den blida vintern har således varit till stor fördel, men den har också haft sina nackdelar, därigenom att det icke har varit möjligt att från skogarna få ut beräknad mängd fjolårsved i samma omfattning som om väderleken varit en annan. I vad mån denna nackdel tar bort fördelarna, vågar jag icke yttra mig närmare om nu, men klart är, att denna omständighet, att det varit svårt att få fram den gamla veden, har gjort, att knappheten i vad gäller lagren av ved nu gjort sig gällande i ännu högre grad än tidigare och att det inom vissa områden och på vissa orter har varit ganska svårt att fullgöra den löpande försörjningen på detta område.

Jag tillät mig i höstas säga, att jag betraktade läget så att för den kommande vintern, d. v. s. den vinter vi nu äro inne i, bränsleförsörjningen skulle gå någorlunda bra, så att den i varje fall skulle kunna betraktas såsom dräglig.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Jag har ingen anledning att ändra denna min uppfattning, ehuru väl de svårigheter, som vi då förutsågo skulle bli rådande på vissa orter, ha inställt sig och kanske till och med på vissa håll ha varit något större än vi hade räknat med.

Jag gav också vid riksdagens höstsammanträde uttryck åt den uppfattningen, att man måste emotse det kommande bränsleåret 1943/44 med stor oro, enär svårigheterna i fråga om importen inte kunde överblickas och man icke heller kunde överblicka möjligheterna att få tillräcklig mängd ved huggen under denna vinter. Avverkningarna gingo ju redan vid sommarens början ganska trögt; förhållandet har varit detsamma även sedan dess, ehuru det nu är något bättre.

De preliminära siffror, som nu äro tillgängliga beträffande avverkningsresultatet vid nyårsskiftet, visa på en förbättring, men det föreligger i alla fall en betydande eftersläpning.

Vid årsskiftet 1942/43 hade avverkats 14.2 miljoner löskubikmeter brännved och 3.1 miljoner löskubikmeter massaved eller tillsammans 17.3 miljoner löskubikmeter. Vid föregående årsskifte voro motsvarande mängder 15.7 miljoner, 2.1 miljoner och 17.8 miljoner löskubikmeter. Resultatet är sålunda i absoluta tal för alla vedsortiment 0.5 miljoner löskubikmeter sämre än i fjol. I relation till produktionsplikten, som ju är mycket större i år än i fjol, är avverkningsresultatet givetvis ännu sämre. Vid det sista nyårsskiftet hade fullgjorts 32 % av produktionsplikten, men vid årsskiftet 1941/42 44 % av produktionsplikten. Man skall dock lägga märke till, när man jämför dessa siffror, att produktionsplikten numera även inrymmer massaved, som i huvudsak under föregående bränsleår avverkats utanför den fastställda produktionsplikten.

Vidare lägger man märke till att samma sak, som man i höstas observerade, nämligen att de enskilda smärre skogsägarna i lägre grad än de större lyckats fullgöra sin produktionsplikt, har fortsatt även under de senaste månaderna.

Skogsägargruppen III — bolagen — ligger fortfarande väl framme och hade till årsskiftet avverkat 46 % av hela produktionsplikten, under det att skogsägargruppen IV — övriga enskilda skogsägare — till årsskiftet hade avverkat sammanlagt 25 % av hela produktionsplikten. Avverkningsresultatet för sistnämnda skogsägargrupp är sålunda fortfarande dåligt.

Man skall kanske inte fästa alltför mycken vikt vid eftersläpningen för grupp IV, ty det är enligt min mening så, att de smärre enskilda skogsägarna på grund av en försenad jordbruksdrift icke ha haft tillfälle att sätta i gång sina avverkningar så som de bruka. Det tror jag dock att de nu komma att göra, efter det att trösknings- och andra jordbruksarbeten till stor del nu äro avslutade. Vidare bör beaktas, att de kvantiteter, som det åligger varje enskild skogsägare att averka, äro av ganska ringa omfattning i jämförelse med bolagens, och jag skulle tro att de någorlunda hastigt kunna ta igen det mesta av eftersläpningen. Denna eftersläpning är störst i mellersta och framför allt i södra Sverige där jordbruksarbetet dragit längst ut på tiden. I Norrland ha avverkningarna i stort sett gått bra över hela linjen. Det är i fråga om avverkningsresultaten en markant skillnad mellan södra och norra Sverige nu vid årsskiftet. Norrbottens län ligger visserligen något sämre än de övriga Norrlandslänen i fråga om avverkningsresultat, men läget är i alla fall någorlunda tillfredsställande för norra Sverige.

Innan jag lämnar frågan om själva avverkningen, skall jag säga några ord om det nuvarande läget med hänsyn till arbetskraften.

Tack vare en stor frivillig anmälning av de s. k. 1943:orna har arbetskraften i skogarna hastigt ökat och kommer nog fortsättningsvis att öka. Detta

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

resultat med denna stora anmälning av frivilliga bland den genom tjänstepliktslagen infordrade arbetskraften är synnerligen glädjande. En stor del av dessa frivilligt anmälda tjänstepliktiga av 1943 års klass har ordnat med sin inkvartering och sin arbetsanställning själva, vilket ju medfört, att svårigheterna för arbetsmarknadskommissionen att sörja för inkvartering och förplägnad blivit mindre än de eljest skulle ha blivit. Jag har här orsak att uttala min tacksamhet för att så många unga män helt resolut givit sig ut i skogarna och ordnat för sig själva!

Det är också att räkna med en ökad tillströmning av andra arbetsvilliga till skogarna; genom att en del av cellulosaindustriens företag för en tid ha inskränkt eller stannat driften, kommer därifrån också en del arbetskraft.

Vad som kanske är ännu mer bekymmersamt än själva huggningen är körningsförhållandena under denna vinter. På grund av att snön föll på ofrusen mark är det ytterst svårt att köra i skogarna, och vidare äro på grund av den ökade avverkningskvantiteten anspråken på hästar och körare ytterst stora. Det är därför mycket svårt att få tillräcklig arbetskraft och tillräckligt antal hästar till körningarna. För att bemästra denna situation har man sökt vidtaga särskilda åtgärder, och såväl bränslekommissionen som arbetsmarknadskommissionen åstadkomma ytterligare åtgärder för att befordra möjligheterna att få veden utkörd.

Den springande punkten för bränsleförsörjningen är huruvida under denna vinter och den kommande sommaren och hösten arbetskraften och transportmöjligheterna bli tillräckliga. Är det så att man lyckas få tillräckligt med arbetskraft i skogarna, skall det väl gå att klara huggningarna, men utkörningen och övriga transporter äro svårare att bemästra. Om man emellertid bara kan successivt få transporterarna utförda, tror jag att det hela skall gå att ordna på ett någorlunda tillfredsställande sätt. Jag betraktar möjligheterna att under sommaren och hösten 1943 transportera fram den huggna veden med bilar såsom något gynnsammare än man tidigare ansett dem vara. Detta hindrar dock icke, att mycket stora svårigheter härvidlag säkerligen komma att föreligga.

För att förminska transportsvårigheterna har man vidtagit särskilda åtgärder, bland annat genom särskilda körtillägg vid vägtransport på kortare sträckor med hästar.

Det har från många håll sagts, att förhållandena vid avverkningarna äro sådana att något rotnetto icke uppstår och att man därför inte kan påräkna samma villighet som förut i fråga om huggningarna. På grund av den återhållsamhet med priserna, som har måst visas för att följa den inflationsåterhållande linje, vilken statsmakterna äro inne på i övrigt, ha måst fastställas priser, som kunna förefalla mången skogsägare knappa. Särskilt svårt kan det förefalla för sådana, som ha sina skogar illa belägna ur transportsynpunkt och som ha särskilt höga omkostnader för huggning och uttransport av veden. I höstas skickades det till skogsägarna ut ett meddelande från bränslekommissionen om att de inte borde avvakta åtgärder som förbereddes för att rätta till det förhållandet att det i vissa fall kanske icke blev något rotnetto, utan att de trots osäkerheten därvidlag skulle ta itu med huggningarna. Denna uppmaning grundade sig på att man avsåg att vidtaga åtgärder, som skulle möjliggöra för de skogsägare, vilkas skogar voro särskilt illa belägna, att kunna få ett särskilt tillägg till normalpriserna, så att de alltid skulle kunna räkna med något rotnetto. Med dessa åtgärder har det nu kommit så långt, att bränslekommissionen räknar med att under den närmaste tiden kunna utsända preciserade meddelanden därom.

Det är att tacksamt notera den villighet, som från en hel del arbetarhåll har

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

visats att ta skogsarbete, men jag måste säga, att även med 43-ornas hjälp synas möjligheterna att kunna få tillfredsställande arbetskraft i skogarna under våren och framför allt under sommaren vara mindre ljusa. Jag tror att det är nödvändigt att det göres klart för det svenska folket, att skola vi någorlunda rimligt och med någorlunda säkerhet kunna ordna med vår bränsleförsörjning för den nästkommande vintern, är det nödvändigt, att man i högre grad än hittills tar itu med det verkligt svåra arbetskraftproblemet och att en hel del folk, som förut visat en viss avoghet mot att gå ut i skogarna, nu övervinner denna avoghet. Självfallet kommer arbetsmarknadskommissionen att vidtaga åtgärder, och givetvis deltar också bränslekommissionen i planerna på att åstadkomma bättre förhållanden.

Jag har inte nu någon anledning att närmare gå in på själva detaljerna i fråga om arbetskraftanskaffningen, då, som kammarens ledamöter väl veta, denna fråga närmast hör till arbetsmarknadskommissionen, som sorterar under socialdepartementet. Men jag kan inte såsom ansvarig för bränsleförsörjningen underlåta att säga, att arbetskraftfrågan, som för bränsleförsörjningen är av avgörande betydelse, icke kan lösas enbart för denna försörjningsgren. Arbetskraftfrågan för skogarna hänger ihop med frågan om arbetskraftförsörjningen för jordbruket och för en del annat. Dessa frågor måste alltså ses som ett helt komplex.

En oroande företeelse är den, att en hel del av de vana skogsarbetare, som förut regelmässigt voro ute i skogarna under avverkningstiderna, numera ha dragits till andra sysselsättningsområden. Samtidigt som man överför till skogsarbete ovan arbetskraft, bl. a. dessa unga 43-or, går det nog en ström av vana skogsarbetare till andra sysselsättningsområden, och det gäller att söka råda bot för detta. Här ha ju också uttalats särskilda bekymmer för arbetskraftförsörjningen för torvupptagningen. Den är också en del av detta problem, och vi måste givetvis försöka att under den närmaste tiden komma till sådana åtgärder, som på bästa möjliga sätt bemästra problemet att skaffa tillräcklig arbetskraft för bränsleförsörjningen.

Men arbetskraftproblemet är, som jag förut sagt, icke inskränkt till blott bränsleområdet. Man får icke glömma bort, att vi just nu i vårt land liksom i de flesta andra länder ha ett svårt arbetskraftproblem, som sannolikt samtidigt är vårt allra svåraste försörjningsproblem. Det förefaller mig ibland egendomligt, att man inte klarare, än man på många håll gör, inser nödvändigheten av att på alla områden verkligen anstränga sig för att åstadkomma största möjliga produktion av de för folkförsörjningen och beredskapen oundgängliga förnödenheterna. Det borde icke skys några ansträngningar för att få ett någorlunda tryggt försörjningsläge. Ett sådant ökar våra utsikter att slippa kriget. Komma vi med i kriget, vilket Gud förbjude, så veta vi, att alla ansträngningar då få göras för att klara produktionsproblemen — det skulle vara bättre att få till stånd en kraftanspanning redan under nuvarande förhållanden, vilket skulle, som jag nyss sade, öka våra möjligheter att slippa bli indragna i svårigheter. Om det skulle bli så, att man behövde arbeta något längre tid per dygn än vad man nu gör, skulle inte den ökade tryggheten vara värd detta offer?

Herr talman! Jag vill ingalunda framställa bränsleförsörjningsläget såsom något särskilt oroande för närvarande, men jag kan icke underlåta att ge det ärliga beskedet, att när jag blickar mot nästkommande bränslår, ser jag situationen bekymmersam. Beträffande avverkningar och sådant just i vinter, kan det ju vara möjligt att det ordnar sig någorlunda hyggligt, men det hela kommer i alla fall, sett på längre sikt, att bli beroende på, att skogsägarna avverka vad produktionsplikten anger och arbetskraftförhållandena medge, och

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

på att förbrukarna redan från början medverka genom att inköpa, transportera och lagra den ved, som kommer fram, allt efter som det finns möjlighet därtill. Om man får en anordning, där det hela flyter någorlunda jämnt, ha vi goda utsikter att klara detta problem, och jag hoppas, att den goda vilja, som hittills har visats både hos den ena och den andra parten att klara bl. a. ved-avverkningsproblemet, skall göra sig gällande även i fortsättningen. Sker så, kunna vi i avseende på bränsleförsörjningen se någorlunda lugnt mot det kommande året!

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Ett av de stora bekymren i dagens läge är utan tvivel försörjningsfrågan och främst givetvis livsmedelsförsörjningen. I en situation som denna måste vi ju förstå vilka bekymmer dessa ha, som närmast syssla med detta spörsmål och som skola bära ansvaret för just denna del av hushållningen. Det gäller inte endast att räkna ut och fördela de knappa tillgångarna på livsmedel så rättvist som det är möjligt och att söka få dem att räcka så långt som detta är möjligt. Det har i första hand varit deras uppgift att räkna ut prissättningen på de olika varuslagen, och jag föreställer mig att de i denna sin gärning knappast en minut ha kunnat släppa tanken på inflationsfaran. Denna fara hotar oss alltjämt som ett skrämmande spöke. Regeringen har gjort och gör alltjämt kraftanstängningar för att förhindra inflation. Hela svenska folket borde känna tacksamhet för detta, och jag tror att den stora delen av folket också gör det.

Som ett led i strävan att förhindra inflation tillgrepp man ju lönestopp och prisstopp. Utan tvivel var detta alldeles nödvändigt, men man tycks på sina håll ha litet svårt att förlika sig med prisstoppet på jordbrukets produkter. Som alla veta har ju en överenskommelse träffats mellan regeringen och representanter för alla jordbrukets ekonomiska föreningar om de priser som lämpligen borde sättas på jordbrukets produkter. Man har alltså här skapat en ram, som inte skall få överskridas så länge överenskommelsen har gällande kraft. Meningen är ju att överenskommelsen skall gälla fram till nästa uppgörelse någon gång på höstsidan.

Ute i bygderna har man som sagt på sina håll haft litet svårt att förlika sig med denna prisreglering, och man har klagat över att priserna äro för lågt satta. Jag har varit i tillfälle att lära känna dessa klagomål på ett par sådana sammankomster med jordbrukare som ha träffats för överläggningar om de saker, som ligga dem närmast om hjärtat, och det är självklart prissättningen på jordbrukets produkter. Om man skulle få tro, eller vilja tro, allt vad som kommer fram på ett sådant möte, skulle man lätt få den uppfattningen att det är synnerligen illa ställt. Priset är för lågt på praktiskt taget alla varuslag, mjölk, fläsk, kött, brödspannmål, potatis och sockerbeter. Den ene anser att priset är för lågt på det ena varuslaget och en annan på det andra. Sammanfattningen blir att det är för lågt pris på allting.

Jag skall villigt erkänna att avvägningen inte är så väl gjord som den enligt min mening borde vara. Frågan är då om det finns möjligheter till justeringar inom den nu fastställda ramen. Jag tror att sådana finnas. Förslag till justeringar ha också varit uppe så sent som i höstas, när jordbrukets representanter någon vecka innan jul kommo samman med regeringen för att slutligt bestämma prissättningen på jordbrukets produkter.

Det är närmast fläskpriset som är lågt. Jag tvekar inte att säga att det i dagens läge är förlust att producera fläsk. Detta beror främst av två skäl. Det är dyrare att producera fläsk i dag än det var för låt oss säga ett år sedan. Den knappa tillgången på skummjolk och förbudet för utfodring av potatis göra att man behöver en månads längre tillväxttid för ett gödsvin nu

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

än tidigare. Detta i sin tur betyder att åtgången på fodersäd blir större. Det är delade meningar om vilken mängd fodersäd som sålunda ytterligare behövs. Jag har exempelvis räknat med 75 å 100 kilogram, men så sent som i går hörde jag att man nog kanske skulle kunna stanna vid ett merbehov av omkring 60 kilogram.

Regeringen framlade ett förslag som gick ut på att höja fläskpriset på bekostnad av nötkött, hästkött, kalv och får. Den sålunda föreslagna pris-höjningen skulle, enligt de uppgifter jag har fått, röra sig om 24, 25 kronor per gris av normal vikt. Betalningen för ko, slaktad och av normal vikt, skulle minskas med omkring 14, 15 kronor. Jag måste säga att denna åtgärd ur småbrukarsynpunkt skulle hälsas med tillfredsställelse söderut. En småbrukare där nere på 10, 12 å 15 tunnland producerar normalt 10, 12 å 15 gödsvin per år, medan han kanhända säljer en ko till slakt vartannat år.

Då frågar man sig också vilken betydelse gödkalvsuppfödningen har, för att nu ta detta som exempel, i de trakter där denna produktionsgren förekommer. Ja, utan tvivel har den en mycket stor betydelse, speciellt för dem som inte med fördel kunna leverera sin mjölk till mejeri därför att deras jordbruk ligga så illa till ute i periferien. Men för dem, som kunna skicka mjölken till mejeri, tror jag inte att en förskjutning i prisförhållandena härvidlag skulle behöva ge anledning till så särskilt stora invändningar. Jag är inte så säker på att mervinsten på gödkalvsuppfödning är särskilt stor i förhållande till direktförsäljningen av mjölk till mejeriet.

Om man kunde bringa det dithän att skummjolkstillgången bleve större, skulle fläskproduktionen enligt min mening gå snabbare och även förbilligas. Jag har här en sammanställning som klart utvisar hur det ligger till på de olika områdena och som ger en intressant belysning av frågan om gödkalvsuppfödningen. På sakkunnigt håll räknar man med att det åtgår 10 kilogram sötmjolk per ett kilograms tillväxt på gödkalven, och i genomsnitt behövs det 500 kilogram sötmjolk för att få fram en gödkalv. Man kan fråga sig om vi verkligen ha råd med en sådan produktionsgren. Enligt min mening ha vi det inte. Vi skulle kunna använda denna mjölk på ett bättre sätt än att skicka den genom kalvarna. Särskilt gäller detta sötmjölkskalvar. Det är en delikatess, och det är väl inte så värst många hushåll i vårt land som ha råd att kosta på sig sådana läckerheter. Den stora massan har det i varje fall inte. Produktionen av sötmjölkskalvar var 1939 253,000 stycken och 1942 52,000 stycken. Till dessa 52,000 kalvar åtgå enligt beräkningarna 26 miljoner liter mjölk. År 1942 producerades vidare 157,000 stycken skummjölkskalvar, och den mjölmängd, som åtgått härför, beräknas till över 39 miljoner liter. Sammanlagt har alltså denna gödkalvsproduktion dragit en mjölmängd av över 65 miljoner liter, eller enligt denna beräkning 65,250 ton sötmjolk.

Jag har härmed inte velat göra ett direkt förslag utan mera velat framkasta saken som ett tankeexperiment för dem som ha att syssla med dessa ting. Om man skulle kunna få en del av denna stora mjölmängd till mejerierna, sluppe man måhända kosta på så långa och dyra transporter av mjölk söderifrån uppåt landet, och det skulle i sin tur betyda att jordbrukarna i vissa områden skulle få större tillgång till skummjolk och därigenom kunna öka fläskproduktionen, något som givetvis är i mycket hög grad önskvärt.

Nu hör man dagligen och stundligen vem man än träffar, hur husmödrarna och konsumenterna i allmänhet säga: »Vad spelar det för roll om vi skola ge något öre mera per kilo fläsk, bara vi kunna få.» Nej, naturligtvis inte. Men man föreställer sig nog allmänt att en höjning av fläskpriset nu skulle betyda ökad produktion omedelbart. Det är alldeles fel. Det går inte i en

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

handvändning att öka produktionen på detta område, utan det tar ganska lång tid. Vad vi här böra sikta till och eftersträva är att få fram åtgärder i syfte icke att minska den nuvarande fläskproduktionen utan i stället åstadkomma en ökning av densamma.

Denna sak har också en annan sida som jag är angelägen att beröra här. Det pågår för närvarande på sina håll ett slags demonstration, en obstruktion om jag så får säga, inom vissa jordbrukarkretsar. Jag har färska och faktiska exempel på hur man går till väga. Nyligen fick jag ett meddelande av en kristidsordförande i en grannkommun, som jag ringde i andra ärenden. Han var litet orolig för den tendens som kommer till synes här och var. Han sade bland annat: »Var skall staten göra av all den spannmål som nu kommer in? Finns det möjlighet att lagra den på ett ordentligt sätt, så att ingenting förstöres?» Och han fortsatte: »Jag fick i går en påringning av en lantbrukare på 125 tunnland. Han hade redan fullgjort sin leveransskyldighet till staten, men nu ville han lämna ytterligare hundra säckar foderspannmål. — Hur är detta möjligt? — Jo, jag har skickat alla svinen i väg till slakteriet, små som stora. Spannmålen lämnar jag till staten, sedan får staten producera fläsk bäst den vill och kan.» Nu är detta kanske ingen allmän företeelse, men den är ganska vitt utbredd inom vissa kretsar. När det gäller de mindre jordbrukarna, ligger det till på ett annat sätt. De hänga fast vid denna produktionsgren ända in i det sista och önska ingenting hellre än att i fortsättningen kunna producera fläsk. Det är dem vi i detta läge få vända oss till och ge den uppmuntran som är möjlig. Denna uppmuntran kan ske på det sättet att man skickar ut till underskottsområdena den spannmål som de äro berättigade att köpa. Därigenom lättar man samtidigt på trycket vad det gäller lagringsförhållandena, som nu äro besvärliga och som säkerligen komma att bli ännu besvärligare. Detta är vad jag överhuvud taget har att säga om detta spörsmål.

Jag skulle nu livligt vilja hoppas att snabba åtgärder vidtagas för att ge allt det stöd, som är möjligt, främst åt den grupp som är hårdast trängd. Det är småbrukarna, men trots detta är det inte de som klaga mest högljutt. Det är andra som klaga, och i mycket stor utsträckning sådana som sakna anledning att göra detta. Jag skall ta ett enda exempel. Jag har ju lyssnat till diskussionen på dessa stora möten, men jag skall inte ta mitt exempel från dem. Jag kan ta ett nyare. Häromdagen läste jag i en tidning nerifrån Trelleborg ett referat från ett sådant vidlyftigt möte, där diskussionens vågor gingo höga. Det var kritik mot statsmakterna, mot prispolitiken o. s. v. Bland deltagarna var en av ortens största godsägare. Han har inte mindre än fem stora gårdar och har i dagarna, som det upplysts mig, köpt ännu en. Enligt referatet hade han fört en särskilt bitter kritik över jordbrukspolitiken. Men då glömde han en sak, som han egentligen borde ha upplyst sitt auditorium om, nämligen att han under åren efter 1938 haft så stora inkomster på sina jordbruk att han därigenom har fått en krigskonjunkturskatt på omkring 60,000 kronor. Nu kan det ju hända att hans kritik gick ut på att prissättningen på vissa varuslag var för hög. Man är närmast böjd för att tro detta, i varje fall de som känna till de verkliga förhållandena.

Jag skall nu be att få säga några ord i ett par andra frågor. Årets trontal lämnade inga besked om vilka frågor av större vikt Kungl. Maj:t ämnar förelägga detta års riksdag. Det var en ovanlighet mot tidigare. Detta har i varje fall för mig betytt, att jag går och undrar över om den eller den frågan skall föreläggas årets riksdag. Jag tänker här närmast på förslaget till ny arrendelag. Jag efterlyste detta under novemberriksdagen, och jordbruksministern svarade då att förslaget skulle komma att framläggas. Men det har viskats i mitt öra att så ändå inte skulle bli fallet. Om detta visar sig riktigt,

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

är jag ju synnerligen angelägen att få veta orsaken till detta ytterligare uppskov. Jordbruksministern är inte här. Jag kan därför inte ställa frågan direkt till honom, utan jag får väl försöka göra det på annat sätt.

Jag är också intresserad av att få veta om förslag till expropriationslag kommer att föreläggas årets riksdag. Riksdagen skrev ju i fjol till regeringen om detta och begärde förslag till en sådan lag. Jag hemställde också den 2 november till regeringen om åtgärder i syfte att förhindra sammanslagning av bäriga jordbruksdelar till större enheter. Därom har jag ingenting hört sedan dess. Jag hemställde också om åtgärder i syfte att förlänga nu utlöpande arrendekontrakt så länge denna kris varar. Därom har jag heller inte hört någonting. De uppfattningar, som jag tillkännagav i november månad förra året, ha ingalunda avtrubbats sedan dess. Tvärtom har jag blivit ytterligare stärkt i min uppfattning, att synnerligen starka skäl tala för åtgärder i syfte att åstadkomma ändring på de håll där det nu ser ganska illa ut.

I egenskap av ledamot i Malmöhus läns jordbrukskommission har jag varit i tillfälle att se en del exempel på jordegendomar, som jag tidigare trodde icke skulle finnas, och det är inte endast ett utan det är flera. Man kan med visst fog säga, att antalet inte är så stort att det i och för sig skulle spela någon större roll. Men enligt min mening är det ändå för stort. Jag kan gå direkt på godset Duveke — jag nämner namnet därför att saken redan har gått runt i pressen. Egendomen var anmäld, och vi blevo av länsstyrelsen skickade dit för inspektion. Jag hade verkligen inte trott att det skulle finnas en så sorglig syn som mötte oss där. Vi kommo dit den 14 december, och då fanns alltjämt ute på marken 25 tunnland råg i krakar. Den var alldeles förstörd. En del råg var inte huggen. Vidare fanns en hel del fodersäd ute, dels huggen, dels ohuggen. 25 tunnland potatis stod i jorden, och likaså voro en hel del fröer, oljeväxter och lin obärgade och förstörda. På vår fråga vad anledningen kunde vara till detta elände, blev svaret som väntat: det dåliga vädret och bristen på arbetsfolk. Ja, det är två faktorer som man alltid måste räkna med, och särskilt i ett fall som detta kan man inte underkänna dem utan vidare. Det är faktiskt så att väderleken och knappheten på arbetsfolk spela en mycket stor roll.

Men vi voro inte helt nöjda med svaret. Vi förmodade att det också var andra orsaker som spelat in i detta sammanhang, och det blev så småningom uppenbart. Ägaren måste ju medge att det inte hade regnat mer på Duveke gods än i trakten däromkring. Vi hade bilat ut från Lund, och var vi foro fram i orten kunde vi förvissa oss om huruvida skörden vid den tiden låg ute eller hade blivit bärgad. Så vitt vi kunde se var allt inbärgat, på ett enda undantag när, nämligen ett lantbruk där det var omkring sex lass korn ute. Huvudfelet ligger i detta fall däri att godsägaren i fråga icke behärskade situationen. Han var inte lämplig för att sköta ett så stort jordbruk. Och ändå led karlen av en fruktansvärd jordhunger. När den gamle godsägaren levde, funnos vid detta gods något över 30 arrendatorer. Vid vårt besök var det fem kvar, och en av dem var uppsagd till avflyttning den 14 mars i år. Fyra arrendatorer hade i god tid lyckats köpa sina hemman. Vi besökte även dem, ty vi ville förvissa oss om läget i allmänhet. En av dem sade: »Nu bo vi här, fyra lyckliga familjer. Vi ha en god ekonomisk ställning. Vi ha täckdikat våra jordar, vi ha brutit sten och vi ha våra hus i ett utmärkt gott skick.»

Ja, detta sista kunde vi själva konstatera på platsen. På samma sätt skulle det ha varit, om de övriga 22 arrendatorer, som under senare år måst försvinna från godset och orten, hade fått stanna kvar. Jorden brukas nu i godsets egen regi med det resultat som jag nyss har omnämnt.

Jag har här en förteckning över dessa 22 arrendatorer. Jag kan inte neka

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

mig nöjet, herr talman, att låta en del av dem få sitt namn i riksdagens protokoll. Det är inte fråga om några hemliga handlingar, men uppgifterna äro ganska belysande. De visa vad jag här framför allt vill framhålla, nämligen nödvändigheten att vidtaga åtgärder i syfte att förhindra att dylikt får ske. Jag har fått uppgifterna av en av socknens mest betrodda jordbrukare.

Den första egendomen på förteckningen omfattar 37 hektar åker, och den odlades förut av arrendator Erik Göransson; den är nu obebodd och husen ha undergått stark försämring; den drives under Duveke. Nästa omfattar 55.6 hektar, den brukades av agronom Frans Ljungnér; endast boningshus och en loge stå kvar, allt övrigt nedfallet; drives under Duveke. Den tredje i ordningen är på 17 hektar; förutvarande arrendator Per Jönsson; egendomen indragen till godset och sedan eldhärjad; ej återuppbyggd. Den fjärde: 12 hektar; arrendator Nils Larsson; egendomen nedfallen; jorden indragen till godset; god jord delvis plantad. Den femte: 15 hektar; förutvarande arrendator Nils Månsson; allt nu nedfallet utom boningshuset; obebodd och indragen till godset. Den sjätte: 17 hektar; förutvarande arrendator Herman Hansson; allt nedfallet utom en loglänga; tillagd ett annat arrende under godset. Den sjunde: 2 hektar; förutvarande arrendator Nils Johansson; allt nedfallet; drives under godset. Den åttonde: 28 hektar; förutvarande arrendator Alfred Jönsson; samtliga byggnader stå kvar, men äro obebodda och undergå därigenom försämring; drives under godset. Den nionde: 27 hektar; förutvarande arrendator C. Lundh; samtliga byggnader stå kvar; en ryktare bor å egendomen och nötkreatur finnas; drives under Duveke. Den tionde: 39 hektar; förutvarande arrendator Charles Bengtsson; samtliga byggnader nedbrända och ej återuppbyggda; jorden indragen till godset. Den elfte: 22 hektar; förutvarande arrendator Artur Olsson; nu obebodd; husen i gott skick; drives under godset och försämras undan för undan. Den tolfte: 17.5 hektar; förutvarande arrendator Albin Olsson; allt nedfallet; jorden indragen till godset. Den trettonde: 5.5 hektar; förutvarande arrendator Anders Månsson; byggnaderna nedfallna och jorden lagd under godset. Den fjortonde: 11 hektar; förutvarande arrendator Magnus Bengtsson; samtliga byggnader nedfallna och jorden indragen till godset. Den femtonde: 12 hektar; förutvarande arrendator fru Anna Andersson; byggnaderna nedfallna och ej återuppbyggda; jorden tillagd ett annat arrende. Den sextonde: 3.5 hektar; förutvarande torpare Märtensson; husen obebodda och delvis raserade. Den sjuttonde: 7.3 hektar; förutvarande arrendator Nils Andersson; allt nedfallet; jorden under godset. — Ja dessa exempel kunna kanske räcka.

Det är inte nog med att denne godsägare har lagt under sig sina egna arrendegårdar, utan han har också slagit under sig socknens båda prästlöneboställen. Det ena har han klokt nog överlämnat åt en annan att bruka, men det andra driver han själv. Vi besökte detta boställe och funno att icke ett strå av fjolårets gröda var bärgat där och icke heller potatisen. Endast sockerbetorna hade man tagit tillvara. Om denna gård såsom förr hade legat i en arrendators hand, skulle skörden ha varit bärgad och troligen också väl bärgad.

Den man, vars uppgifter jag nyss relaterade, skriver vidare någonting som jag också vill läsa upp. Sedan han redogjort för alla dessa arrendatorer och deras öde, säger han: »Dessutom har ett antal boningshus och arbetarbostäder värdats och fallit ned. Under den gamla godsherrens tid voro alla dessa arrendegårdar värdade som dyrbara klenoder som skulle gå i arv till kommande släktled. Torpare och arrendatorer kände sin uppgift och voro omhuldade. Ingen pålades oskäligen bördor, utan mottot var att var och en skulle sköta sig och komma i gott ekonomiskt tillstånd, vilket också blev fallet. När den gamle godsherrn avled och godset kom i nuvarande ägares hand, var och förblev jakten det huvudsakliga intresset. Halmstads och Kågeröds socknar hotades med

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ekonomisk katastrof på grund av kaninplågan på de egendomar som lödo under Duveke eller där jakträtten intecknats för många år framåt. Först då jordbruksminister Per Edvin Sköld intresserat sig för denna fråga och på ort och ställe förvissat sig om förhållandet blev frågan löst på ett förnuftigt sätt. Ingen behövde offra pengar på utrotandet av kaninerna — dessa försvunno som genom ett trollslag.»

Jordbruksministern är inte närvarande i kammaren just nu, men jag vill ändå hemställa till honom att göra ett personligt besök på godset Duveke för att med egna ögon konstatera, hurudana förhållandena där äro, och att samtidigt göra en avstickare till Perstorps ättiksfabrik, som ligger inte så långt därifrån, för att konstatera hur många egendomar detta familjebolag har lagt under sig på senare tid. Den trafiken lär alltjämt pågå för fullt. Genom ett sådant besök skulle jordbruksministern kanske ändå komma till insikt om att åtgärder behöva vidtagas för att man skall komma till rätta med dessa missförhållanden. Man frågar sig, hur sådant kan få förekomma i våra dagars Sverige. Ja, det kan förekomma därför att likgiltigheten för dessa enligt min mening mycket viktiga spörsmål är så stor. Tusentals armar stå färdiga att taga hand om dessa jordar, och de skulle säkerligen kunna sköta dem till gagn icke endast för sig själva utan även för stat och kommun. Vad beträffar Duveke har befolkningssiffran i kommunen sjunkit avsevärt. Det tycks inte intressera vederbörande. Skatteunderlaget har ganska väsentligt uttunnats. Det tycks inte heller intressera vederbörande. Det är statsmakternas skyldighet att på ett eller annat sätt åstadkomma en annan sakernas ordning.

Herr Björck: Herr talman! Jag tillåter mig att fästa kammarens uppmärksamhet på en fråga som hittills ej så mycket berörts i denna debatt.

Vi ha säkerligen alla uppmärksammat den avsevärda försämring som nykterhetstillståndet här i landet undergått det sistförflutna året. De siffror som kontrollstyrelsen offentliggjort om fylleriförseelsernas ökning, särskilt under senare delen av året, äro beklämmande. Denna uppgår i vissa delar av landet till omkring 70 procent jämfört med förlidet år. Att fylleriet bland ungdomen också ökat så som det gjort, är särskilt oroväckande och ägnat att inge allvarliga bekymmer. När man därtill från socialstyrelsen får höra att våra alkoholistanstalter äro så fullbelagda, att många som dömts till internering måste vänta i månader, innan plats kan beredas dem, trots att ett stort antal patienter försökspermitterats för att giva plats för nya, ja, då förstår man att nykterhetstillståndet här i landet lämnar åtskilligt övrigt att önska.

Med dessa förhållanden för ögonen hade man väntat att regeringen i årets statsverksproposition skulle föreslå högre anslag till nykterhetsfrämjande åtgärder än som utgått de senaste åren. Dessa anslag ha som känt år efter år nedskurits. Under det att anslagen budgetåret 1931/32 uppgingo till sammanlagt 410,500 kronor, hade de år 1941/42 nedprutats till 229,800 kronor, således till ungefär hälften. Förlidet år höjdes anslagen med 12,300 kronor. I år har centralförbundet för nykterhetsundervisning hemställt att den del av anslaget som utgår till föreläsningsverksamhet måtte höjas med 50,000 kronor till 100,000 kronor. I sin motivering för höjt anslag säger förbundet bland annat: »Rusdryckskonsumtionen är anmärkningsvärt hög och de dokumenterade alkoholskadorna i vårt samhälle äro av en mycket betydande storleksordning. I synnerhet måste just nu den konstaterade stegringen av ungdomsfylleriet inge allvarliga bekymmer. De rådande alkoholsederna medföra stora skadeverkningar, som bli en tyngande belastning för samhället och som innebära en försvagning inom stora folkgrupper av den fysiska och andliga kraften, ett förhållande som påkallar skärpt uppmärksamhet i ett tidsläge, som ställer så stora krav på

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

vårt folk som det nuvarande. Nykterhetsarbetet framstår mer än någonsin som en betydelsefull nationell angelägenhet. I detta nykterhetsarbete är en objektiv och vederhäftig upplysningsverksamhet rörande alkoholens natur och skadeverkningar en viktig hörnsten.»

Nykterhetsnämndernas riksförbund har framhållit önskvärdheten av att ifrågavarande anslag höjes. Konsulenten för nykterhetsundervisningen förordar livligt anslaget höjande med de begärda 50.000 kronorna. Skolöverstyrelsen förordar också en höjning, men stannar vid 40,000 kronor. Ecklesiastikministern anser sig endast kunna föreslå en höjning med 10,000 kronor. Detta är visserligen också tacknämligt, men under rådande förhållanden hade en höjning av ifrågavarande anslag med äskade 50,000 kronor varit väl motiverad. Ty det upplysnings- och bildningsarbete som nykterhetsorganisationerna utföra, måste i nuvarande tidsläge betecknas såsom ett kulturellt försvarsarbete av stort värde. Vi bliva allt som oftast erinrade om att, då det gäller vår försvarsberedskap, får ingenting eftersättas, kostnaden är en andrahandsfråga. Men det är heller ingalunda betydelselöst att vår andliga beredskap, vår folkmoral, hålles på högsta möjliga nivå, låt vara att detta medför kostnader för det allmänna. Av femte huvudtitelns stat se vi att det allmännas utgifter för alkoholistvården uppgår till nära 2 miljoner kronor årligen. Om man genom förebyggande åtgärder, som visserligen också medföra kostnader, kan minska denna summa, anse vi detta vara väl använda pengar.

Härmed menar jag inte att upplysning enbart är nog. Det torde dessutom bli nödvändigt att tillgripa strängare restriktioner, framför allt när det gäller utskänkningsen, för att komma till rätta med de missförhållanden jag här berört. Dansen på restaurangerna i samband med servering av rusdrycker är enligt många mening en av de främsta orsakerna till det stegrade ungdomsfylleriet. Här har en praxis tillåtits utveckla sig, som går vid sidan av gällande lag, där offentlig dans förbjödes i samband med utskänkning av rusdrycker annat än vid vissa tillfällen, då vederbörande myndighet beviljat särskilt tillstånd. En undersökning har emellertid visat att sådant tillstånd beviljats i sammanlagt 18,000 fall under ett år här i landet. Något dylikt ha säkerligen aldrig de som stiftat denna lag kunnat tänka sig.

Det bör ligga i statsmakternas intresse att tillse att lagar och förordningar ej genom undantagsbestämmelser förlora sin betydelse. Så har tydligen skett i här påtalade fall. Här är en ändring och justering av gällande rusdrycksförordning i hög grad påkallad.

När rusdryckerna äro så lättåtkomliga som nu beklagligtvis är fallet, finns det tydligen ett stort antal människor som trots kristiden offra sina pengar på spritens och nöjenas altare utan att bekymra sig om morgondagen. Ej heller synas dessa människor reflektera över att i våra grannländer nöden och svälten äro dagliga gäster i tusentals hem och att det är vår plikt att hjälpa, åtminstone då vi kunna göra det utan nämnvärd försakelse för egen del. Då förhållandena ute i världen te sig som de nu göra och vi alltjämt löpa risken att dragas in i kriget, är det ansvarslost att låta massor av obetänksamma människor i vårt land förlösa sina pengar på sprit och neddragande nöjen. Då förmaningar i regel föga hörsammas, återstår intet annat än att med lagstiftningens hjälp söka reglera livsföringen för dem som ej synas förstå sitt eget bästa. Detta kan ske på flera sätt: genom skärpta restriktioner på rusdrycker, tidigare stängning av restaurangerna, förbud mot spritservering i samband med offentlig dans o. s. v. Genom att understödja de ideella folkrorelserna som arbeta för att samla särskilt ungdomen till goda och förädlande nöjen och förströelser kunna statsmakterna medverka till en bättre tingens ordning.

De förhållanden jag här i största korthet tillåtit mig beröra äro av så all-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

varlig art att de ej böra utan vidare lämnas obeaktade. En stark opinion håller på att växa fram här i landet, vilken de makthavande ej böra stå likgiltiga inför. Det är min förhoppning att den nu samlade riksdagen såväl som regeringen skall ägna dessa problem den uppmärksamhet de oundgängligen kräva.

Medan jag har ordet, tillåter jag mig slutligen, herr talman, att uttala min tillfredsställelse över att ett gammalt önskemål om en förbättrad och efter tidens krav anpassad publicering av resultaten från de statliga forsknings- och försöksanstalterna på jordbrukets och trädgårdsodlingens område nu är på väg att förverkligas. Då jag för tio år sedan motionerade i den frågan, fick jag det intrycket att riksdagen och statsmakterna inte intresserade sig så mycket för densamma. Jag blev därför angenämt överraskad när jag vid en hastig genomläsning av nionde huvudtiteln fann, att jordbruksministern begärt anslag för att få detta önskemål realiserat. Det står numera klart för jordbrukarna och trädgårdsodlarna att de, inte minst i nuvarande tid, måste följa med och tillgodogöra sig forskningens senaste rön. Staten offerar ju ganska stora pengar på våra försöksanstalter, men hittills har publiceringen av deras resultat lämnat åtskilligt övrigt att önska. Nu ser det som sagt ut, som om våra önskemål skulle förverkligas, och jag hoppas livligt att ingenting inträffar som skulle lägga hinder i vägen för att den utlovade propositionen i frågan förelägges årets riksdag.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Låt mig börja med en bekännelse. Det är med dröjande steg och tvekande håg som en enskild ledamot, till på köpet utan varje rang och ämbete i den parlamentariska hierarkien, nu för tiden beger sig upp i talarstolen under en remissdebatt. Det har ju blivit så under krigsåren, att kännetecknet på dessa remissdebatter varit vissa vedertagna besvärjelseformler, avsedda att skydda oss mot tidens och yttervärldens onda anslag. Det kanske vore så gott att i tystnad låta dessa nya riter ha sin gång och överlämna åt händelserna själva att ombestyra de rättelser i bekännelseskrifterna, som kunna finnas påkallade, det må nu vara av krigslyckans växlingar eller av andra omständigheter.

Emellertid är det ju så att när man sitter och hör på ett meningsskifte, som sträcker sig över en hel dag och ett stycke in på natten, börja motsägelserna onda lustar vakna. Detta hände med mig under gårdagen, när kryssarfrågan kom på tal och jag lyssnade till ett anförande från statsrådsbanken. Ett och annat i detta anförande tycktes mig påkalla ett genmäle.

Dock vill jag från början säga, att jag egentligen inte har så mycket att invända mot departementschefens behandling av kryssarfrågan sedan den senast var före här i riksdagen. Det förhåller sig som försvarsministern påpekade, nämligen att riksdagen haft tillfälle att taga ställning, och bestämt sagt ifrån vad dess mening är. Kritiken mot detta fartygsbygge representeras otvivelaktigt av en minoritet inom folkrepresentationen, och det är inte alls min mening att jäva giltigheten i det mycket klara avgörande, som kom till stånd under junidebatterna. Det är visserligen sant att kostnaderna sedan dess ha ökat eller, rättare sagt, räknats upp, men det var man ju beredd på den 17 juni. Om jag inte minns fel, nämnde jag själv siffran 70 miljoner kronor per styck såsom en minimikostnad för dessa fartyg, och ännu så länge ser det ju ut, som om den siffran skulle stå sig. Försvarsministern har ingenting annat gjort än att han i vederbörlig ordning effektuerat ett riksdagens beslut. Emellertid är min uppfattning i själva sakfrågan oförändrad, och öppna sig några möjligheter att få en ändring till stånd i denna sak, ser jag mig fortfarande oförhindrad att medverka därtill.

Det är egentligen något annat jag nu skulle vilja tala om, och det är den

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

mycket djupgående revision av femårsplanens flottbyggnadsprogram, som försvarsministern delvis redan genomfört och delvis satt i fråga i årets statsverksproposition.

Somt har kommit till i denna plan, och somt har tagits ifrån. Bland annat har tillkommit en minkryssare av ett ännu så länge för riksdagen okänt militärt värde. Å andra sidan har som sagt en del kommit bort. För att få plats med den nämnda minkryssaren inom kostnadsramen och även för att där kunna pressa in merkostnaderna för kryssarna, ha myndigheterna tvingats att skjuta åt sidan vissa projekt, som ursprungligen uppfattades såsom ganska betydelsefulla och såsom en integrerande del av den överenskomna flottbyggnadsplanen. Man har tvingats att skjuta upp byggandet av en del lätta enheter, representerande nya och tidsenliga fartygstyper. Därmed har man, såvitt jag förstår, vidtagit en anmärkningsvärd försämring av flottbyggnadsplanen. Nu hörde jag av statsrådet i går, att detta egentligen inte är kryssarnas fel, ty även om man inställde arbetet på kryssarna, skulle dessa lätta fartyg, vilka jag, som sagt, räknar för att vara en mycket betydelsefull detalj framför allt ur beredskapssynpunkt, ändå inte bli fortare färdiga än man nu beräknar. Till det skulle jag vilja säga, att nog är väl ändå i viss och ganska stor utsträckning de olika fartygens placering i byggnadsprogrammet beroende av kryssarfrågan.

Om man uppskjuter byggandet av dessa kryssare, måste väl följden bli, att man frigör en betydande del av den marintekniska sakkunskapen, att man bereder varven större rörelsefrihet, att man lättar belastningen på varvens underleverantörer, att man skapar en större tillgång på materiel o. s. v. Allt detta måste väl ändå på något sätt direkt eller indirekt göra det möjligt att koncentrera arbetet på de nya fartygstyperna och alltså ställa dessa i ordning i en snabbare takt, än som nu kan synas möjligt.

För övrigt skall jag be att få fästa uppmärksamheten på en annan omständighet, som jag lade märke till under herr statsrådets anförande. Herr statsrådet uttalade som sagt, att de nya jagarna och torpedbåtarna under inga förhållanden kunna beräknas bli färdiga förrän under 5-årsplanens sista eller senaste år. Hur kan det då komma sig, att man redan för innevarande budgetår faktiskt disponerat medel för byggandet av en av dessa jagare? Detta kan man inhämta i fjärde huvudtiteln på sidan 106, där marinförvaltningens skrivelse den 2 juli refereras och där det också säges, att de i denna skrivelse ingående förslagen blevo med visst undantag godkända av Kungl. Maj:t efterföljande dag. Undantaget gällde den ifrågasatta minkryssaren. Vi ha alltså redan för löpande år beräknat ett visst belopp för en av de ifrågasatta nya större jagarna, och det bör väl ändå innebära, att man har kommit så pass långt, att man något så när vet, hur den skall se ut.

Försvarsministern menade också, att det inte brådskar med de lätta fartygen, därför att vi för närvarande äro rätt väl försedda med åtminstone jagare, bättre försedda än vi varit vid någon tidigare tidpunkt. Det är naturligtvis riktigt, på papperet ser det ut precis så. Men det är dock en sak, som man inte får lämna ur räkningen, nämligen att vårt nuvarande jagarbestånd alltigenom utgöres av fartyg, som ha alltför svag eldkraft och alltså i detta avseende äro otidsenliga. De ha för få kanoner, och de ha inte något splitterskydd, inte något skydd mot med kulsprutor anfallande flygplan. Jag har vid ett tidigare tillfälle här i kammaren tillåtit mig att påpeka, att detta är en svaghet i vår marina utrustning, och efterlyst en större jagartyg. Jag måste följaktligen nu mycket beklaga, att man skjuter lösningen av denna viktiga sak på framtiden.

Ja, jag har inte kunnat läsa fjärde huvudtiteln på annat sätt, än att det varit

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

marinförvaltningens strävan att komma ifrån de ekonomiska konsekvenserna av kryssarbyggena genom att skjuta fram och delvis skjuta utanför 5-årsplanen ett visst antal fartyg, som kanske ha intresserat de marina myndigheterna mindre än de båda kryssarna. Jag tycker inte, att detta är riktigt tilltalande. Har man fått en gökunge i boet, får man försöka att försörja den. Man skall inte göra mödan mindre genom att kasta ut den egna avkomman.

Detta om de tunga kryssarna. Det är en gammal historia. Men så ha vi en alldeles ny bekantskap, nämligen minkryssaren. Den har dykt upp som gubben ur lådan. Som försvarsministern påpekade i går, är det en ganska stor överraskning för riksdagen, att på detta sätt bli ställd ansikte mot ansikte med en ny medlem av familjen. Förlåt mig, herr talman, men här föreligger uppenbarligen ett fall av otrohet i äktenskapet. Riksdagen har inte på något sätt medverkat till denna tillökning i den marina familjen, och det får ju sägas vara en rimlig begäran, när telningen nu träder fram på arenan, att man får reda på något om dess tillkomsthistoria.

Själva båttypen skall jag inte uttala mig om. Den kanske är nödvändig. Som statsrådet nämnde, har saken under en längre tid varit föremål för myndigheternas uppmärksamhet, och man har så småningom efter långa överläggningar kommit till ett visst resultat, som alltså nu föreligger och som man begär, att riksdagen skall sanktionera. Jag skall dock be att få påpeka en märklig omständighet, nämligen att försvarsutskottets betänkande föredrogs här i denna kammare den 17 juni förra året. Den andra juli, alltså fjorton dagar senare, inkom marinförvaltningen med en skrivelse, vari den hemställde om 10 miljoner kronor för den nya minkryssaren. Det ser ju ut som en kurragömmalek med riksdagen. Jag tvingas att ställa en direkt fråga till regeringsbanken: Var försvarsministern underkunnig om marinförvaltningens nya projekt, när riksdagen fattade sitt beslut rörande flottbyggnadsprogrammet? Om så var förhållandet, förefaller det mig, som om det hade varit hans skyldighet att meddela sig med riksdagen i saken, upplysa, att en komplicerande omständighet tillkommit, som till äventyrs kunde inverka på riksdagens beslut, samt redovisa för den. Jag kan inte hjälpa, att denna sak gjorde ett mycket obehagligt intryck. Jag känner en skyldighet att reagera mot att riksdagen på detta sätt inte hållits underkunnig om en sak, som på det närmaste angick den såsom anslagsbeviljande myndighet.

Detta gäller alltså fjärde huvudtiteln. Jag har kanske ett och annat att säga härutöver, som skulle ha blivit osagt, om inte de osaliga kryssarna återigen kommit på tal, men som jag nu passar på tillfället att avbörd mig.

Jag skulle vilja tala en smula om sammanhållningen. Det är ju ett kärt ämne, inte minst för hans excellens statsministern, som brukar påminna oss om våra plikter i detta hänseende. I sitt anförande i går erinrade han också om sammanhållningen och om solidaritetens förpliktelser. Han betecknade sammanhållningen som nationens förnämsta styrkekälla. Det skulle jag vilja ge honom rätt i, inte obetingat men på vissa villkor. Den nationella sammanhållningen är även för mig en utomordentligt betydelsefull sak. Men jag kan icke betrakta sammanhållningen såsom obetingad, ty då vore vi en despoti. Inte heller kan jag betrakta den såsom allomfattande, ty då vore vi inte människor. Så länge vi äro fria människor, måste vi naturligtvis i mångt och mycket ha våra egna meningar, som göra att vi inte kunna hålla ihop om allt och inte tänka lika i allt.

I forna tider var det så, att man uppfattade förhållandet mellan konung och folk som ett slags edsförbund, grundat på ömsesidiga, högtidligen besvurna förpliktelser. Om folket bröt sin ed mot konungen, då hade han rätt att ingripa med de maktmedel, som stodo honom till buds. Men man förutsatte också, att ko-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
nungen kunde bryta sin ed mot folket, och då trädde den gamla lagbestämmelsen i kraft, som lyder, att svear äga konung taga, så ock vråka, ett ord, som, om jag inte missminner mig, för inte så länge sedan citerades från regeringsbänken i denna kammare.

Sammanhållningen är alltså ömsesidigt förpliktande. Dess budord gälla i lika mån för regeringen och för folket. Och blir det en reva i endräkten, är det inte alltid folket eller den enskilde, som bär skulden. Det kan lika väl vara så, att felet ligger hos någon annan part.

Inte heller kan ju, som jag sade, denna sammanhållning betraktas såsom en fullständig likriktning. Den kan inte vara allomfattande. Jag anser det vara ett besynnerligt och skadligt misstag, att man i varje avvikande mening, i varje invändning ser ett brott emot sammanhållningen. Det är inte rimligt, att vi skola hålla med om allting som en minister kan hitta på att säga. Inte heller är det meningen, att vi skola vara med på alla felsteg, som en regering begår — en regering begår alltid felsteg, det få vi komma ihåg. Därför skola vi inte kalla kritiken för sabotage och inte kalla den avvikande meningen för kverulans.

För att få någon reda i dessa ting, borde man först komma överens om vad det är man skall hålla ihop om, vad det är som utgör grunden för sammanhållningen. Det kan som sagt inte vara allting. Men däremot kan man naturligtvis säga, att man först och främst skall hålla ihop mot landets yttre fiender och mot främmande inkräktare. Om den väpnade ondskan famnande sträcker sina händer kring den svenska folkfriheten, då skola vi naturligtvis stå det onda emot som en man. Rimligtvis böra vi också hålla ihop om svensk lag och svensk rätt, om vad som ovedersägligen är svensk andlig egendom, alltså även om ett minimum av mänsklig anständighet och värdighet i vårt förhållande till andra. Och slutligen måste vi naturligtvis vara eniga om och hålla ihop om huvuddragen i vår politik, om hävdandet av vår frihet och självständighet och om vår neutralitet i stormaktskriget. Allt detta förefaller mig självklart, och den som syndar emot dessa endräktens bud, han må göras till föremålet för kritik och om möjligt visas till rätta. Han bör påminnas om sammanhållningens förpliktelser.

Om nu till exempel regeringen genomdriver nya och för svensk uppfattning främmande rättsregler beträffande vår tryckfrihet och gör detta under påverkan av främmande tankegångar, då är det, så vitt jag förstår, regeringen som bryter emot sammanhållningens förpliktelser, och då är det kritiken, som måste anses vara det tillbörliga. Det förhåller sig likadant, om man här i landet behandlar politiska flyktingar och andra värnlösa skyddssökande på ett sätt, som strider mot svensk kulturell tradition och mot västerländsk rättsuppfattning. Då innebär även detta ett övergrepp mot den nationella endräkten. Slutligen skulle jag vilja säga, att om regeringen i sitt handlande kommer vid sidan om neutraliteten, vid sidan om neutralitetens skyldigheter och rättigheter, om våra styresmän synda på det sättet, då är det också en plikt för folket och för allmänheten att påpeka detta sakförhållande och att söka åstadkomma en rättelse. Även här blir det ju uppenbarligen så, att det tillbörliga inte är den oneutrala handlingen, utan den kritik, som riktas där-
emot.

Herr talman, det har för mig varit en av de senaste årens mest oförklarliga företeelser i det offentliga livet, att man i dessa ting lyckats trassla till sammanhållningen så som skett. Jag kan inte förklara det på annat sätt, än att regeringen som den ledande stämman i den offentliga debatten försummat en sak. Den har inte bemödat sig om att göra begreppen klara. Mycken begrepps-förvirring har på detta sätt kommit med i vårt offentliga meningsskifte, och

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

för många har sikten på grund härav blivit märkligt oklar. Detta gäller inte minst neutraliteten, där främmande hjälpare skyndat sig att många in sina uppfattningar och sina meningar och på det sättet faktiskt många gånger lyckats ställa hela debatten på huvudet. Vi ha tappat bort en sak, och en mycket viktig sak, nämligen att neutraliteten är någonting som förpliktar statsmakten men som lämnar den enskilda människan fri.

Detta är så vitt jag förstår en grundläggande sak beträffande neutralitetsbegreppet. Jag vill erinra om att man i Schweiz på ett mycket tidigt stadium skyndade sig att såsom en orubblig sak fastslå just denna uppfattning. Där har man sedan aldrig förtröttats att visa tillbaka den motsatta, att neutraliteten skulle ålägga de enskilda medborgarna att så att säga klyva sitt väsen i två delar och fördela sina sympatier och antipatier lika mellan de krigförande makterna. Det är självfallet en ogörlig sak, och ändå är det faktiskt något sådant, som man har velat lära oss med det underliga talet om en andlig neutralitet. Jag har, som sagt, aldrig upphört att förvåna mig över att man så föga bekymrat sig om att vederlägga och visa tillbaka denna farliga förkunnelse, och inte heller har jag kunnat upphöra att förvåna mig över, att det faktiskt vid många tillfällen gjorts uttalanden ifrån regeringsbanken, som måste tolkas snarare såsom ett instämmande i än såsom ett avståndstagande från denna lära. Jag tänker då närmast på utrikesministerns ytterst märkliga och ytterst beklagliga inlägg i tryckfrihetsdebatten på våren 1941.

Som ett mera aktuellt vittnesbörd om huru våra styrande faktiskt belasta sammanhållningen och solidariteten här i landet, skulle jag nu vilja berätta om en händelse, som inträffade vid norska gränsen någon gång förra året. Det var en episod som djupt upprörde befolkningen på orten och som av denna anledning inberättades till den tidning, där jag är verksam. Händelsen var inte någon sådan, som man skyndar sig att delge läsarna för att bereda dem en smula lättnad i en dyster tid, det var snarare en mörk och beklämmande händelse. Jag kan återge den i få ord. En tysk soldat hade lyckats att osedd ta sig över gränsen till Norge. Hans avsikter och förhoppningar gävo sig tydligt tillkänna i hans uppförande. Han önskade och trodde sig här i landet få en fristad. Efter någon väntan blev han omhändertagen av svensk mitlitär. Militären trodde väl, att han skulle bli internerad, och följaktligen överlämnades han till landsfiskalen på orten. Vad denne sedan sökte för direktiv för sitt handlings sätt, skall jag låta vara osagt. Följande blev dag blev emellertid flyktingen återigen överlämnad till militären och av en militärpatrull återförd till den plats, där man ursprungligen hade anhållit honom. Han grät och bönföll sina ledsagare om att icke bli återsänd, men militären hade sina order. Efteråt berättade patrullens befälhavare, att han aldrig i sitt liv hade varit med om något så obehagligt.

Jag har låtit kontrollera dessa uppgifter. Den berättelse, som ursprungligen kom oss tillhanda, har förelagts vederbörande myndigheter. Det visade sig, att vår sagesman hade uppfattat händelseförloppet riktigt; endast på en enda punkt avvek hans framställning från den, som lämnades av myndigheterna.

Episoden förefaller mig i hög grad beklämmande. Det är inte på det sättet, som man skulle vilja se humanitetens oskrivna lagar tillämpade i detta land. Det är inte på det sättet, som vi skulle vilja praktisera den asylrätt, som för inte så länge sedan betraktades såsom ett fritt folks okränkbara och dyrbara privilegium.

Dessvärre är händelsen inte enastående. Jag är säker på att flera av kammarens ledamöter erinra sig, att det på hösten 1941 inträffade något liknande uppe i Haparanda. Den gången tillät jag mig begära upplysningar i sa-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ken. Jag framställde en fråga till vederbörande departementschef, men den blev icke besvarad. I tidningar, som i högre grad åtnjöt regeringens förtroende, kunde jag dock inhämta, att det hela berodde på ett beklagligt missförstånd, och det ställdes i utsikt, att saken icke skulle upprepas. Den har upprepats, det är mig okänt hur ofta. Men det tvingar mig att upprepa även min fråga. Den lyder så här: med vad rätt och på vad laglig grund handlar den myndighet, som på detta sätt utlämnar människor åt en säker död?

Jag kommer nu tillbaka, åtminstone för ett ögonblick, till sammanhållningen. Jag tycker som sagt, att det är utmärkt med sammanhållning. Vi skola hålla ihop om att frälsa detta land undan olyckorna. Men jag har en alldeles bestämd känsla av att skyldigheterna i det avseendet åvila inte bara oss, som höra till den gemena hopen, utan även i viss mån kunna läggas på vår överhet och på våra styresmän.

Nu skulle jag vilja fråga en sak: hur står det egentligen till med endräkten inom regeringen, bland våra styresmän? Jag har ibland det intrycket, att man drivit en så energisk missionsverksamhet utåt, till exempel inom publicitet, att man har kommit till försumma den inre församlingsvärden. Jag satt i lördags på en stor konferens, som var sammankallad som en inledning till den stora sparsamhetskampanjen, och lyssnade med intresse till där förekommande anföranden. Jag måste bekänna, att jag gick därifrån såsom en mycket villrådig man. Herr Wigforss hade lärt mig en sak, direktör Gustaf Söderlund hade lärt mig en annan. Herr Wigforss är finansminister, och direktör Söderlund är hans utredningsman och förtroendeman. Han är inte medlem av regeringen. Nej, vi äro ännu inte i konsellsalen, vi äro bara i förstugan. Men man kan gå vidare och fråga: Vad har egentligen ecklesiastikministern för uppfattning om den nya prispolitiken? Det förefaller mig som om han en längre tid hade fört en förkunnelse, som inte alls stämmer med den officiella politiken på detta område. Och vad säger till exempel statsrådet Domö om den sista landshövdingutnämningen? Är jordbruksministern alldeles tillfreds med det fläskpris som för närvarande gäller? Är kommunikationsministern alldeles övertygad om nödvändigheten av kryssarna?

Det är alldeles givet, att man inom en samlingsregering måste köra med långa tyglar, det ligger i sakens natur, men tyglarna få ju inte bli hur slappa som helst, ty då ser det värdslost ut, och då blir det äventyrligt med den politiska framfärden. Det finns ett krav, som måste ställas även på en koalitionsminister eller rättare sagt som får ett alldeles särskilt eftertryck när det gäller en samlingsregering, och det är att ledamöterna icke skola kivas på färden. Det är förutsättningen för att en regering överhuvud skall kunna företräda den nationella enigheten och sammanhållningen. Regeringsmaktens anseende blir lidande när meningsskiljaktigheterna demonstreras för allt folket.

Får jag säga ett ord till, herr talman, fast jag är rädd att jag redan hållit på för länge. Det skulle då handla om försiktigheten, förtegenheten, som också blivit ett budord och som helt nyligen kommit oss tillhanda i en mycket auktoritativ formulering. Våra styresmän ha ju aldrig förtröttats att mana oss till förtegenhet och till ett flitigt bruk av andra passiva medborgerliga dygder. Denna tro, att landets räddning ligger i en tassande försiktighet och i en förslagen statskonst under sekretessens insegel, synes mig mycket farlig. Det är inte sådant som i våra dagar avgör folkens öden. Låt oss inte förväxla de arabesker, som diplomatien med ivriga händer ritar i historiens marginaler, med historien själv! Ord och försäkringar väga mycket lätt just nu i en tid då svek och löftesbrott övas i denna utsträckning folken emellan. Vi skola inte tro, att andra folk sätta någon överdriven lit till våra egna försäkringar eller våra egna ord. Såvitt jag förstår, skulle inte heller ett förtigande eller ett

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

nedtystande av våra åsikter och sympatier nämnvärt ändra eller förbättra landets ställning. I dessa ting måste man hålla sig till realiteter, och till realiteterna hör otvivelaktigt, att ett överväldigande flertal inom det svenska folket har en alldeles bestämd åsikt t. ex. i fråga om demokrati och diktatur. Till realiteterna hör väl också, att ett överväldigande flertal inom detta folk har sin alldeles bestämda mening om vilken utgång av kriget som skulle lända landet och folket till den mesta lyckan eller till den minsta olyckan. Det är ju ingenting att göra åt denna sak. Den blir inte bättre genom att man försöker fördölja den. För övrigt tror jag, att det är alldeles lönlöst att försöka fördölja den. Utlandet är säkerligen fullkomligt medvetet om hur det hela ligger till. Men för allt i världen, om det anses nödvändigt för den diplomatiska konventionens skull att man beklagar saken, må man göra det. Låt oss bara inte söka förneka eller fördölja den!

Samtidigt förefaller det mig som om det funnes ett tungt vägande skäl varför vi icke skulle inställa det fria meningsskiftet i dessa ting, det fria meningsskifte, som dock faktiskt är folkstyrelsens väsen. Detta skäl har bäst formulerats av en amerikansk författare, som sysslat en hel del med publicitetens problem. Han har sagt ett ord som kan återges på ungefär följande sätt: om man slutar upp med att säga vad man tänker, slutar man snart också upp med att tänka det. Nu finns det vissa ting som göra, att den eventualiteten blir mycket allvarlig. Det finns vissa ting, som vi helt enkelt inte få sluta upp med att tro och tänka. Vi få inte sluta upp med att tro på frihetens omistlighet. Vi få inte heller sluta upp med att tro, att det finns en skillnad mellan rätt och orätt även när det gäller förhållandet folken emellan, och vi få inte ljuga oss själva in i någon falsk fördragsamhet med de främmande läror som förkunnas runt om oss. Med ett ord: *vi måste behålla vår nationella och vår andliga identitet*, ty den är dock själva förutsättningen för att vi skola kunna hålla ihop och för att vi skola kunna överleva såsom en fri nation. Det kan aldrig ske annat än med det fria ordets och det fria meningsskiftets hjälp.

Låt oss därför fritt bekänna vår tro och frimodigt hävda vår rätt, låt oss fylla våra neutrala och våra mänskliga plikter till det yttersta av vår förmåga, och låt oss sedan med orädd häg och lugnt hjärta gå mot det öde som kan vara oss förunnat.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 e. m.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Vad vi nyss här i kammaren upplevat är en uppvisning i hur egendomligt även en svensk riksdagsman kan fatta sin förpliktelse att bidra till den nationella sammanhållningen. Hela den sista delen av herr Peterssons anförande var ingenting annat än ett försök att leta fram skiljaktigheter och att om möjligt ge intryck av att dessa äro större än de äro. Inför detta blir min respekt för de vackra ord om sammanhållningens förutsättningar som också funnos i hans anförande betydligt förminskad. Mycket av vad herr Petersson sade är ju sådant som ingen bestrider. Det finns ingen som kräver en sammanhållning, som är så obetingad att den leder till despoti. Ingen kräver en sammanhållning, som är så allomfattande, att man inte kan vara människa. Det är inte ens någon som i sammanhållningens namn kräver, att någon skall underlåta att framföra sina egna meningar. Vi kunna ju nöja oss med att se hur förhållandena utvecklats i vårt land.

Ingen kan med rätt påstå, att det gjorts några allvarliga försök att förkväva den inre diskussion, som alltid har fattats såsom en hälsa för en de-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

mokrati, men vi ha ansett oss kunna ställa vissa anspråk på den enskilde medborgaren i en svår tid. När jag i går pekade på de krafter till enighetens försvagande, som man kunde spåra, tog jag ett par exempel. Det var arbetaren som för sin egen vinning kunde underlåta att ställa sig till förfogande där han bäst behöves, det var jordbrukaren som av ett eller annat skäl vill förfara på ett annat sätt än som är bäst för det allmänna. Jag skulle vilja fråga: Skulle inte även herr Petersson i en tid som denna kunna anse, att det är ganska berättigat att arbetare, att producenter, att alla äro inriktade på att göra sina insatser, så att de gagna det allmänna? Skulle han verkligen vilja driva den satsen, att även i detta läge en och var bör ha sin frihet att göra som han vill, oavsett om han skadar de allmänna angelägenheterna? Jag är övertygad om att herr Petersson kommer att svara, att han icke är någon anarkist — han är demokrat och han tycker, att sådana anspråk på enskilda medborgare äro tämligen befogade. Men om jag får det svaret, är det då inte lika befogat att t. ex. be en journalist att även i sin verksamhet betänka, att det finns vissa allmänna intressen, som man inte kan förgäta. Det är gott och väl, och det är alldeles riktigt, att tryckfriheten är ett stort värde. Det är riktigt att den skall värnas om, men betyder det att man utan vidare skall anse det lojalt mot det allmänna intresset och den nationella sammanhållningen om en journalist i sin verksamhet på allt sätt försöker misstänkliggöra den nationella sammanhållningen och även försöker att inför utlandet framställa det svenska handlandet som i själva verket en drängtjänst åt en främmande nation? Jag använder med avsikt dessa starka uttryck. Dessa journalister äro så skickliga, att de inte skriva direkt på det sättet, men deras skrivelser få precis samma verkningar. Jag kan inte neka mig att säga, att deras anda uppenbart icke är den samhällsanda som kommer envar att säga sig, att också han bör pålägga sig litet grand av hänsyn till det allmänna. Det finns överhuvud taget — och det kom fram inte minst i herr Peterssons anförande i dag — en pretention hos en del enskilda, som bäst kan uttryckas så, att det här begriper jag bättre än någon annan, det här förstår jag bättre än regeringen, bättre än folkmajoriteten, och jag har ingen skyldighet att ens tänka den tanken, att eftersom de flesta ha andra meningar kanske inte min mening är av sådant värde, att jag till varje pris kan driva den. Om man nämligen skall utgå från att förpliktelsen mot sammanhållningen innebär, att man inte själv behöver pålägga sig någonting utan bara ställer pretentioner på andra, äro vi, om den ståndpunkten accepteras, inne i en upplösning, som till sist måste förrinta den nationella sammanhållningen.

Jag såg att kammaren log, när herr Petersson frågade: Hur är det med sammanhållningen inom regeringen? Hur trevligt var det inte att försöka få folket att tro, att det där är bara ett skal! Där sitta dessa herrar inom regeringen som en samling människor, vilka råka i luven på varandra ständigt och jämt. Vad tänker herr Bagge om inflationskampanjen? Vad tänker herr Andersson i Rasjön om kryssarna? O. s. v. O. s. v. Varenda en vet, att denna regering är sammansatt av representanter från olika politiska riktningar, och jag har själv inte tvekat att förklara, att det är ganska naturligt att vi inte lagt av våra uppfattningar om de allmänna riktlinjerna i politiken eller om vissa delar av politiken, därför att vi satt oss samman i en regering. Det är alltså ganska naturligt, om det inom regeringen i olika frågor finns skilda meningar. Och det finns skilda meningar. Vi ha inte ens ansett det vara någon fara att vid något tillfälle låta dessa skilda meningar komma till uttryck även i riksdagen. Jag erinrar t. ex. om ecklesiastikministerns anförande under fjolårets riksdag rörande bl. a. subventionerna, ett anförande som ju gav vid handen, att han hade en fråga finansministern delvis avvikande

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

mening om den allmänna ekonomiska politiken. Det har nyligen publicerats en artikel i Svensk Tidskrift, där den som vill söka efter skiljaktigheter naturligtvis också kan hämta vissa stoff. Detta är en sak. En annan sak är att man trots dessa skiljaktigheter kan hålla ihop på ett naturligt sätt om det som man finner mera väsentligt. Jag har skyldighet att här vittna om att samarbetet inom samlingsregeringen är mycket gott och att de naturliga meningsskiljaktigheterna ha varit mycket mindre störande för samarbetet för det helas väl än man hade kunnat befara under en tid då ännu inte trycket över oss var så våldsamt, att överhuvud alla meningsskiljaktigheter i olika ting försvinna inför det enda nödvändiga. Det är väl detta senare, att inte trycket har varit så hårt, som gör att så många fortfarande behandla sammanhållningen som något, vilket man kan stå och raljera med. Det finns en del människor, som inte förstå eller vilja förstå — dit räknar jag inte herr Petersson, ty han har ett sådant gott förstånd att jag tror, att han både vill och kan förstå — att vi verkligen befinna oss i en allvarlig situation, och en så pass allvarlig situation både med hänsyn till yttre och inre förhållanden, att man kan, som jag sade i går, ställa alldeles särskilda anspråk på medborgarna att inte göra sådant som kan luckra upp sammanhållningen. Regeringens skyldighet i detta avseende är alldeles uppenbar.

Regeringens »felsteg» skola kritiseras, och man kan konstatera, bl. a. under denna debatt, att friheten till kritik mot regeringen i Sverige är mycket betydande. Varför frågade nu inte herr Knut Petersson t. ex.: Hur kan det komma sig att det egentligen blir de socialdemokratiska ministrarna som här få gå upp och svara på angrepp även från förtroendemen i de borgerliga partierna? Vi företräda ju dock här en gemensam politik. Bara den omständigheten att vi dock kunna tillåta oss en diskussion med denna frihet ger väl ändå vid handen, att här icke övas något onödigt tvång från regeringens sida. Regeringen är också medveten om att sammanhållningen inte bara kan vara ett resultat av en känsla av förpliktelse, utan sammanhållningen måste också ha som en nödvändig grundval en rörelsefrihet, som inte kommer människorna att känna att de äro tvingade in och piskade samman. Ingen kan påstå att någon ställt anspråk ifråga om den svenska sammanhållningen av denna art. Regeringen har hållit ihop, regeringen har gjort sin skyldighet, regeringen har samarbetat med riksdagen, regeringen har folkets förtroende, regeringen har sett till att samarbetet har kunnat ske under största möjliga frihet, men regeringen kan aldrig underlåta att också hävda, att det finns gränser där det är anledning för en och var att tänka på förpliktelser.

Beträffande det särskilda fall som här berördes skall jag göra undersökning. Jag är inte beredd att här taga upp den saken till diskussion. Det finns vissa ting som man inte kan utan vidare diskutera i det offentliga. Jag beklagar, om det har förfarits så som sagts i berörda fall. Det har inte varit nödvändigt. Men det har ansetts nödvändigt att man inte har sådana förhållanden, att vårt land plötsligt utan kontroll översvämmas av massor av desertörer.

För övrigt vill jag endast tillägga, att jag, när jag under gårdagen lämnade meddelanden av innebörd, att ledningen är besjälad av en anda att till det sista försvara den svenska friheten och det svenska oberoendet och därvid angav, att en av de första förutsättningarna för vår politik är vår inre sammanhållning, hade förväntat ett bättre gensvar i den svenska riksdagen än några raljanta funderingar över hur djupa sprickorna kunna vara.

Herr Petersson, Knut, erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag måste konstatera, att jag fullständigt misslyckats i min avsikt

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

i dag. Jag hade verkligen hoppats att diskussionen äntligen sent omsider skulle kunna föras in på en mera fruktbarande linje än som hittills varit fallet och att man från regeringens sida dock sent omsider skulle vara beredd att erkänna att det finnes goda skäl och legitima önsknings bakom de avvikande meningar, som under krigsåren framförts beträffande svensk politik. Det visar sig, att hans excellens statsministern står och stampar precis på samma punkt där han stått under alla dessa år. Jag beklagar det djupt.

Det var visst inte så att jag anser mig begripa det hela bättre än någon annan. Hela meningen med mitt anförande var att betona, att förpliktelserna gentemot sammanhållningen dock äro ömsesidiga och att de träffa regeringen i lika mån som de träffa den skrivande publiciteten.

Statsministern ställer sina anspråk. Är det för mycket begärt att även den enskilde medborgaren får ställa sina anspråk gentemot regeringen och gentemot överheten? Och är det för mycket begärt, att inte heller den skall få förfara så att sammanhållningen luckras upp?

Ett enda ord glädde mig i statsministerns anförande. Det var det han sade om den av mig berörda episoden från gränstrakterna i Norge. Han uttalade, att om något sådant hade inträffat, var det i varje fall icke nödvändigt. Jag drar därav en mycket betydelsefull slutsats, nämligen att det hela alltså icke hänför sig till några förpliktelser, som från svensk sida gjorts gentemot främmande makt.

Överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle beredas herr statsrådet *Wigforss* att avlämna kungl. propositioner.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 10, angående statsbidrag till folkköksverksamhet; och
nr 12, med förslag till förordning om kupongskatt, m. m.

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1—3.

Statsverks-
propositionen
m. m.
(Forts.)

Herr **Nordenson**: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Om jag förstod försvarsministern rätt i går, innebär hans svar på min vädjan, att kontraktet om kryssarna icke måtte skrivas förrän riksdagen hade varit i tillfälle att behandla denna fråga, att han icke fann anledning föreligga att ingripa i händelseutvecklingen. Samtidigt förklarade han sig beredd att taga upp frågan i hela dess vidd, när statsutskottet var färdigt med sitt förslag i ärendet.

Jag ber att få framhålla, att eftersom uppskovsfrågan skulle bli i sak avgjord genom tecknande av ett kontrakt, blir försvarsministerns till synes mycket generösa anbud av ganska ringa värde. Jag vill endast här göra den reflexionen, att det måste finnas mycket tungt vägande skäl för att intaga en så pass avvisande hållning som försvarsministern här gjort.

Det förefaller mig för övrigt, herr talman, som om det vore en viss benägenhet att göra den här kryssaren till en sakrosant medlem av vår marina familj. Jag tänker då närmast på ledaren i dagens nummer av Social-Demokraten, där mitt inlägg i denna fråga har betraktats som ett sabotagedåd. Jag vill endast erinra om att försvarsministern i propositionen har begärt riksdagens godkännande av sina åtgärder. Vad jag har begärt är att vi vid prövningen av detta ärende icke skola vara i sak bundna. Om man betraktar detta som ett sabotagedåd, vill jag, herr talman, förklara att jag anser det vara

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ganska lyckligt, att det finns en och annan »sabotör» inom den svenska riksdagen.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag ber att få återkomma till frågorna om kryssarna och minkryssaren. Jag börjar med att ge några repliker till herr Knut Petersson.

Herr Petersson förklarade för sin del, att förslaget i årets fjärde huvudtitel innebar en djupgående revolution av den av förra riksdagen beslutade flottplanen. Jag kan för min del omöjligt se saken så. Det inträffar ingen annan rubbning av flottplanen än att en minkryssare tillkommer. Vad som i övrigt inträffar är att tiden för flottplanens genomförande i någon mån tänjes ut och blir något år längre än som vid förra riksdagen var förutsett.

Det är icke som herr Knut Petersson här gjort gällande, att det är marinförvaltningen som har hittat på att tänja ut flottplanen. Det är självklart, att det ur marinförvaltningens synpunkt hade varit lika tacknämligt att kunna höja de 180 miljoner kronorna något för att få utrymme för allting inom den beräknade tiden. Det är regeringen och i främsta rummet jag som är ansvarig för att den utvägen valts som föreligger i den kungl. propositionen.

Jag förklarade inte i mitt anförande i går, att den ändring jag föreslår icke skulle inverka på tiden för leveransen av de mindre fartygen. Jag uttråde, att hur man än här gör, kan icke under de närmaste åren något tillförande till marinen av jagare och motortorpedbåtar ske. I själva verket fanns det ju två alternativ för denna flottplan. Den ena innebar att kryssarbygget skulle gå före och att bygget av den stora jagaren skulle gå efter. Enligt det alternativet skulle den stora jagaren komma att bli levererad någon gång i början av år 1947. Det var det alternativ som riksdagen beslöt sig för. Enligt det andra alternativet skulle jagaren gå före, och då skulle den första jagaren levereras den 1 juli 1945. Men sedan dessa alternativ förelågo har det gått över ett halvt år, och under detta halva år har alltså marinförvaltningen arbetat efter det alternativ som riksdagen har beslutat, och följaktligen har all energi nedlagts på konstruktionen av kryssarna och föga tid ägnats åt de stora jagarna. Skulle man nu taga sig före att ändra beslutet, skulle det medföra att den stora jagaren under alla omständigheter icke skulle kunna komma att levereras förrän tidigast låt mig säga 1 april 1946.

Vad jag alltså velat säga är, att ingen ändring av fjolårets beslut kan medföra, att vi få vare sig jagare eller motortorpedbåtar under de närmaste åren, utan fortfarande kommer leveransen av dessa fartyg att ligga under femårsplanens sista år. Man kan alltså icke vinna något ur försvarsberedskapssynpunkt genom att ändra beslutet. Men var och en förstår väl ändå, att detta inte är någon bagatell att nu plötsligt ändra om. Vi ha nu sedan år tillbaka varit inriktade på detta kryssarbygge. En stor organisation har skapats. Det har samlats ritare och konstruktörer. Förhandlingar ha förts med ett stort antal leverantörer, och leverantörer av olika grader ha inriktat sig på dessa tillverkningar. Om vi nu plötsligt skulle ta oss för att ändra, komme stora värden att bli förintade. När man här, som från herr Nordensons sida, påpekar att kontraktet ännu icke är underskrivet, skola vi komma ihåg, att vad han talar om är kontraktet med varvet om skrovet och installationerna. Det representerar mindre än en tredjedel av den samlade summan och är alltså en fråga av relativt underordnad natur.

Följaktligen har här icke inträffat någonting annat än att vardera av kryssarna har blivit 10 miljoner kronor dyrare än vad som ingick i kalkylerna i våras. Å andra sidan skulle det icke genom ändring av riksdagens beslut kunna

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

bli något tillskott till vår beredskap på det marina området, utan man skulle allenast sönderrika en stor och mödosamt uppbyggd apparat samt dra ett streck över många industriers planlägningsarbete och materialanskaffning. Det kan under sådana omständigheter icke föreligga skäl att ändra beslutet. Det kan inte tänkas att riksdagen, i det sakläge som verkligen är, skulle vilja ändra detta beslut.

Nu vill man att jag skall skjuta undertecknandet av dessa relativt underordnade kontrakt på en oviss framtid i avvaktan på att riksdagen på nytt skall pröva denna fråga. Vad händer under tiden? Förhandlingarna om leveranserna läggas ner. Apparaten går i stå. Ingenting sker. En massa tid och pengar förspilles till ingen nytta. För min del kan jag därför inte finna, att det skulle vara klokt att nu sätta en käpp i hjulet. Jag har heller aldrig sagt, som herr Nordenson här sökte göra gällande, att jag vill ta upp denna fråga till prövning i hela dess vidd när statsutskottets utlåtande kommer. Jag yttrade allenast, att jag då gärna vill diskutera frågan i hela dess vidd, och så får riksdagen fatta sitt beslut. Detta betyder naturligtvis, att om riksdagen då tar en annan ståndpunkt än jag tror att den kommer att inta, så får den naturligtvis utkräva ansvaret för vad jag har gjort. Och det ansvaret tänker jag bära. Men det finns icke någon rim och reson i att jag av hänsyn till enstaka röster i riksdagen, som representera alldeles samma människor som voro motståndare till kryssarna vid två föregående tillfällen, nu skulle låta hela denna stora fråga stanna, med de oförutsebara konsekvenser som därav följa.

Jag vill vidare yttra några ord om minkryssaren. Herr Knut Petersson ställde till mig den frågan, om jag, när riksdagen behandlade flottplanen, kände till det projekt som sedermera har vunnit Kungl. Maj:ts godkännande. Jag vill svara att jag kände till arbetet på att skapa ersättning för den inledda minkryssare som vi av civila transportskäl icke kunde bibehålla. Men jag hade, när riksdagens behandling pågick, den uppfattningen, att denna fråga skulle kunna lösas på samma sätt som var förutsett i vår krigsplanering, nämligen provisoriskt med tillämpande av förskottsstaten. Hade jag anat vid den tiden, att man skulle komma fram till det projekt som nu är beslutat, skulle väl ingenting varit mera rimligt än att jag hade passat på att underställa riksdagen denna fråga, så mycket mer som det vid den tidpunkten förelåg en marginal i kostnadsberäkningarna för ersättningsbyggnaderna till flottan på 10 miljoner kronor och jag följaktligen skulle kunnat stoppa in denna minkryssare inom den ram av 180 miljoner kronor, som vi räknade med.

Såsom framgår av handlingarna, kom till mig ett projekt den 2 juli, men detta var icke det projekt som Kungl. Maj:t nu har beslutat, utan ett helt annat. Det innebar att man skulle ta i anspråk en båt som var nästan färdigbyggd, och jag hade där fortfarande den uppfattningen att frågan skulle kunna lösas provisoriskt inom ramen för förskottsstaten. Detta projekt förkastades av regeringen. Vi måste lämna det av utrikespolitiska och handelspolitiska skäl. Marinförvaltningen fick sedan nya direktiv, vilka ledde till det förslag, som inkom den 4 september och som regeringen beslöt den 9 oktober. Vi kommo på det sättet i ett läge, som icke var av mig förutsett. Men den saken behöver jag inte gå vidare in på. Jag har i går sagt vad jag behöver säga om den.

Herr Holmbäck framkastade i går den tanken att denna sak borde ha anmälts vid riksdagens informationssammanträde i november månad. Jag tror inte att kammarens ledamöter vid närmare eftertanke skulle vilja gå med på detta. Det kan inte vara tal om att vi skulle ha lagt fram en proposition, vars behandling i riksdagen skulle ha krävt mer än en månad. Om man då från statsrådsbanken hade informerat riksdagen om att här förelåg en sådan tanke, skulle ju resultatet inte blivit något annat än att regeringen på detta oformella

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

sätt skulle ha försökt att skyla sitt ansvar för denna sak, utan att riksdagen hade haft någon möjlighet att ta ståndpunkt till sakfrågan.

Det finns nog ingen annan väg i det läge, vari denna sak har kommit, än den som beträffs. Regeringen har handlat. Regeringen har lagt fram denna sak för riksdagen och erkänt sin skuld. Om nu den synd som regeringen här har begått, är äktenskapsbrott, som herr Knut Petersson ansåg, och riksdagen kommer till den uppfattningen, får väl konsekvensen bli densamma som vid varje annat äktenskapsbrott — det får bli skilsmässa mellan riksdag och regering. Jag kan inte se något annat sätt än att regeringen får ta ansvaret för vad den beslutat, och därmed jämnt.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av att herr von Heland framställde frågor till mig i sitt anförande i går. Han försökte i sitt anförande överhuvud taget bevisa att det var felaktigt, när man påstår att jordbrukarna ha fått full kompensation för prisfördyringen, under det att arbetarna bara ha fått hälften. Han framhöll att jordbrukarna penningmässigt sett ha fått 31 öre i timmen, medan industriarbetarna hade fått 33 öre. Man kan ju räkna på olika sätt, men det går väl ändå inte att komma ifrån att jordbrukarna i jämförelse med de inkomster, som funnos före kriget, ha fått en inkomstökning som svarar mot den inträdda fördyringen. Man kan säga att utgångspunkten var oförmånlig för dem, och det kan vara riktigt, om man räknar med vissa grupper, men man får väl i det sammanhanget också komma ihåg, att penningen trots allt är mera värd på landet än i staden. Herr von Heland framhåller heller aldrig vad det särskilt i dessa tider betyder att leva i direkt kontakt med jorden. Man kan hålla hushållsgris, och man har en helt annan tillgång till de livsmedel som äro så sällsynta i staden. Detta betyder kanske lika mycket som skillnaden i rena penninglöner. I Örebro län kommer en lantarbetare upp till ungefär 2,400 kronor i årsinkomst, och en skoarbetare i Örebro kommer i allmänhet inte över 3,000 kronor. Jag skulle tro att det är lättare att dra sig fram på de 2,400 på landet än det är på 3,000 i Örebro stad.

Nu skjuter herr von Heland lantarbetarna framför sig, och han frågar mig, om socialdemokraterna äro beredda att gå med på sådana löner för lantarbetarna, att de kunna bli jämställda med industriarbetarna. Om jag vore säker på att herr von Helands intresse är alldeles uppriktigt, skulle jag inte ha någonting emot att ge ett mycket mera positivt svar på hans fråga. Men jag har en stilla misstanke att han har en liten räva bakom öronen, när han framställer sina frågor. I höstas sade herr von Heland att det enda han ville i den situationen var att uppgörelsen skulle innebära att lantarbetarna finge ett tillägg på 300 miljoner. Sedan var han nöjd, ty då skulle man kunna tillförsäkra dem en inkomst som höll dem kvar vid jorden. Detta lät ju stortartat, men i verkligheten veta vi ju alla att om lantarbetarna få 300 miljoner, så innebär det att andra jordbrukargrupper få kanske det dubbla.

Emellertid skär ju herr von Heland över en kam. Han sade i går att man inte får räkna jordbruket som kollektivitet. Man måste hålla sig till de olika grupperna. Men då han slår vakt om sämre ställda grupper i samhället, ser han ensidigt. Han ser bara på grupperna inom jordbruket, på lantarbetarna och småbrukarna, men han kommer inte ihåg att det i städerna och industrisamhällena finns människor och hela grupper som äro minst lika illa ställda. Dessa grupper, bl. a. även lantarbetarna, har det parti särskilt slagit vakt om som herr von Heland riktade sin interpellation till genom mig. Jag vill påpeka att just höjningen av lantarbetarnas ställning under de senare åren väl har varit en produkt av fackföreningsrörelsens strävan, som ju åtminstone i

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

folkkfantasien likställes med socialdemokratiens. Strängt taget ha lantarbetarna under kriget fått full kompensation för fördyringen. Om jag inte minns fel, var deras lön något över 60 öre år 1939, och i dag är den 90 öre. Højningen utgör ju bortåt 50 procent.

Jag tror inte man kan säga att intresset för lantarbetarnas löner har varit lika stort alltid inom den samhällsgrupp herr von Heland företräder. Men det är ju glädje i himmelen över en syndare som bättrar sig, och socialdemokratien skall alltid vara beredd att samarbeta med vem som helst, även med herr von Heland, om det gäller att höja dåligt ställda grupper i samhället. Detta gäller också småbrukarna.

Överhuvud taget är det en sak, som inte är främmande för det parti jag företräder, att jordbruket som sådant skall vederfaras full och hel rättvisa. Däremot kan man ju vara tveksam om huruvida tiden är lämplig att just nu genomföra en sådan där stor, rundhänt utjämning mellan olika samhällsgrupper. Jag tror inte vi ha material i dag för att kunna rättvist genomföra en sådan, och jag har alltså en känsla av att när man från visst jordbrukark håll driver den saken med sådan energi just nu, är det inte så mycket utjämningen, utan snarare den egna förbättringen som man tar sikte på.

Det var också tre andra frågor som herr von Heland ville ha besvarade, de ha redan återgivits av herr Linderot: vilken omfattning bör det svenska jordbruket ha, hur stor skall den befolkning vara som är sysselsatt i jordbruket, och kan det svenska folkhushållet i övrigt absorbera den arbetskraft från jordbruket som blir ledig? Som herr Linderot sade är ju detta kardinalfrågor, som inte besvaras så lätt. Herr von Heland tar tydligen sikte på en ekonomisk samhällsplanering eller planekonomi, som säkert skulle komma håren att resa sig på herr Wistrands huvud, om han sutte här. Herr von Heland sitter tydligen på samma bänk som herr Wigforss, när han framställer sådana krav. Jag kan ju inte besvara dessa frågor på annat sätt än att jag vet att det parti jag företräder har ett levande intresse för deras lösning. Det talades för några år sedan om någonting som hette kohandel. Det var en samverkan mellan socialdemokraterna och bondeförbundet som ledde till många goda resultat för jordbruket. Det var inte, som namnet skulle ange, en politisk spekulation. Denna samverkan bottnade just i vetskapen om att jordens frågor också äro industriens, att de äro frågor som röra hela vårt folk och dess framtid och som även efter kriget böra lösas i förnuftets och samhällskänslans tecken. Just därför bör man beklaga att tendenser under denna tid ha förekommit från vissa jordbrukarkretsar, som just inte äro ägnade att bana väg för denna samhällskänsla.

Herr Wistrand tog upp ett uttryck i den tidning jag redigerar. Vi skola inte gråla här om vad som står i Örebro-Kuriren och lika litet om vad som står i Nya Dagligt Allehandas ledarespalt. Det citat herr Wistrand föredrog skulle ju vittna om en yttlig framtidsoptimism hos mig. Det innehöll i verkligheten inte några värdeomdömen. Men i hans anförande likasåväl som i en hel del andra inlägg i denna diskussion har man kunnat märka en tendens från åtskilliga s. k. borgerliga håll, framför allt från högern men också från folkpartiet, att framställa oss socialdemokrater som ansvarslösa, då det gäller hanterandet av statens medel, och framför allt har man sökt göra gällande att vi inte skulle ta antiinflationsprogrammet på fullt allvar. Jag vill för min del, och jag tror att jag har hela partiet bakom mig, tillbakavisa sådana beskyllningar. Läget är utan tvivel mycket allvarligt, och det uppfattas även i vårt parti som högst allvarligt. Ingen får i dessa tider rida på principer för principernas egen skull. När vi i det socialdemokratiska partiet vägra att följa de anvisningar vi ha fått här i debatten rörande budgetens framtida ge-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

staltning, så är det inte på grund av sådana stela principer, utan just därför att vi anse att dessa anvisningar, om de följdes, inte skulle leda till målet utan föra oss in på en äventyrlig väg som skulle riskera själva sammanhållningen inom samhället.

De s. k. borgerliga partierna ha sannerligen inget monopol på sparsamhetsviljan. Den bristande balansen i deras anspråk belyses på ett nästan komiskt sätt i herr Wistrands anförande i går. När han hade slagit sig för sitt bröst en längre stund och beskyllt finansministern för att inte ha någon kvalificerad sparsamhetsvilja, skulle han uppvisa sin egen förmåga på detta område, och då kunde han inte komma med något bättre förslag än att eleverna på sjuksköterskeskolan skulle betala 500 kronor i avgift. Det är ju en västgöta-klimax av ganska komisk effekt!

Det är ett egendomligt förhållande som har framträtt i denna debatt och som statsministern snuddade vid i sitt anförande nyss. Budgeten är ju ett förslag från hela regeringen, men så gott som alla talarna från högern och folkpartiet resonera som om det vore fråga om ett socialdemokratiskt partiförslag. Jag vet inte, om det beror på att dessa herrar inte ännu ha upptäckt att vi ha en samlingsregering eller på att de längta ut ur den regering vi ha. Skulle man döma efter erfarenheterna från dessa båda dagars debatt skulle man inte kunna tro någonting annat än att det är frågan om ett uppbrott. Är det inte frågan om det, utan man efter detta låter udda vara jämnt, kan det verkligen ifrågasättas, om det har varit någon allvarlig mening med detta bullrande.

Herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! Det är vissa saker som ha berörts i debatten här som jag skall be att få lämna några upplysningar om.

Bland annat har fläskpriset nämnts. Som jag meddelade när riksdagen var samlad under novemberdagarna, hade jag den uppfattningen att det ur folkhushållningens synpunkt skulle vara ändamålsenligt med någon justering uppåt av fläskpriset. Då man emellertid diskuterar fläskpriset och den tillgång på fläsk, som finnes, skall man givetvis inte överdriva och säga att den minskade tillgången beror på ett för lågt pris. Den är naturligtvis, ända fram till 1942 års skörd, beroende på att vi inte hade tillräckligt med foderspannmål av 1941 års skörd och följaktligen inte kunde verkställa de tilldelningar som voro nödvändiga med hänsyn till den önskvärda fläskproduktionen.

Herr Alfred Andersson i Bussjö har här varit inne på och ifrågasatt om inte en justering kan göras mellan de olika priserna inom den fastställda ramen. Ja, det är alldeles självklart önskvärt att finna alla utvägar som äro framkomliga. Jag har ju inte minst i direktiven för den utredning som pågår anmodat vederbörande att försöka finna ut ett system som är lämpligare och mera praktiskt än det, som för närvarande användes.

Herr Alfred Andersson antydde där att man skulle kunna justera fläskpriset uppåt på bekostnad av köttpriserna. Det är också en sak som kan diskuteras. Min uppfattning är emellertid att någonting sådant inte bör genomföras med mindre än att representanterna för organisationerna i landets olika delar fått försöka åstadkomma enighet därom. Herr Alfred Andersson representerar ju liksom jag en fläskproducerande del av landet, och en sådan justering skulle därför kanske betraktas som om man från det hållet skulle vilja driva fram ett eget intresse på bekostnad av andra delar i landet. Ur försörjningssynpunkt tror jag ju att man skulle kunna åstadkomma en något ökad fläskproduktion, om man kan få en justering uppåt, ty jag menar att alla försök väl inte äro lämnade å sido, utan det undersökes ju fortfarande olika vägar.

Då sedan herr Alfred Andersson nämnde att spannmål borde avsättas för

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

att kunna tilldelas underskottsområdena, så är det ju precis vad som öker. Hela uttagningsystemet innebär att man skall kunna tillämpa den metoden. Den tillämpades t. o. m. under missväxtåret 1941. I trakter, där skörden hade blivit någorlunda tillfredsställande, uttogs då den kvantitet, som jordbrukarna kunde avstå, varefter spannmålen fördelades och sändes till de olika underskottsområdena.

Den senaste skörden har visserligen inte blivit så rekordartad som det skrevs om i tidningarna under förra sommaren, men skördeutfallet har ändå blivit jämförelsevis tillfredsställande. Därigenom kan ju en ändå större kvantitet avsättas för att fördelas bland dem som framför allt vilja producera fläsk. Kvantiteten blir inte fullt så stor som jag räknade med under novemberdagarna. Då hade den sjunkit från 210,000 till 185,000 ton, och vid årsskiftet hade den sjunkit till ungefär 150,000 ton, men det är ju ändå en relativt stor kvantitet.

Denna spannmål är bland annat avsedd för dem som vilja producera fläsk. Om jag blivit riktigt underrättad, sade herr Alfred Andersson att de större jordbrukarna sälja sin spannmål i stor utsträckning och följaktligen inte behöva denna tilldelning. Nej, de få ingen tilldelning, om de inte ha svin att använda den till. Den klumptilldelning, som skedde år 1941, togs ju bort eftersom erfarenheten gav vid handen att den var mindre lämplig. För närvarande ha vi i stället en tilldelning med kortare perioder. Första perioden var fyra månader och började den 1 september. Den andra är två månader, från den 1 januari, och sedan blir det ytterligare en tvåmånadersperiod, från den 1 mars. För resten av konsumtionsåret blir det sedan en ytterligare tilldelning. Följaktligen skall det inte kunna ske sådana manipulationer som under föregående år.

Sedan frågade herr Alfred Andersson om expropriationslagen. Ja, i anledning av den begäran, som riksdagen gjorde förra året, har egnahemsstyrelsen fått i uppdrag att utarbeta en expropriationslag, som skulle lämna sig för det ändamål, som den var ifrågasatt för, nämligen för komplettering av ofullständiga jordbruk. Jag hoppas, att det skall kunna bli möjligt att lägga fram ett förslag; men jag kan ingenting lova. Något förslag har jag ännu inte fått.

Vidare nämnde herr Alfred Andersson något om Perstorps inköp av fastigheter. Det är tyvärr så, att den saken har utvecklats på ett icke önskvärt sätt. Men jag vill här betyga, att den industrien skötes på ett alldeles utomordentligt sätt. Det är ett företag, som har gått framåt i mycket stor utsträckning, men att det använder sina pengar till inköp av fastigheter på det sätt, som skett, har observerats av statsmakterna och kommit till uttryck i handlingarna i ärendet, då det fick rätt att förvärva den gamla delen, som hade tillhört grundläggaren av industriverksamheten. Den fick bolaget förvärva. Men vad som ligger utanför det området fick det ej rätt att förvärva. Då anmodades samtidigt länsstyrelsen att göra en undersökning huruvida de förvärven skett så, att de voro åtalbara enligt lagen mot bulvanköp. Undersökningen blir väl slutförd av länsstyrelsen under den närmaste tiden.

Herr Alfred Andersson nämnde till sist någonting om Duveke, någonting som stått i tidningarna. Jag vet inte hur det ser ut, men det finnes ju på de olika områden myndigheter och nämnder, som skola tillse sådant där. Herr Alfred Andersson har uttalat en önskan, att jag skulle resa dit och se. Det förefaller mycket märkvärdigt, samtidigt som under gårdagens debatt herr J. B. Johansson tyckte, att jag reste för mycket! Jag kan naturligtvis inte resa omkring och titta på alla ställen som det föreligger anmärkningar mot jordbruk, men jag kan betyga en sak, och det är, att för en del år sedan

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

sköttes Duveke på ett alldeles utomordentligt sätt, men hur det skötes nu, vill jag inte svara på.

Beträffande herr J. B. Johanssons anmärkning i går däremot, att jag inte var närvarande den sista dagen, då överenskommelsen träffades, så kan jag svara, att min resa, som skedde den andra dagen, var bestämd lång tid i förväg, och det veta ju kammarens ledamöter litet var, att det kan bli hinder, att man kan ha bestämt någonting, som inte kan uppskjutas, även om det kommer på en viktig plenidag. Och det stod ju ingenstans skrivet, att överenskommelsen tvunget skulle slutföras den dagen jag var borta. Men när den kunde slutföras enligt de linjer, varom överenskommelse hade träffats mellan statsministern och mig, innan jag lämnade Stockholm, så kunde det inte vara något så angeläget, att jag var närvarande. Hade överenskommelsen inte kunnat träffas då, hade ju överläggningarna fått tagas upp nästföljande dag.

Herr **Bondeson**: Herr talman! Det har här talats så mycket om fläsk, att det borde kunna vara nog, men även jag vill draga mitt strå till stacken för att söka få en bättre tingens ordning till stånd.

Statsministern anförde i sitt tal i går, att »vad folkhushållet bäst behöver» skola vi försöka framställa.

Som stor grisuppfödare och fläskproducent — även under nuvarande förhållanden — vill jag taga fasta på en sak utav vad folkhushållet bäst behöver, nämligen fläsket. Väl erkännande, att vi måste försöka göra det bästa möjliga av vad som är oss möjligt, kan jag dock ej förstå den från regeringen och livsmedelskommissionen visade aversionen mot ett bättre fläskpris, varigenom utökad fläskproduktion kunde möjliggöras. Vi böra väl ej sluta allting inom prisstopp ramen — vi måste väl också låta förnuftet tala. Förnuftet i fråga om behovet av fläsk kommer ju också från konsumenterna. Fråga en konsument, i vilken ställning han än befinner sig, så är han villig betala mera för fläskbiten — bara han kan få en sådan. I en liten bok, betitlad »Arbetsövningar i historia» står bl. a.: »I själva verket är svinets kött högeligen nödvändigt för en familjs nödvändiga underhåll, ty det är mycket kraftigt och närande och gör kroppen sund, när det förtäres måttligt.» Ja, kunde man tillämpa detta i dessa dagar, hade det varit önskvärt. Vi kunna nu ej en gång förtära det måttligt — fläsket är en sällsynthet på såväl rikemans som fattigmans bord. Det borde det ej vara — om förnuftet kunde segra över byråkratiska formler!

I andra kammaren har efterlysts vem som är grisens »skyddspatron», statsrådet Gjöres eller statsrådet Pehrsson-Bramstorp. Sedan statsrådet Pehrsson-Bramstorp nu yttrat sig i fläskprisfrågan, så vilja vi i honom se grisens skyddspatron.

Det svenska folket skall varmt hylla honom och dem, som göra det möjligt att framställa mera fläsk. Stimulans behövs i allt — i all synnerhet i en näringsgren, som går med ren förlust i sin produktion. Väl vore det bättre att sälja sin spannmål och ge svinskötseln katten — men det finns dock hos jordbrukaren, den mindre såväl som den större, en förståelse för att ej kasta allt över bord på en gång — de vilja utnyttja alla grenar inom sin verksamhet för att få ut det bästa av sin näring. Det är ingalunda regeringen och livsmedelskommissionen obekant, hurusom varje vecka slaktas ned grundstammen för bevarandet av vår fläskproduktion, nämligen suggstammen. Det bör för kammaren ej heller vara okänt, hurusom för dagen flera (5 st.) avelsstationer redan äro nerlagda, hurusom smågrisarna på många håll slås ihjäl. Det senare

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

göres för att spara fodersåden till kommande kull, det göres också därför att priset å smågrisar är för lågt för dagen.

Den senaste rapporten från Scanslakterierna i Skåne visar, att veckan $\frac{4}{1} - \frac{9}{1}$ nedslaktats 112 suggor, veckan $\frac{11}{1} - \frac{16}{1}$ 150 suggor. Kasta vi en blick på våra husdjursräkningar, så skall möjligen kammaren även bättre förstå, huru vår svinstock decimerats.

I september 1937, då vår svinstock var normal, utgjorde den inalles 1,424,935 svin. I juni 1941 var den 997,025 st. — och i juni 1942 836,220 st. Nedgången från normalantalet år 1937 till i juni 1942 var ej mindre än 41.3 %. Från juni 1941 till juni 1942 var nedgången 16.1 %. Se vi på suggornas antal, så utgjorde det i september 1937 129,639 st. — i juni 1942 104,672 st. Detta visar en nedgång av 19.3 %.

Vart pekar detta? Det pekar rakt utför!

En räkning i dag skulle tyvärr visa ännu en åderlätning. Visserligen kan det sägas, att antalet betäckta suggor ökats något under allra sista månaderna. Så är det alltid på höstsidan. I oktober 1941 var indextalet för betäckta suggor, jämfört med året 1933, 43 — i oktober 1942 45.

Dessa siffror signalera något, men om man räknar med att svinen bli slaktfärdiga först 12 månader efter betäckningen skulle Svea- och Götalands svinproduktion visa följande procentuella förändring i jämförelse med de sista fem fredsåren resp. närmast föregående år: under det kvartal, som nu är inne, ha vi ett minus av 39.3 %, andra kvartalet 30.7 %, tredje kvartalet 53.7 %. I oktober månad 1943 blir nedgången 53.9 % men siffrorna förbättras i november månad till 28.6 %.

Det är inga ljusa siffror jag rullat upp, men det är rena fakta.

Dessa siffror tala sitt tydliga språk, att något är på tok.

Inte ingenting annat hjälper än att fläskpriset *måste* upp, upp till lönsamhetsgränsen, och lönsamhetsgränsen nås genom en förhöjning av fläskpriset med 35—40 öre per kg.

Vi få för dagen 2.10—2.15 för helvikt. Det kanske kan vara av intresse att nämna, hurusom i min hemtrakt sju tjänstemän förenade sig om 7 stycken hushållsgrisar. De ha kalkylerat mycket noga, de ha varit sparsamma och idoga med att plocka ogräs och taga gräs från gräsmattorna m. m., men likväl kom deras produktionspris på fläsket upp till 2.81 per kg. Vi skola inte förglömma, att till följd av utfärdade bestämmelser få vi icke använda potatis till svingödnig. Skummjölken, det äggviterika fodret, undanskaffas genom vår skyldighet att leverera mjölk till storstäderna. Vi ha endast spannmål, foderbetor, agnar av olika slag och vatten att giva våra svin.

Var för sig äro de förstnämnda bra — men ensidiga. En ensidig foderstat till våra svin liksom till övriga djur inom lantbrukshanteringen går ej att hålla. Den, som så tror, herr talman, har aldrig själv fött upp grisar.

Fläskproducenter och konsumenter vänta med otålighet på en bättre tingens ordning, ty annars blir kanske grisen till slut något, som man stoppar upp och skickar till museet för att sedan gå och titta på och få veta, att sådana djur fanns det förr i tiden.

Så till herr Andersson i Bussjö ville jag säga några ord i anledning av att han hellre ville ha en mjölkkvantitet, som han här beräknade till cirka 60 miljoner kg, till grisar än till gödkalvar. Vi äro säkert överens om att vi böra söka få fram så mycket som möjligt till grisarna, till vår fläskproduktion. Men våra nutida gödkalvar äro inte alla s. k. sötmjölkskalvar. Det är endast en fjärdedel av det antal, som herr Andersson i Bussjö här i dag nämnde, som är s. k. sötmjölkskalvar. Hela den s. k. gödkalvsstocken, som går till våra slakterier, uppgår nu inte till mer än 40 procent i jämförelse med före

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

kriget. Gödkalvspriset är också satt så, att gödning med helmjolk inte kan konkurrera med leverans till mejerierna, med det pris som mejerierna betala. För dagen betalar slakteriförbundet för extra prima gödkalv 3:10 per kg. Men vi kunna ta ett pris längre ned på skalan, nämligen 2:80 för första klassens kött. Livvärdet på den nyfödda kalven — han bör efter skånska förhållanden åtminstone väga 25 kg — är i dag 1:65 per kg eller sammanlagt 41 kronor. Göder jag kalven efter den av herr Andersson i Bussjö uppgivna beräkningen, att det åtgår 10 kg helmjolk för 1 kg tillväxt hos gödkalven, så skulle det för gödningen åtgå cirka 500 kg helmjolk. När jag då får upp gödkalven i en vikt av, låt mig säga 55 kg, och jag får ett pris av 2:80 per kg, har jag gjort en inkomst av 154 kronor, men drar jag därifrån kalvens livvärde på 41 kronor, har jag 113 kronor över. Men åtgår det 500 kg helmjolk till att få kalven upp från 25 kg vikt till 55 kg vikt, då realiserar jag genom gödningen av kalven helmjölken för 23 öre per kg eller ungefär samma pris som mejerierna betala.

Jag kommer nu tillbaka till vad jag antydde nyss, att priserna äro satta så, att det inte blir till större fördel att göda upp en kalv än att skicka mjölken till mejeriet. Det är emellertid rätt stora kvantiteter skummjolk, som gå till gödkalvarna, men det är framför allt de, som bo så att säga ute i periferien, och som på grund av transportsvårigheter inte så lätt kunna lämna mjolk till mejerierna, som ännu hålla på den gamla seden att göda kalvar.

Jag kommer sedan omedd i på ett annat kapitel, som jag dock vill beröra, då jag bor i närheten av platsen i fråga, det gäller det av herr Andersson i Bussjö påpekade fallet Duveke.

Duveke ligger en mil från Svalöv, där jag bor. Duveke är inte ensamt om olyckan att inte ha bärgat sin säd eller fått upp sin potatis. Ännu står det en del kvar obärgat ute i de bygderna. Det har varit de vidriga väderleksförhållandena, liksom svårigheterna att skaffa arbetskraft till bärgningen, som bidragit därtill. Hur det varit med väderleksförhållandena, förstår man kanske, då jag nämner att under månaderna september, oktober och november 1942 regnade det 237.2 mm under 55 regndagar av 90. Dessa mina siffror äro officiella och hämtade från Sveriges utsädesförening i Svalöv. Dessutom kom det frost med inte mindre än 15 graders kyla natten mellan den 29 och 30 november. Duveke ligger inom skogsområdet, och inga vindar susa omkring där, såsom sker ute på slättbygden. Det har därför inte varit så lätt att få säden torr, och man kan ju inte heller bärga en gröda, som inte är mogen.

Det har varit många egendomar i min hemtrakt, som fått hugga sitt vårvete mycket sent, och endast tack vare skördetröskor och torkningsanläggningar blev det möjligt för jordbrukarna att bärga så mycket som de kunnat göra. Det är främst som tidigare anförts de vidriga väderleksförhållandena, som förorsaka förseningen av bärgningen av såväl säd som potatis. Men dessutom kom den rekvirerade och utlovade militärhjälp för sent där som på så många andra ställen. Snö och frost satte in på allvar redan i slutet av november, men enligt mig lämnad uppgift har den frostskaadade potatis, som man fått upp, skickats till stärkelsefabrikerna och därigenom nyttiggjorts. Även oljeväxterna ha tålt regnet och frosten, och när man ser på de oljevaxter, som i dag stå snötyngda ute på falten, så har man en förhoppning om att oljeväxterna och deras frön inte skola ha helt fördärvats, utan att de likväl en gång skola kunna utnyttjas vid oljeframställning.

För mången har säkerligen denna skildring, som lämnats här i dag av herr Andersson och i vissa tidningar, av försummad bärgning m. m. tett sig härresande, men då, såsom jag vet, Duveke omfattar över 1,800 tunnland och det här endast rör sig om cirka 50 tunnland med olika slag av säd och potatis, som

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

inte blivit bärgade, så bör domen inte bli för hård över en man, som icke kan här försvara sig. Han är för övrigt inte ensam om att ha råkat i denna situation, och det förvånar mig, när herr Andersson i Bussjö säger, att jordbrukskommissionen, som hade kört omkring hela dagen inom Duvekeområdet och undersökt, hur det ställde sig med inbärgningen av grödan, endast hade funnit ett fält på 6 lass korn, som inte var bärgat. Jag vill bjuda herr Andersson i Bussjö på fri bilskjuts, om han vill åka med mig från Svalöv för att i dessa dagar konstatera, att gröda av olika slag tyvärr ännu står ute. Det är beklagligt, men så är förhållandet, och det är fallet inte bara på en gård, utan på tio till femton gårdar i samma bygd.

Det är ett gammalt ordspråk som säger att »det är mänskligt att fela men gudomligt att förlåta». Vi böra inte heller glömma den stora insats, som den nuvarande ägaren till Duveke gjort för skogsvården. Detta erkände också »Arbetet» i sin ledande artikel för någon månad sedan. När det gäller skogsskötselns liksom i fråga om jaktvård måste vi giva honom vårt fulla erkännande. Skogen har ju också alltid haft sitt värde och kan i kommande tider bli av ännu större betydelse än nu. Experterna hemma i Svalöv säga, att man bör odla rätt sort på rätt plats, och om jordägaren anser, att skogen här är den rätta sorten, så bör han kunna räkna på förståelse. Han brukar ju också jorden och låter den inte ligga för fåfot, eller hur herr Andersson?

Hur var det för övrigt, mina herrar, år 1923? Om man den gången for på järnväg mellan Stockholm och Göteborg, såg man också i Södermanland mycket spannmål av olika slag stå obärgad ute. Även då var det väderleken, som hade bidragit till att man inte fått in skörden. Och hur är det, mina herrar, i vårt grannland Danmark under det senaste året? Även där står beklagligt nog ännu mycken gröda ute.

Jag har velat relatera dessa fakta med en uppmaning till herr Andersson i Bussjö och andra representanter för jordbrukskommissionen att, om de köra samma väg fram en gång till, ha ögonen bättre öppna, så att de kunna döma flera och inte låta en enda bli föremål för deras kritik och dom.

Herr von Heland: Herr talman! Under diskussionen angående budgeten har det nu tillämpade systemet med allmänna subventioner och rabatter kommit i förgrunden. Avsikten med detta subventionssystem är ju att undvika en höjning av livsmedelspriserna för de ekonomiskt minst bärkraftiga konsumentgrupperna. Subventionerna och rabatterna förorsaka en utgift för staten, som torde kunna uppskattas till omkring 380 miljoner kronor för nästa budgetår. Finansministern anförde i går att genom borttagande av dessa subventioner och rabatter skulle en avsevärd besparing i budgeten kunna åstadkommas, dock vore det ej möjligt att minska utgiften med mer än 200 miljoner kronor. Han framställde emellertid den frågan, huruvida man verkligen ville rekommendera denna subventionsindragning, ty en sådan skulle medföra höjda priser med stegrade levnadskostnader och omöjliggöra hållandet av en stabiliserad prisnivå. För sin egen del ansåg finansministern det nödvändigt med subventionerna och rabatterna för att hålla de sämst ställda över vattnet och för att hejda inflationen.

Det torde vara kammarens ledamöter bekant, att man däremot bland jordbrukarna är synnerligen missnöjd med att deras arbetsmöjligheter och levnadsstandard skall vara beroende av statsmakternas subventionspolitik. Från regeringsmedlemmar har man för att lugna stämningen bland jordbrukarna lanserat den tesen, att jordbrukarna genom förnöjsamhet med sin ställning under kriget skulle skapa sig en good-will till den kommande fredstiden.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Jag förklarade under gårdagen, att 99 procent av jordbrukarna ej tro på denna good-will. Denna uppfattning, som jag delar, har också vid flera tillfällen stärkts genom anföranden av finansministern, senast i går. Som vid tidigare tillfälle förklarade finansministern, att subventionerna endast äro en tillfällig hjälp, som främst tillkommit under missväxtåren för att nödvändig inkomst för jordbrukaren ej skulle medföra väsentligt högre priser. Emellertid var skörden senaste året nästan normal, men ungefär samma subventioner kvarstå, varför än tydligare framstår, att dessa subventioner enligt finansministern äro att betrakta som en åtgärd endast för krigstiden, varefter de skola försvinna. Självklart måste därigenom jordbrukarna förstå att, så snart importen åter är i full gång, deras ekonomiska ställning måste bli kritisk.

Ett borttagande av subventionerna och bestämmande av en däremot svarande prisförbättring skulle i stället visa jordbrukarna, att statsmakterna hädanefter äro beredda att låta jord- och skogsbrukets folk få skälig inkomst- och levnadsstandard på normalt sätt i likhet med andra samhällsgrupper. Av denna orsak och för att åstadkomma en verklig besparing i budgeten önskar jag, att de generella subventionerna avskaffas och att i stället ett system med individuell behovsprövning införes, så att endast de verkligt behövande beredas lättnad i sina livsmedelskostnader.

Finansministern berömde L.O:s resonlighet i överläggningarna om kompensationen, medan statsministern vid upprepade tillfällen fördömt jordbrukarnas uppträdande. Som jag visade i går, har dock jordbrukets folk alltjämt de sämsta arbetsmöjligheterna i landet.

Nu anförde finansministern vidare, att regeringen inte önskade diskutera framtiden, detta för att därigenom slippa blotta den söndring, som därvidlag finnes mellan olika samhällsgrupper. Denna inställning hos regeringen liksom hans excellens statsministerns återkommande dekret och tillrättavisningar medföra dock, att de samhällsgrupper, som anse sig orättvist behandlade, även anse att regeringen uppträder *diktatoriskt och partiskt*.

Herr Nordenson anhöll om en bättre ställning för detaljhandeln, vilket även är ett befogat önskemål. Finansministern framhöll emellertid, att då högre priser ej kunde medgivas, vore enda möjligheten att lämna subventioner. Denna senare väg synes mig föga lämplig. Men det finns en effektivare och bättre väg, nämligen rationalisering av handeln. Under interpellationsdebatten vid förra riksdagen kritiserade jag finansminister Wigforss för att han ej vågade sig på detta viktiga problem, och jag påpekade, att kooperatören och socialdemokraten finansminister Tanner i Finland bestämt deklarerat, att det vore nödvändigt att minska antalet detaljhandlare. En sådan åtgärd vore till fördel för köpmännen och skulle nedbringa mellanhandskostnaderna till fördel för konsumenterna.

Beträffande dyrortsgrupperingen ansåg finansministern, att denna ej gick att ändra i en handvändning. Det parti jag tillhör har i många år krävt en nästan fullständig utjämning, så nog hade man haft god tid, om man börjat med frågan, när vi första gången önskade en revision. Jag beklagar, att regeringen även skjuter den frågan på framtiden.

Herr andre vice talmannen svarade på en del frågor, som jag riktade till honom i går, och framhöll, att han aldrig hört, att jag hade påpekat värdet av att ha kontakt med jorden och inte heller, hur bekymmersamt en hel del av de sämre lottade i städerna ha det. Jag kan försäkra herr Åkerberg, att det är just vad jag har påpekat vid så gott som vartenda möte jag har varit ute på, och i så gott som vartenda anförande jag har hållit under denna krigstid. Men det är ju så, att när man yttrar sådana saker från vårt håll, så tages det inte in i den

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

socialdemokratiska tidningspressen, och dess läsare få alltså aldrig kännedom om den saken.

Det är alldeles givet, att under denna krigstid har jordbrukets folk, alltså de, som ha kontakt med jorden, fått en väsentligt säkrare ställning i samhället än tidigare, och härvidlag ha de en hel mängd fördelar. Det är också givet, att den saken veta vi jordbrukare om, och vi äro också övertygade om att det i samhället finnes en hel del sämre lottade, som nu ha det synnerligen bekymmersamt, och man kan särskilt beklaga en hel del fattiga husmödrar med stora familjer, som inte bara ha det svårt med ekonomien utan även med att få ransonerna att räcka till. Det är på grund av det sista, som vi från bondeförbundshåll ha försökt att påpeka det nödvändiga i att stimulera den inhemska jordbruksproduktionen så, att vi få fram bästa möjliga resultat.

Herr andre vice talmannen var vidare inte säker på, att mitt intresse för lantarbetarna var ärligt, och sade, att något sådant intresse hade jag inte visat tidigare, men att det vore bra när syndare sig omvända och bättra. Men, herr andre vice talman, vi få väl försöka tro på varandra, att vi mena det vi säga. Och jag säger som jag gjorde under informationsriksdagen, att det är min ärliga övertygelse, att det är ett intresse för samtliga, att lantarbetarna skola få det bättre ställt. Det måste nämligen vara i en företagares eget intresse, att hans arbetare ha det så bra som möjligt, ty han kan kanske överhuvud taget inte få någon arbetskraft alls, om han inte kan ordna det drägligt för sina arbetare. Det är alltså även för lantarbetsgivarna ett egoistiskt intresse, att lantarbetsrekåren får en väsentlig förbättring.

Herr andre vice talmannen yttrade vidare, att om lantarbetarna få det bättre, så kanske jordbrukarna få det dubbelt så bra, om man går mina förslag till mötes. Så är det ju dock icke, ty enligt det system, som nu användes för att kompensera jordbruket, räknas ju samma timlön och arbetsersättning för lantarbetarna som för varje jordbrukare. En jordbrukare tillerkännes alltså icke högre arbetsförtjänst, och alltså kan, om man höjer denna timpenning, enligt systemet en jordbrukare icke få tillgodoräkna sig en högre timpenning än en lantarbetare.

Vidare anförde herr andre vice talmannen, att socialdemokraterna tydligt hade visat sitt intresse för saken, eftersom man kan sätta likhetstecken mellan fackföreningarna och socialdemokratien, och det är enligt vad herr andre vice talmannen anförde dock fackföreningarna, som nu skapat en bättre ställning åt lantarbetarna. Ja, herr andre vice talmannen är väl fullt lika övertygad som jag om att ingen fackförening kan utpressa ett öres förbättring för någon arbetare, om det inte finnes möjlighet att pressa fram någonting från arbetsgivaren. Det är alltså inte fackföreningarna, som ha åstadkommit förbättringen för lantarbetarna, utan det är det samarbete, som har etablerats för att höja jordbrukets inkomstnivå, varigenom alltså lantarbetarna varje år ha kunnat tillerkännas en viss förbättring i timlönen.

Det var emellertid synnerligen glädjande att höra, att herr Åkerberg å sitt partis vägnar deklarerade, att det socialdemokratiska partiet har ett levande intresse för jordbrukets framtid och att han ansåg, att jordbrukets frågor också äro vitala för industrien. Denna förståelse är tacknämlig att höra, men den vore ännu tacknämligare, om den också visade sig i handling. Herr Åkerberg anförde nämligen, att han inte var säker på, att tidpunkten nu var lämplig för en utjämning. Inom bondeförbundet är man emellertid av den bestämda uppfattningen, att man alltjämt måste kräva en utjämning av levnadsstandarden mellan befolkningsgrupperna, och att den utjämningen av alla skäl borde eller måste komma nu under krigstiden. Från bondeförbundet kräves sålunda något, som inte borde vara okänt inom socialdemokratien. Det kräves jämlikhet och

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

broderskap. På det programmet hade vi inom bondeförbundet hoppats kunna ernå samarbete mellan arbetare och bönder.

Herr Ohlin: Herr talman! Herr andre vice talmannen frågade, varför man från de icke socialdemokratiska partierna åstadkom så mycket buller om finansplanen, när vi i alla fall ha en samlingsregering, vars medlemmar tillsammans bära ansvaret, och varför man riktade sin kritik särskilt mot finansministern och inte lika väl mot de icke socialdemokratiska ledamöterna av samlingsregeringen. Det förefaller mig, som om detta vore en retorisk fråga — med citationstecken omkring ordet retorisk. Ty det var väl inte herr andre vice talmannens mening att antyda, att finansministern inte har större ansvar för den ekonomiska politikens ledning än andra ledamöter av regeringen. Jag föreställer mig, att under tider som de nuvarande arbetsfördelningen inom regeringen måste drivas ganska långt, och jag tror knappast, att t. ex. herr Bagge eller herr Andersson i Rasjön ha varit i tillfälle att spela samma roll som herr Wigforss, när det har gällt att draga upp riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Alldeles särskilt hade de inte tillfälle därtill, när man tänker på den tidpunkt under hösten 1939, då de inte voro ledamöter av regeringen och då enligt min mening de första misstagen begingos.

Jag skall, herr talman, tillåta mig att säga några ord som en replik till vad finansministern i går uttalade. Jag hade tidigare under dagen påpekat, att finansministerns gynnsammare bild av budgeten 1943/44 jämfört med statsfinanserna 1942/43 till huvudsaklig del bero därpå, att han för 1943/44 räknade med utgifter för den löpande beredskapen på 825 miljoner kronor, medan dessa utgifter faktiskt under innevarande år antas uppgå till 990 miljoner kronor. Jag sade, att detta inte innebär någonting annat än ett antagande, att det utrikespolitiska läget nästa år kommer att bli gynnsammare än det för närvarande är. Finansministern svarar, att han valt siffran 825 miljoner kronor bara därför att det var samma siffra, som han hade i fjolårets budgetutkast. Det vore på det sättet lättare att jämföra den nya budgeten med innevarande års. Emellertid har finansministern då inte observerat, att hela den svenska tidningspressen eller åtminstone ett mycket stort antal tidningar, som jag har studerat, helt naturligt jämföra budgeten 1943/44 med siffrorna för innevarande budgetår, sådana de äro *efter revisionen*. De jämföra inte med de budgetsiffror, som lades fram i fjol, ty dessa ha mycket litet intresse, utan de jämföra med de siffror för budgeten 1942/43, som man nu har anledning att räkna med. Flera tidningar talade i rätt stora rubriker om, att det föreligger en förbättring, i det att budgetbristen blir 1,100 miljoner kronor i stället för 1,300. Då har man tydligen inte observerat, att orsaken är, att finansministern räknat med 165 miljoner kronor mindre i löpande beredskapskostnader. Någon motivering för att räkna med den lägre siffran har han inte givit. Det förefaller mig därför vara ganska uppenbart, att allmänheten har, låt vara oavsiktligt, av finansministern givits det intrycket, att nästkommande års budget är starkare än innevarande års, medan detta tydligen inte är fallet.

Vad situationen *efter* kriget beträffar, har finansministern fått motta en del kritik inom och utom riksdagen, för att han i statsverkspropositionen har fällt det yttrandet, att vid oförändrade skattesatser skulle ett överskott i budgeten på ungefär 300 miljoner kronor uppkomma efter kriget, men underlåtit att därtill knyta några som helst reflexioner om att bibehållandet av dessa extraordinärt höga direkta skatter ju inte är något, varmed man rimligen bör räkna. Finansministern uttalar, att han inte förstår denna kritik. Han säger: »Man får väl tala om för svenska folket, att det får vara redo att betala vad det kostar, både den ökade försvarsbudgeten och de höjda räntekostnaderna

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

m. m.» »Varför skall man upphäva ett jämmerskri», sade han, »och ge utlopp åt sina känslor varje gång det blir tal om en eller annan ogynnsam siffra?»

Jag måste bekänna, att detta finansministerns rätt temperamentsfulla uttalande för mig var ganska svårt att förstå. Ty vad gäller egentligen kritiken? Jo, den gäller finansministerns underlåtenhet att säga ett enda ord om de verkningar, som i längden skulle uppkomma för näringslivet, om man bibehåller så höga direkta skatter som man nu har — tillfälligtvis under kriget, hoppas jag. Det sparande, som leder till riskbärande kapital, kommer nämligen till mycket stor del från sådana inkomster, som för närvarande dragas in till statskassan genom de höga direkta skatterna. Vill man ha ett fritt enskilt näringsliv, är det nödvändigt att ha det så ordnat, att riskbärande kapital även i framtiden kan uppkomma, icke endast inom bolagen utan även därutanför. Men då är det också nödvändigt, att man sörjer för att få ett skattesystem, som inte praktiskt taget omöjliggör ett privat sparande av denna art. Då kan man inte hänvisa till att försäkringsbolagen i alla fall kunna spara, att folk sätter in i sparbankerna etc., ty det är en annan fråga.

Måhända tänker sig finansministern andra utvägar på längre sikt att efter kriget sörja för det svenska näringslivets expansion. Måhända ligger förklaringen till hans underlåtenhet att säga ett enda ord om den höga direkta beskattningens verkan däri, att han inte anser det vara så allvarligt, om det fria näringslivets hittillsvarande dynamiska krafter nu bli lamslagna, därför att det finns andra av mera statssocialistisk art, som kunna träda i stället. Om man har varit orolig över att finansministern med så stort jämnmod talat om vad oförändrade skatter skulle innebära, så ligger bakom den oron en liten misstanke om att sådana föreställningar inte äro honom alldeles främmande.

Enligt min mening är detta därför en ganska viktig fråga. Det hade varit naturligt, om finansministern givit uttryck för något litet bekymmer vid tanken på oförändrade skatter efter kriget. Men det är klart, att den, som inte är bekymrad inför detta alternativ, inte heller finner det naturligt att göra något tillägg, som anger bekymmer!

Den kritik, som herr Wigforss där blivit föremål för, är alltså inte alls något jämmerskri. Men man kan säga, att finansministerns i går visade oförmåga att fatta bakgrunden till och innebörden av denna kritik — finansministern brukar ju eljest minst av alla ha svårt för att fatta — närmast tyder på att han själv för en gångs skull fallit i den grop, som han varnat andra för, nämligen att släppa till för mycket av känslor.

Jag vill för övrigt göra det tillägget, att jag under många år före detta krig ingalunda sympatiserade med det ständiga gnället över de höga direkta skatterna, som man sade hindrade näringslivets expansion etc. Skatterna före detta krig voro enligt min mening inte så höga, att man med rätt kunde uppstamma sådana klagovisor. Jag måste säga, att jag finner det tråkigt, att man i näringskretsar kanske förbrukade ett moraliskt kapital genom att då handla på detta sätt. Men nu äro de direkta skatterna ungefär tre gånger så höga som de voro före kriget, räknat i miljoner kronor. Räknat i relation till inkomsten äro de väl något mer än fördubblade. Nu är därför situationen den, att man med rätta kan och måste varna för ett bibehållande av sådana skatter, då de skulle lägga hinder i vägen för det sparande, som spelar en väsentlig roll för näringslivets utveckling.

Men den fråga, herr talman, om vilken jag framför allt skulle vilja säga några ord, gäller sambandet mellan det statsfinansiella läget och kompensationsystemet här i landet. Jag har för min del måst ge finansministern rätt i det väsentliga, när han diskuterat denna sak med en rad andra ledamöter av riksdagen och frågat: var någonstans kunna ni föreslå så stora bespa-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ringar, att det spelar någon större roll för den samhällsekonomiska balansen? Jag har måst erkänna, att utanför den löpande försvarsberedskapen kan man inte spara några stora belopp. Jag har tillagt, att det naturligtvis därför inte är mindre viktigt, att man iakttar den största sparsamhet. Men jag har ansett den centrala samhällsekonomiska frågan i dag vara: var ligger felet? Vad är orsaken till att man inte kan reducera de allmänna subventionerna och på det hela taget sanera statsfinanserna? Herr Wigforss och jag tyckas vara överens om att felet ligger däri, att om man reducerar dessa subventioner och vidtar andra statsfinansiella åtgärder, pressar man levnadskostnadsindex över den punkt, där kristilläggen stiga med 5 procent. Då får man uppge prisstoppolitiken och får en i viss mån inflationistisk utveckling.

Det lönar sig inte att i dag diskutera de svenska statsfinanserna, om man vill gå förbi den faktor, som hindrar ett vidtagande av de åtgärder, som skulle kunna innebära en sanering av statsfinanserna. För min del har jag ända sedan hösten 1939 utan avbrott hävdad, att det är en oriktig politik, när man utlovar kompensation icke endast för vissa slag av prisstegring, utan för alla slag. Jag har hävdad, och jag skall inte nu i detalj upprepa det, att det finns vissa bördor, som folket måste bära, nämligen när staten höjer skatterna för att betala t. ex. försvarskostnaderna, när det blir en mycket svag skörd eller när försörjningsmöjligheterna av andra orsaker försämras. Men det finns dessutom en inflationistisk prisstegring, som sammanhänger med uppskrivning av inkomsterna och inte med minskad varutillgång, och för denna inflationistiska prisstegring bör folk ha kompensation, i princip med 100 procent. Folk kan inte få kompensation för minskad varutillgång men bör ha kompensation för annan prisstegring.

När jag nu har hävdad detta, ha finansministern och hans rådgivare sagt, att det är omöjligt att göra någonting däråt. Det är omöjligt att klyva pris- och levnadskostnadsstegringen i dessa två delar. Jag har hävdad motsatsen och nu senast hänvisat till Schweiz' exempel. Jag har inte sagt, att Schweiz har genomfört denna politik konsekvent, vilket finansministern i går tycktes antyda, att jag skulle ha sagt. Jag har bara sagt, att i Schweiz har man beräknat, hur stor tillgången på konsumtionsvaror är, hur mycket den har stigit, mätt i pengar, hur stora de verkliga försörjningsmöjligheterna alltså äro, och så har man i viss utsträckning anpassat kompensationen efter detta. Man har alltså visat en metod — men det finns många andra — att klyva levnadskostnadsstegringen i två delar, och man har, som jag sade, i viss, låt vara begränsad utsträckning också använt den metoden att rätta kompensationen därefter.

På detta svarar finansministern, att man i Schweiz i alla fall i praktiken också kommit fram till en ungefär 50-procentig kompensation för hela levnadskostnadsstegringen. Jag vill därtill genmäla, att man i Schweiz icke som i Sverige i dag står i det läget, att man vid en skatthöjning kan riskera att åstadkomma en automatisk lönestegring, som är större än denna skatthöjning. Ty sådant är läget i dag, att skulle vi i Sverige höja vissa skatter, som öka levnadskostnaderna med 2—3 procent från den 1 juli, komme denna åtgärd med all sannolikhet att höja lönerna med ungefär 4 procent, vilket sker när kristillägget stiger med 5 procent. I Schweiz befinner man sig i alla fall icke i det tvångsläge, till vilket herr Wigforss för Sveriges del hänvisat i diskussionen.

Herr Wigforss' huvudargument är emellertid helt naturligt, att det skulle varit omöjligt att få parterna på arbetsmarknaden att taga några som helst hänsyn av den art som jag har antytt. Ja, det är klart, att finansministern måste säga, att det är omöjligt, ty hade det varit möjligt att göra något

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

åt det, skulle det ju ha varit en svår underlåtenhetssynd att inte söka sig fram i den riktningen. Men när finansministern skall motivera, varför det skulle ha varit omöjligt att få någon respekt för dessa synpunkter, kommer han med följande resonemang. Han säger, att prisstegringen det första krigsåret så gott som uteslutande var ett resultat av sämre försörjningsmöjligheter. Det var alltså en levnadskostnadsstegring, som enligt min mening icke alls borde kompenseras. »Menar verkligen herr Ohlin», säger finansministern, »att man skulle kunnat få industriarbetarna och andra löntagare att under det första krigsåret acceptera, att de icke skulle fått någon som helst kompensation för denna kostnadsstegring?» Ja, det där är onekligen ett effektivt argument, det måste jag erkänna, och jag tror, att det i går gjorde ett ganska starkt intryck på kammaren. Jag fick tyvärr på grund av tekniska skäl inte tillfälle till den omedelbara replik, som jag gärna skulle velat leverera. Jag vill därför bemöta det i dag i stället.

I själva verket var situationen den, att arbetarna under år 1940 fingo ett kristillägg, som i genomsnitt för hela året uppgick till ungefär 3.5 procent. Tillägget var ju 3.7 procent från den 1 maj och höjdes sedan till 6.3 procent. Om man i stället hade haft ett system av den art jag här föreslagit, skulle situationen detta år ha blivit ungefär densamma. Jag skall tillåta mig att här för finansministern och kammaren anföra några siffror, som visa, hur stor den allmänna inkomststegringen var vilken enligt min mening borde utgjort riktpunkten för kompensationen. De komma att visa, att *löntagarna hitintills icke skulle ha förlorat på en sådan kompensationsmetod*. Dessa skulle därför inte heller ha haft det realpolitiska intresse att sätta sig emot den, som finansministern här antydde!

Den till kommunalskatt taxerade inkomsten — det är här lämpligast att räkna med den — var för 1940 4 procent högre än för 1939. För 1941 var den 17 procent högre, och för 1942 beräknas den bli ungefär 27 procent högre än för 1939. Den *totala* inkomsten steg något mindre. Detta motsvarar ju ungefär den procentuella inkomststegringen för löntagare sedan tiden före kriget. Om alltså en kompensation efter dessa principer icke skulle ha givit löntagarna sämre tillägg, måste jag fråga: hur kan finansministern med sådan säkerhet påstå, att de aldrig skulle ha gått med på ett dylikt system? Jag diskuterade redan hösten 1939 och även senare med ganska många arbetare, och vad de ville var, såvitt jag förstod, att få *skydd mot inflationen*. De förstodo mycket bra, att landets försörjningsläge kunde försämrats och att det därför kanske bleve nödvändigt att sänka standarden, men de tänkte på hur det gick under förra kriget, då arbetslönerna på grund av inflation blevo efter i utvecklingen, *medan andra samhällsgrupper fingo sitt läge förbättrat*. Detta ville de inte vara med om. De ville ha garanti för en rättvis behandling, så att de finge behålla sin andel av nationalinkomsten, och de ville vara skyddade mot den mycket oroväckande inflation, som de tyckte avtecknade sig som ett spöke. Däremot fick jag då inte det intrycket, att de förväntade, att man under kriget skulle kunna upprätthålla den reala standarden för hela svenska folket. Därför tror jag för min del, att det inte alls skulle ha varit omöjligt att lägga upp systemet så, att man hade givit olika folkgrupper en garanti för en rättvis behandling, en garanti för kompensation för inflationen, samtidigt som man sagt, att när det blir en direkt försämring av försörjningsläget för hela folket, skola alla grupper bära sin del därav. Jag menar naturligtvis inte, att man i all hast skulle kunna konstruera en index, som skulle träda i stället för socialstyrelsens index, men jag menar, att det hade funnits olika vägar att konstruera andra indextal, som skulle ha gjort det möjligt att effektivt föra fram de viktigaste synpunkterna. Det skulle då i hela

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

den följande diskussionen kunnat beaktas, att det finns vissa saker, som det inte står i någons makt, varken finansministerns eller någon annans, att ge kompensation för, och att det är bättre att nödvändiga offer accepteras utan inflation än att folkgrupperna skola tvingas att bära dem genom en inflation.

Jag erkänner, att det kanske inte lönar sig så förfärligt mycket att tala om vad som har varit. Men i en diskussion mellan regering och riksdag kan den senare aldrig helt underlåta att i efterhand tala om *ansvaret* för en utveckling, som icke varit lycklig.

Herr Wigforss ville i går göra gällande, att jag inte hade lyckats vara konsekvent i min ståndpunkt. Han sade, att det är en bräsch i herr Ohlins ståndpunkt, när jag uttalade att naturligtvis skulle de allra fattigaste grupperna ha behandlats något gynnsammare. Det var ett missförstånd. Jag menade verkligen ingalunda, och sade det inte heller, att man vid själva dessa kompensationsmetoder skulle ha tagit någon särskild hänsyn till den fattigare gruppen. Jag menade, att man skulle med sociala rabatter, såsom vi ha gjort, sört för att den nedpressning av levnadsstandarden som det svenska folket i allmänhet måste underkasta sig, icke skulle drabba den fattigaste gruppen i samma utsträckning som andra. Man borde vidtaga särskilda åtgärder för att där anpassa bördan efter bärkraften, icke genom att konstruera ett felaktigt kompensationsystem, utan genom åtgärder som voro direkt inriktade på de mindre välställda samhällsgrupperna.

Herr finansministerns ståndpunkt i denna viktiga fråga innebär, att han säger att löntagare och andra äro villiga att bära en nödvändig standardsänkning, om de tvingas till detta i samband med att levnadskostnaderna stiga och de bara få en partiell kompensation. Men han påstår bestämt, att de icke skulle vara villiga att bära samma standardsänkning utan hjälp av inflation, även om de voro garanterade ett system som innebär, att de inte blevo lidande på själva inflationen, utan endast få bära sin del av bördan. Jag kan endast här göra det tillägget, att ingen kan avgöra, om herr finansministern har rätt i, att detta skulle vara omöjligt, eller om kanske jag har rätt, då jag tror, att det hade varit möjligt att komma ett stycke på den vägen. Vad man kan säga är emellertid, att regeringen har underlåtit att göra ett försök att lägga den ekonomiska politiken till rätta så att dessa synpunkter skulle bli beaktade, förmodligen därför att man inte fattat hur viktig denna fråga är och hur betydelsefull den visat sig vara. Det finns ett engelskt ordspråk, som lyder: *the proof of the pudding is in the eating*, d. v. s. beviset för hur god och vällagad en pudding är får man inte, förrän man äter den. Man måste nog säga detsamma om den ekonomiska politiken. Det finns inte något annat kriterium på dess framgång än dess resultat. Och resultatet av den nuvarande ekonomiska politiken är ju i alla fall, såsom alla erkänna, att *regering och riksdag nu ha händerna bundna och inte kunna vidtaga de statsfinansiella saneringsåtgärder som skulle vara samhällsekonomiskt önskvärda*.

Det är mycket karakteristiskt att i sitt skickliga anförande i går, där herr finansministern tog upp, såvitt jag fattade det, alla mera väsentliga synpunkter, som förekommit i debatten, lämnade han å sido en enda synpunkt. Det var vad vi skola göra, om det svenska folket kommer i ett väsentligt försämrat försörjningsläge jämfört med dagens, således om lejdtrafiken skulle upphöra eller importen söderifrån av bränsle och annat starkt nedgå eller om vi skulle få en väsentligt sämre skörd nästa höst. Man kan ju visserligen göra gällande att det är lämpligt att låta var dag ha nog av sin egen plåga, och man kan säga: *Varför skola vi bekymra oss om det i förväg? Men jag kan inte avsluta mig till den uppfattningen. Det förefaller mig vara klokare att bereda sig på att den*

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ekonomiska politik, som lägges till rätta för en ganska lång tid framåt, kan ha att arbeta under förutsättningar, som äro mindre gynnsamma än dagens. Tyvärr är det ju så, att det nuvarande systemet inte kan fungera utan hjälp av inflation, om landet kommer i detta sämre försörjningsläge. Jag utgår nämligen ifrån att om det blir en allvarlig försämring av försörjningsläget, kan herr finansministern inte tillhandahålla ytterligare några hundratals miljoner kronor i subventioner för att hålla nere levnadskostnadsindex under den kritiska punkten, utan han blir då tvungen att släppa upp levnadskostnadsindex över denna punkt, vilket betyder att lönerna stiga och prisstoppolitiken faller etc. Det finns nämligen i alla fall vissa gränser även för politiken att betala subventioner med lånemedel.

Jag är kanske inte ensam om att vara intresserad av om finansministern kunde lämna någon upplysning om hur han tänkt sig att det skulle förfaras, i den händelse utvecklingen under det kommande året i försörjningsavseende blir olycklig.

Jag har dessa dagar frågat mig, huruvida finansministern verkligen vantrivs så mycket med den statsfinansiella bundenheten, som ju utesluter en del i och för sig mycket obehagliga statsfinansiella åtgärder. Han är ju i det läget att en enkel hänvisning till levnadskostnadsindex är det bästa tänkbara argumentet för att avvisa alla förslag i viss riktning. Levnadskostnadsindex befriar nu finansministern från en kanske annars mycket obehaglig skyldighet — åtminstone tycker jag att den skulle vara obehaglig — nämligen att föreslå åtgärder som i och för sig vore statsfinansiellt och samhällsekonomiskt motiverade men som på grund av den statsfinansiella bundenheten av index och kompensationsavtal för tillfället äro ogenomförbara. Därför kan finansministern i stället ägna sig åt, när det gäller dessa problem, att predika sparsamhet för svenska folket, vilket han gör med stor skicklighet. Men jag skulle vilja säga här, för att ha sagt det en gång även om jag inte f. n. anser det lämpligt att skriva det, eller kanske för många gånger upprepa det — jag vill i alla fall lätta mitt hjärta genom att en gång ha deklarerat det — att jag tror inte mycket på effekten av denna propaganda för en ökning av det frivilliga sparandet. När finansministern yttrar till mig, att det skulle ha varit omöjligt att göra det ena eller andra, är jag tvungen att till finansministern replikera, att det skulle icke ha varit mera omöjligt än vad det är att genom propaganda, radioanföranden och annat åstadkomma att svenska folket frivilligt ökar sitt sparande i sådan omfattning, att det spelar någon roll för dessa samhällsekonomiska problem. Men finansministern har inte haft något val. Han har bundit sig på de andra punkterna och måste därför, med eller utan tro på att det skall lyckas att starkt öka det frivilliga sparandet, i alla fall försöka gå den vägen.

Såsom en liten karakteristik av den uppfattning, som jag här ansett det vara min skyldighet att framföra, skulle jag vilja säga, att när finansministern i diskussionen med andra talare hela tiden försvarar sig med att vårt nuvarande system med kompensationsavtal och index gör det omöjligt att sanera statsfinanserna, ser jag i detta förhållande den allvarligaste kritik mot en ekonomisk politik, som har fört oss fram till ett dylikt läge. Den har gett oss ett system som icke duger under de hårda tider som kunna stunda. Jag medger, att om det skulle bli så, att tillförseln av varor utifrån fortsätter i oförändrad omfattning, och om vi skulle få en god skörd och kriget skulle sluta t. ex. under nästkommande år, klara vi oss nog någorlunda helskinnade igenom även såsom det hela nu lagts upp. Men om dessa gynnsamma förutsättningar inte bli uppfyllda, utan om försörjningsmöjligheterna bli sämre, kan man inte garantera det svenska folket en oförändrad levnadsstandard, vilket det nuvarande systemet ju innebär. Då tvingas man till en reduktion, och denna reduktion kan nu

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

inte genomföras på något annat sätt än genom att man släpper upp hela pris- och lönesystemet, d. v. s. lämnar ett visst utrymme för de inflationistiska krafterna. Jag kan inte se att detta gagnar vare sig löntagarna eller några andra grupper i samhället.

Det har, herr talman, förefallit mig maktpåliggande, att när man i detta allvarliga läge haft att diskutera budgeten, man då inte skulle gå förbi det som är den väsentligaste orsaken till svårigheterna att bemästra de nuvarande statsfinansiella påfrestningarna. Enligt min uppfattning är det angeläget att man undersöker, vilka möjligheter det finns att lägga om systemet, så att det blir bättre rustat för de påfrestningar som man tyvärr måste räkna med kunna komma.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag får till att börja med uttrycka min tillfredsställelse med att herr Ohlin i alla händelser har återfört diskussionen till den punkt, där man överhuvud taget kan resonera. Han har nämligen här gjort alla de medgivanden i fråga om det nuvarande läget, som jag förut förgäves sökt att få fram ifrån kritikerna på andra håll, d. v. s. att så som läget nu är, skulle det ha varit farligt att skära bort den del av utgiftssidan som alla de kritiska talarna haft i tankarna, ehuru ingen vågat direkt nämna dess namn, således de sociala utgifter, som användas för att hålla nere levnadskostnaderna för vissa grupper av medborgare.

Om man tar en överblick över budgeten, är detta för närvarande den enda punkt, där man, jag skulle nästan vilja säga tekniskt men i alla händelser sakligt, kan göra en attack. Det finns nämligen inte, och det tror jag alla erkänna, någon tillräckligt stark mening i riksdagen att de militära beredskapsutgifterna skulle skäras ned eller ännu mindre att den ram för försvarsväsendet, som skapats, skulle minskas. Såvitt jag förstår, är det inte heller någon som menar att vi skulle dra något slags streck över våra skyldigheter gentemot dem, som lånat staten pengar. Följaktligen äro också räntorna på statskulden omöjliga att röra. Trots talet om orättvisan i dyrortsgrupperingen tror jag inte heller att det är någon som verkligen på allvar vill kräva att statstjänarna skulle ställas i ett annat läge än de i den öppna arbetsmarknaden anställda. Ett borttagande eller en nämnvärd minskning av kristilläggen kan således inte heller ifrågakomma. När kristidstillägget på folkpensionerna genomfördes, föreföll det, som om detta skedde fullständigt enhälligt, och jag skulle väl tro att herr Ohlin från sina utgångspunkter inte alls skulle reflektera på att i detta läge skära bort dessa kristidstillägg. Då återstår, om man för ögonblicket vill åstadkomma någon väsentlig besparing som på allvar överhuvud taget kan nämnas i samband med att bringa ned statsutgifterna och motverka inflationen, bland de stora utgifterna inte någon annan punkt att slå ned på än de s. k. subventionerna och rabatterna. Jag försäkrar, att var och en, som någon gång har gått igenom den svenska statsbudgeten, måste ha fått klart för sig att detta är den enda tänkbara posten, och jag är övertygad om att detta också kommer att bekräftas av besparingsberedningens framställning. Herr Ohlin erkänner emellertid, att i nuvarande läge kan man på grund av den olyckliga form för kompensation, som skapats, inte göra något på denna punkt. Därför är det, förklarar han, inte skäl att tala om detta, utan vi skola i stället inrikta oss på det misstag som tidigare begåtts och se efter, om vi inte kunna rätta till det för framtiden, även om, som han säger, detta är mycket svårare än om vi handlat efter hans råd redan på hösten 1939.

Jag kommer då till frågan om denna metod för att försöka komma till rätta med den kompensation, om vi få använda det ordet, som rimligtvis skall medges åt olika medborgargrupper. Jag skall i förbigående bara nämna ett par

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

ord om det schweiziska exemplet för att klargöra vad jag menade, när jag talade om att vi fått en rapport ifrån vår legation i Bern, uppgjord på grundval av ett samtal med Schweiz' finansminister. Intrycket från samtalet var, att visserligen hade man i Schweiz gjort en sådan där teoretisk utredning, men den hade bara inneburit, att man vid resonemanget mellan arbetsgivar- och arbetarparten kunde peka på att även på den teoretiska vägen kom man till en sådan kompensation som dessa båda parter inbördes *utan* några dylika teoretiska beräkningar hade ansett vara rimlig. Detta är utomordentligt viktigt, ty jag är övertygad om att vilken metod vi än här skulle velat använda, antingen den av herr Ohlin nu anbefallda eller om vi hade gått på något som vi kalla för indexlöner, hade det dock till sist blivit parternas uppfattning om vad de i ett givet ögonblick skulle kunna tåla i fråga om nedpressning av sina reallöner som hade blivit det avgörande. Jag tror att det är att fullständigt överskatta betydelsen av att man knutit an vid en viss index, om man tror, att detta för parterna skulle ha varit det avgörande. Om index hade sett ut på ett annat sätt, d. v. s. om man hade använt en annan metod, skulle man säkerligen ha kommit fram till ungefär samma resultat, ty det är de reella lönerna som löntagarparten siktar på. Från den sidan sett är det därför inte av så väsentligt intresse, om herr Ohlin har rätt i att under krigets första år skulle det även enligt hans metod ha blivit en kompensation för löntagarna av ungefär samma omfattning som den som nu har ägt rum.

Jag erkänner att jag på denna punkt är överraskad av herr Ohlins ståndpunkt likaväl som han tydligen var överraskad av mitt inlägg. Jag har nämligen, kanske något väl primitivt, ända från krigets början uppfattat läget så — och jag måste bekänna att jag har gått och sagt det till alla möjliga människor, offentligen och i alla möjliga vändningar — att krigets inträde försvårade importen, varför vi tvingades att göra ersättningsvaror o. s. v., och att detta redan från krigets början inneburit en sådan försämring av vårt försörjningsläge, att hela svenska folket träffats av en olycka som vi alla gemensamt måste söka bära. Vi kunna icke räkna med en oförändrad levnadsstandard, när på grund av importsvårigheterna landets hela försörjningsläge blivit förändrat, vilket tar sig uttryck i att priserna på våra importvaror blivit så mycket högre än förut. Jag har därför verkligen sett läget så, att under det första året av kriget, eller kanske t. o. m. längre, var hela prisstegringen praktiskt taget ett exempel på detta försämrade läge, som i sista hand ingen medborgare kunde göra anspråk på att få kompensation för. Alltifrån hösten 1939 och under de följande debatter som jag haft med herr Ohlin har jag faktiskt uppfattat honom så, att han menade, att om man hade gått teoretiskt riktigt till väga, skulle man ha sagt, att det rätta är att icke medge någon höjning av penninginkomsterna och att alla medborgare på så sätt skola bära sin andel av det försämrade läget i form av höjda priser. Om jag nu har missuppfattat honom och han menar att det redan från början i denna prisstegring har kommit in ett väsentligt element av inflation — d. v. s. att innan löntagarnas löner hade börjat stiga, hade vi fått in ett element av inkomstinflation för resten av samhället, som gjorde det berättigat för löntagarna att säga, att de skola ha sin del i denna stegring av penninginkomsterna eftersom andra grupper ha fått det — då skall jag inte på denna punkt fortsätta att diskutera med honom. Det kanske bara är ett annat uttryck för det, som man i det praktiska livet formulerat som så, att vissa grupper av medborgare ha faktiskt fått ett bättre läge, och då säga löntagarna, att när de andra medborgargrupperna ha fått ett bättre läge och en högre inkomst i pengar, skola de också själva följa med. Jag förstår verkligen inte vad detta gör för skillnad i fortsättningen.

Om herr Ohlin har rätt i att man redan från början även med hans metod

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

skulle ha kommit till en uppdelning av prisstegringen i en del, som är uttryck för det försämrade försörjningsläget och en del som är inflation — jag ber om ursäkt att jag använder det ordet, men herr Ohlin vet säkert vad jag menar — skulle man med hundraprocentig kompensation för den senare delen ha fått ungefär den höjning av lönerna och inkomsterna i samhället, som vi nu fått uppleva. Vi hade visserligen gått efter en annan metod, men jag kan inte se någon annan skillnad än att man, när man kommer till det ögonblickliga läget, säger att med indexmetoden följer att vi äro bundna vid att i levnads-kostnadernas stegring även räkna in skatteposten, vilket i grund och botten är oriktigt. Jag har många gånger erkänt, att skattepostens medtagande, i den mån det är möjligt att rensa ut den ur index, är felaktigt, ty det är ju meningen att man med de skatter, som man tar ut, verkligen skall minska det svenska folkets inkomster. Jag har emellertid inte kunnat förstå, att det faktum, att skatteposten är med i index, spelar en sådan roll, när jag vet, att kompensationskravet från löntagarnas sida ställes olika, beroende på om skatteposten är med i index eller inte. Man kan nämligen inte hindra folk ifrån att på detta sätt ställa anspråk, och vilka möjligheter som man skulle ha haft att hålla dylika krav tillbaka vågar jag inte yttra mig om.

När jag så bestämt förklarade, att om herr Ohlin hade framlagt sin linje för fackligt organiserade arbetare på hösten 1939 eller våren 1940, skulle han inte ha fått någon anslutning därifrån, var detta under den, såvitt jag nu förstår, felaktiga förutsättningen att herr Ohlin skulle ha sagt, att detta är en prisstegring, som vi allesammans skola bära utan inkomstökning. Hade han däremot sagt, att vad han hade att komma med var en annan metod att räkna ut kompensationen, som gav samma utslag som index, skulle man kanske ha svarat, att det kunde man reflektera på. Men då hade man i stället frågat, hur man med hans utgångspunkter skulle kunna skapa en någorlunda, låt mig säga, automatisk metod, som vore fri från manipulationer från alla sidor och som man kunde lita på. Vi veta ju, hur misstänksamma människorna äro även mot den indexberäkning, som vi nu ha, trots alla garantier som följa med den. Herr Ohlin hade då fått svara: »Här skall det göras en beräkning, som ni säkerligen inte själva kunna begripa, men som ni få lita på; det finns en del teoretiker, statistiker och nationalekonomer som ta ansvaret för att man här har rätt räknat ut, hur stor del av prisstegringen som är ett uttryck för det försämrade försörjningsläget och hur stor del av densamma som är av inflationistisk natur, och de beräkningarna skola ni rätta er efter.» Jag tror inte, att det skulle ha varit möjligt att komma fram på denna väg, såvida inte resultatet hade blivit sådant, att löntagarna hade tyckt att de i alla fall fingo en skälig kompensation. I början ansåg man att man inte kunde begära 100 procent kompensation, eftersom statstjänarna endast hade 75 procent. Man resonerade som så, att hela folket hade fått ett försämrat försörjningsläge och någon del av försämringen skulla man bära. Därför förklarade man, att man skulle nöja sig med 75 procent. När försörjningsläget sedan blev ännu sämre, sade man, att man kunde gå med på 50 procent kompensation, men att löntagargrupperna inte kunde pressas till att acceptera en ännu lägre kompensation.

Jag konstaterar således ännu en gång att i det förflutna ingen skillnad hade inträtt, annat än att vi, såsom man säger, nu äro bundna vid en index, i vilken även skatterna ingå. Jag kommer så över till läget för ögonblicket, och då har jag ju redan till herr Ohlin riktat den frågan, hur det praktiskt skulle ställa sig, om vi nu ginge över till den nya metoden.

Jag tror att man har lättast att förstå både de fördelar som herr Ohlins metod kan innebära och de svårigheter som den medför, om man ställer den

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

frågan: Hur skulle det vid det nu avslutade avtalet ha ställt sig, om man hade slagit in på den vägen? Hur skulle man på löntagarnas sida ha ställt sig till de jordbrukspriser, som kommo fram efter förhandlingarna? Skulle man ha ansett att dessa priser voro ett naturligt uttryck för den rådande varuknappheten, eller skulle man ha ansett att de inneburo en överflyttning av inkomst till jordbrukarna som man fann innebära det där inflatoriska momentet som man skulle ha kompensation för? Jag vågar inte uttala mig om den saken, men jag är säker på att det inte skulle ha varit lätt att finna en grundval för enighet.

Jag kommer emellertid nu till en mycket viktigare punkt, nämligen den fråga, som herr Ohlin i ett föregående sammanhang i sitt anförande ställde, då han yttrade: Hur vill finansministern göra om vi verkligen råka in i ett mycket försämrat ekonomiskt läge i vårt land jämfört med det nuvarande. Jag vill gentemot detta erinra om att hela den bakgrund för vår prisstopp- och lönestoppolitik, som linjerats upp från alla håll, har varit, att hittills har prisstegringen varit ofrånkomlig på grund av kostnadsökningar av olika slag. Nu äro vi emellertid framme vid en punkt, där vi hotas av det som brukar kallas för inflatorisk prisstegring.

Jag vill inte påstå, att detta är en absolut riktig skildring av läget, men det är ju i varje fall detta som man har tagit som bakgrund när det gällt att förmå alla de stora folkgrupperna att gå med på att reducera sina krav. Eftersom vi inte kunna påstå, att våra försörjningsförhållanden ha försämrats, ty vi ha ju fått en bättre skörd, och vi ha inte haft sämre import under det sista året — i vilken mån de dyrare ersättningsvarorna kunna spela en roll i utvecklingen, är visserligen svårt att säga — måste detta betyda att hela den prisstegring, som vi hädanefter ha att räkna med, är av inflationistisk art. Den enda praktiska och för löntagarna naturliga slutsatsen hade varit att för denna eventuellt kommande prisstegring skall man ha full kompensation. Det är herr Ohlins mening, och det är även min uppfattning. I samma ögonblick som man skulle kunna konstatera, att prisstegringen är av inflationistisk karaktär, vilket bara betyder att inkomsterna bli höjda utan att försörjningsläget blivit försämrat, finns det inte någon anledning att säga till någon medborgargrupp, att den får nöja sig med samma eller mindre inkomst i pengar än vad som svarar mot prishöjningen. Jag tror därför att för ögonblicket äro vi av våra egna förutsättningar och uttalanden bundna vid att den risk, som hotar, är risken för en inflatorisk prisstegring, och då finns det inte någon anledning varför folk inte skulle få kompensation.

Men säger herr Ohlin, hur skulle det ställa sig, om vi komma i ett sämre försörjningsläge? Ja, det är alldeles uppenbart, att om vi, när vi togo upp hela frågan om prisstopp- och lönestoppolitiken, inte så väsentligt åtminstone byggt på att vårt försörjningsläge inte skulle försämrats, skulle det inte ha kunnat vara tal om att föra den politik som vi nu föreslagit. I samma ögonblick som det klart kunde visas, att en inträdande prisstegring inte beror på ökade inkomster, utan på att vårt försörjningsläge i en eller annan form har blivit sämre, är jag fullt villig att både enskilt, här i riksdagen och till de kretsar i landet, som överhuvud taget bry sig om att höra på vad jag säger, förklara att vi kommit i ett nytt läge. Vi kunna ju t. ex. råka ut för en ny missväxt eller våra importvaror söderifrån kunna bli i hög grad fördyrade, av anledningar som jag inte här skall närmare gå in på, eller det kanske kan komma att bli omöjligt att i fortsättningen överhuvud taget få in några varor västerifrån — hur detta sistnämnda ytterst skulle komma att verka, vågar jag fakiskt inte uttala mig om. Om det emellertid verkligen inträtt en ny försämring av våra försörjningsmöjligheter, är det orimligt att begära

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

kompensation för den, om vi kunna komma till en metod, varigenom *alla* grupper i samhället ta på sig liknande bördor. Men även om man önskar att det skall handlas på lång sikt, tror jag det är viktigare att handla riktigt för ögonblicket. Och om vi för ögonblicket i stort sett äro ense om att den prisstegring, som nu hotar, är en prisstegring på grund av inflatoriska krafter, förefaller det mig, som om den inslagna vägen skulle vara framkomlig även med de svårigheter som vidlåda systemet på grund av att man inte kan göra vissa ting med hänsyn till deras inverkan på indextalet.

Jag har inte fått klart för mig, men det skulle vara av intresse att få veta det, vad det är för åtgärder herr Ohlin åsyftar, när han talar om att vi äro bundna och inte kunna göra vissa ting, som han skulle önska att vi kunde göra. Jag kan ju tänka mig några sådana ting: en allmän höjning av sprit-skatten, kanske också en allmän höjning av tobaksskatten. Det är dock saker, som man får vara ytterligt försiktig med, för att använda ett milt uttryck, när vi ha ett indexsystem som ser ut som vårt nuvarande. Men utöver dessa åtgärder, som återigen anknäta till att skatterna äro medtagna i index, vet jag inte vilka åtgärder herr Ohlin åsyftar och som skulle kunna vidtagas, om man hade fria händer. De är väl ingen, som tror att vi utan vidare skulle kunna taga bort subventionerna och rabatterna? Om man hade förutsatt detta och om vi vid avtalsförhandlingarna överhuvud taget hade förutsett, att det skulle inträda en prisstegring av den grunden, då kan man vara övertygad om att det avtal, som nu slutits, icke hade kommit till stånd. Ty förutsättningen för den moderation, vilken också herr Ohlin har omvitnat, som visats från löntagarsidan, hänger samman med att statsmakterna förklarat, att de ämna använda alla de medel, som stå till deras förfogande, för att hindra priserna från att stiga. Hade vi i stället sagt, att vi tänkte ta bort subventionerna och att därför priserna på livsmedel skulle komma att stiga, och att vi eventuellt också tänkte minska på rabatterna, så hade det inte blivit något resultat.

Jag tror nu inte att herr Ohlin verkligen är inne på den vägen. Herr Ohlin menar tydligen att man skulle ersätta subventionerna med, låt mig säga vittgående rabatter efter prövning, och detta kan man alltid resonera om. Huruvida det skulle leda till någon minskning av statens utgifter, kan man avgöra först när en sådan plan lägges fram.

Därmed är jag framme vid en annan sak, som jag något skall vidröra. Herr Ohlin drog nämligen upp allt detta i ett mycket större ekonomiskt sammanhang och anknöt därvidlag till min bristande förmåga, eller kanske man hellre skall säga bristande vilja, att ge uttryck åt några känslor inför en framtid, sedan detta krig slutat, med ett alltjämt oförändrat skattetryck. Om jag hade trott att det skulle vara mera behagligt för läsarna, hade det, utan att jag därför behövt ändra det minsta i den uppfattning som kommit till uttryck, varit lika enkelt att inte skriva så som skett om de förhållanden som kunna tänkas inträda efter krigets slut. I stället för att påpeka, att budgeten då kommer att visa ett överskott på 300 miljoner, hade det varit lika enkelt för mig att uttrycka saken så, att vi skulle kunna genomföra en balanserad budget med en sänkning av statsinkomsterna, d. v. s. en sänkning av skatterna, med 300 miljoner. Det är mycket sannolikt att det gjort ett trevligare intryck, men det hade i alla fall varit att uttrycka precis samma sak.

Att jag överhuvud taget inte velat göra ett sådant uttalande, är beroende på det förhållandet, att om man skall uttala sig om skattetrycket om statens utgifter i en framtid, så tvingas man, som jag tror att jag redan i går sade, att gå in på punkter, där partierna här i riksdagen ha mycket delade meningar. Jag har inte velat uttala några gissningar om huruvida den för-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

svarsordning, som vi antagit och som är uppgjord för fem år, skulle vara ett permanent inslag i den svenska budgeten; jag har inte vågat uttala mig om huruvida de våldsamt uppskruvade räntorna på statsskulden skola vara ett permanent inslag i budgeten, eller om vi inte därvidlag kunna tänka oss en något hastigare amortering, vare sig det sker genom en engångsskatt eller genom årliga skatter under ett antal år. Jag har ännu mindre kunnat uttala mig om de önskemål i fråga om förbättring av folkets läge, som talare från landsbygden under denna debatt så starkt framfört. Man hade då tvungits att ta upp alla frågor rörande den framtida politiken, även dem som utan tvivel måste bli partiskiljande.

Herr Ohlin förklarar emellertid att det hela vittnar om att finansministern inte förstår att ett sådant skattetryck, som det vi nu ha, kommer att vara så fördärligt för vårt näringsliv, att man borde omedelbart kunna säga, att detta skattetryck inte kan få bli bestående. Ja, jag vet inte, om kammarens ledamöter ha klart för sig, hur hårt vårt svenska skattetryck är. Jag har just fått en preliminär beräkning rörande denna sak, och jag hoppas att den så småningom kommer att bli tillgänglig för alla. De som gjort denna utredning vilja säkerligen betrakta den som mycket preliminär, och de siffror, som jag nu nämner, skola därför inte uppfattas såsom något annat än ett första försök att komma till en föreställning om hur hårt det svenska skattetrycket för närvarande är. Enligt dessa beräkningar har det svenska skattetrycket, som före kriget hörde till de mildaste i världen, nu genom höjningarna under kriget nått upp till en nivå, där det kan mäta sig med det hårdaste skattetryck, som fanns på andra håll i världen före kriget. Och hur det är med skattetrycket under kriget på dessa andra håll, kanske envar känner till. Beräkningen visar, att om man adderar ihop alla skatter, direkta och indirekta, till stat och kommun, så kommer man till en siffra i förhållande till den uppskattade nationalinkomsten — lägg märke till att det icke gäller den taxerade inkomsten, ännu mindre det beskattningsbara beloppet — som för budgetåret 1934/35 uppgick till 15 procent, för 1938/39 till 15.2 procent, för 1941/42 till ungefär 20 procent och för 1942/43 till ungefär 22 procent. Alltså ta stat och kommun för närvarande sammanlagt ungefär 22 procent i skatt av hela folkets samlade inkomst. Dessa 22 procent äro visst inte någon obetydlig del, men jag tror inte att det är en siffra som säger, att detta skattetryck överhuvud taget inte kan bäras under någon längre tid utan att medföra stagnation för hela näringslivet.

Man svarar kanske att skattetrycket är fördelat på sådant sätt, att de små inkomsterna betala litet, medan de stora inkomsterna betala mycket, och att häri ligger faran. Tyvärr fick jag det intrycket, att herr Ohlin föll tillbaka på vissa uppfattningar, rörande skadligheten av skatter på mycket stora inkomster, samt uppfattningen om att det är dessa mycket stora inkomster, som egentligen utgöra det livgivande elementet i vårt näringsliv och att därifrån den väsentligaste kapitalbildningen kommer. Jag skulle för min del snarare tro, att vi i det avseendet från de individuella stora inkomsterna ha en relativt liten del att vänta. Däremot bildas inom företagen icke obetydliga kapitalmängder; och vår beskattning av företagen är icke högre än ungefärligen 40 procent, medan de övriga 60 procenten stanna kvar inom företagen.

Det förefaller mig, som om frågan, huruvida vi med en sådan beskattning i framtiden skola kunna få en tillräcklig kapitalbildning, icke kan avgöras så där utan vidare. Och då kan man inte heller utan vidare kräva att en finansminister, som omnämner ett fortsatt sådant skattetryck, på samma gång skall uttala sina starka betänkligheter däremot, vilket måste innebära ett mer eller

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

mindre bindande löfte om att han skall vara med om att skära ned skattetrycket. Jag tror inte det är rimligt att begära någonting sådant.

Jag är nu framme vid det sista jag har att säga. Om man överhuvud taget inte vill bibehålla detta skattetryck, vad har man då att göra? Vi veta att även sedan krisutgifterna blivit bortskurna ha vi ändå kvar en budget, som svällt starkt dels på grund av en större ram för det militära försvaret, dels en ökad börda för statsskuldens förräntning. Om man gör gällande att en sådan utgiftssumma icke kan bäras, därför att den leder till en beskattning, som är för hård, såsom herr Ohlin här uttalat, så ställer jag frågan: på vilka punkter skall man skära ned? Vill herr Ohlin redan i detta ögonblick taga upp en diskussion om huruvida vi skola minska ramen för försvarsutgifterna? Om inte han eller någon annan vill det, så återstår ingenting annat än att skära ned andra utgifter, och jag kan återigen försäkra, att om man skall skära bort så mycket, att man uppnår en utgiftssänkning på hundratal miljoner, så finns det inte någon möjlighet att göra dessa besparingar på förvaltningen och dylikt. Vi ha endast några stora poster att låta det gå ut över. Det är lönerna till dem, som äro anställda i statens tjänst, och det är de sociala utgifter som beslutats under en följd av år före detta krig, d. v. s. under 1930-talet.

Jag är ganska övertygad om att det finns personer i denna kammare — men jag hade inte väntat att herr Ohlin skulle höra dit — som mena att vad som gjordes på 1930-talet i fråga om sociala anordningar måste skäras ned; att vi sålunda måste sänka standarden efter kriget. Jag har sett det i pressen, och det tycks vara den uppfattning, som är gängse även på det håll som herr Ohlin representerar. Men jag är övertygad om att det kommer att bli strid på den punkten.

Herr Ohlin gör alltså gällande, att om man vill bevara — lägg märke till att det endast gäller vad som redan är genomfört — dessa sociala utgifter tillsammans med de nya militära utgifterna, kommer detta att medföra en olidlig börda för näringslivet och därigenom en sänkning av företagsamheten, vilket länder hela näringslivet till skada, och därigenom även dem, som man skulle hjälpa. Ja, det är ett gammalt dilemma, som vid alla diskussioner om skattetryck och näringsliv kommer fram, och saken kan tillspetsas så starkt, att man säger: vill man bevara det, som kallas ett fritt näringsliv, vill man bevara enskilda människors intresse för att förbättra det ekonomiska livet genom att vara företagsamma o. s. v., då kan man inte gå ut över en viss gräns i fråga om anspråk på detta näringsliv för sociala utgifter. Och skulle man här vilja förklara, att den gränsen ha vi nått och överskridit i nuvarande ögonblick genom vad som genomförts under 1930-talet och inte tagits bort under krisen, så kommer folket också att ställas inför samma dilemma och fråga sig: skola vi verkligen behöva skära bort allt detta för att bevara det, som herr Ohlin kallar det nödvändiga incitamentet till enskild företagsamhet? Jag undrar, om inte även herr Ohlin skulle finna det naturligt att folk ställer sig frågan, om det verkligen finns så starka argument för bevarandet av en fri företagsamhet, som för folket ställer det villkoret, att för att de skola få arbeta och göra sin plikt måste man skära ned de sociala utgifter, som vi hittills ha beslutat. Jag tror, att om folket ställes inför detta val, är det ingalunda säkert att det svarar: »Bort med de sociala utgifterna!» Man kanske i stället säger: »Hur svårt det än må vara, så låt oss se efter, om det inte finns andra vägar för att nå fram till den företagsamhet, som är nödvändig för att taga landets produktiva krafter i bruk!»

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr **Ohlin**: Herr talman! Jag kan börja med att lugna finansministern på på en punkt: jag har inte alls tänkt att föreslå någon reduktion av de sociala utgifterna efter kriget. Jag menar, att det t. o. m. finns utrymme för en utvidgning av den sociala omsorgen. Men jag förmenar att detta inte kan sammankopplas blott med en inkomstutjämning mellan de stora och små inkomsterna, utan att en *utbyggnad* av det sociala systemet, som skapar trygghet åt människorna mot många sociala olyckor, i huvudsak måste ske genom en *utjämning*, t. ex. *genom socialförsäkringen, mellan individerna inom en och samma socialgrupp*.

Det överskott i statsfinanserna, som finansministern beräknat till 300 miljoner, tror jag kommer att bli något större därest allt går väl och om vi icke indragas i kriget. Vad jag hävdar är att *skattesänkningar skola ha en viss prioritetsställning*, när det gäller dispositioner av detta överskott.

Finansministern förklarade, att det avgörande för parterna på arbetsmarknaden är, hur mycket de kunna och vilja bära av standardsänkning, och att de inte så mycket bry sig om vilket system som tillämpas. Det är just det jag också tror. Och därför är frågan endast: kan man lägga systemet till rätta så, att parterna — när läget så kräver — kunna komma överens om att ta en viss standardsänkning *utan* inflation och samtidigt ge dem garantier för att sänkningen inte blir större? Eller måste man lägga det till rätta så, att när standardsänkning blir ofrånkomlig, denna bara kan fås med tillhjälp av en viss inflation? Jag tycker det är bättre att lägga systemet så, att det realpolitiska avgörandet kan nås utan inflation. Den fara, som hotar nu, tror jag inte är i första hand inflation i finansministerns mening, utan sämre försörjningsmöjligheter. Det glädde mig mycket att finansministern uttalade, att om det kan visas, att en prisstegring blir ofrånkomlig på grund av försämrade försörjningsmöjligheter, så är finansministern villig att för det svenska folket förklara, att för denna kan det icke ges compensation. Det är ett steg i av mig förordad riktning.

Till sist, herr talman, ber jag att få tacka finansministern för hans utförliga bemötande av mitt inlägg och vill, oberoende av våra olika ståndpunkter i det ena eller andra stycket, deklarerera, att finansministerns förmåga att belysa de centrala ekonomiska frågorna är ganska enastående.

Herr **Brandt**: Herr talman! Jag har vågat att än en gång anmäla mig som talare i remissdebatten med anledning av ett ord, som statsministern uttalade under sin lilla kontrovers, om man får kalla det så, med herr Knut Petersson. Herr Petersson talade om en i varje fall i mina ögon mycket upprörande händelse vid vår gräns, då en deserterande tysk soldat blivit gripen på svenskt område och utlämnad till en säker död. Herr Petersson erinrade också om det s. k. Haparandafallet — beträffande vilket det upplysts att det skulle ha berott på ett misstag. Nu svarade statsministern, vilket var mycket glädjande, att han skulle ta närmare reda på förhållandena i detta speciella fall — han kände uppenbarligen inte till det, och det är ju mycket naturligt. Men dessutom tillade han, såvitt jag uppfattade honom riktigt, att man förfarit felaktigt och att det inte varit nödvändigt att handla på sätt som skett.

Det är det ordet, som givit mig mod att återvända till en fråga, som jag mera flyktigt behandlade i går, nämligen just flyktingsfrågan. Jag hade väntat, eller i varje fall hoppats, att man från regeringshåll skulle ha velat ingå i svaromål på denna fråga. Frågan kan ju eljest framföras inför riksdagen i form av en interpellation, men man befarar, att den inte kommer att besvaras. Kanske det är lättare att få svar här i dag. Frågan om förhållandena närmast

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

i förläggningsslägren Långmora och Smedsbo kan dock inte anses vara så oerhört känslig, att man inte skulle kunna debattera den öppet i riksdagen.

Jag nämnde i går att polisen den 13 november 1942 företagit en razzia vid förläggningsslägren såväl i Långmora som i Smedsbo. Jag har nu i min hand en skrivelse från ett par personer, som väl fortfarande vistas på Smedsbo och som skriva i egenskap av representanter för de övriga. Såväl Smedsbo som Långmora ligger i Dalarna inom mitt eget folkskoleinspektionsområde, och redan därför har jag ett särskilt intresse av förhållandena. Jag har också personligen försökt göra mig underkunnig om vad som tilldragit sig vid denna razzia och därefter.

Den skrivelse jag nyss nämnde är avfattad på tyska och så lång, att det inte kan falla mig in att föredra den i sin helhet, men dess ingress kanske ändå kan ha något av intresse för den svenska riksdagen. Jag har ingen översättning till hands, och föredragningen kanske därför blir en smula knagglig. Det heter: Den 13 november 1942 klockan 8 på morgonen kommo sju autobiler i rasande fart framkörande till huvudbyggnaden på Smedsbo med tillsammans 36 uniformerade och civila poliser under ledning av polisintendenten Selén. Polisen stormade de bägge portarna — »stürmen» är väl en teknisk term, som inte betyder något otillbörligt — besatte utgångar, trappor och alla rum och omringade med en kordong alla internerna, som voro församlade i matsalen. De få bland internerna, som befunno sig i andra rum, fördes av poliser till matsalen. Polisens uppträdande var i början mycket bryskt; så blev t. ex. en av de internerade av en polis med våld hindrad från att utföra sitt åliggande, som var att hämta mat i köket till frukostbordet, som stod dukat. Men då det visade sig, att internerna förhöllo sig mycket lugna och disciplinerade, blev polisens hållning vänligare, och efter några timmar knäppte de igen sina öppnade revolverväskor. Det heter vidare, att flera av de uniformerade poliserna yttrat, att de voro förvånade över att internerna förhöllo sig på ett så oväntat behärskat sätt. Uppenbarligen hade polisen fått en falsk föreställning om karaktären hos de internerade.

Efter frukosten infann sig intendent Selén i matrummet och förklarade för de internerade, att anledningen till polisens razzia var misstankar om sabotageförbrytelse. Denna förklaring, heter det i skrivelsen, sammanhänger väl med det förhållandet, att under några veckor på Smedsbo vistats en viss person vid namn Boschen, som för kamrater bland internerna uppgivit att han hade ett uppdrag av poliskommissarie Lönn i Stockholm och därför hade han också med lägerledarens tillstånd eller vetskap — lägerledaren hade för tillfället haft tjänstedighet — på Smedsbo satt i gång forskningar rörande sprängämnen och dylikt. — Jag förmodar att den senare uppgiften kan vara, som man säger på skånska, rent snack.

Emellertid var, enligt den framställning som Selén lämnade, razzian föranledd av misstankar om sabotagedåd. Det stämmer inte bra överens med socialstyrelsens upplysning att anledningen skulle ha varit inbrott i ett kassaskåp på Smedsbo.

Ifall någon av regeringens medlemmar skulle önska taga del av denna skrivelse, skall jag gärna överlämna den — den är inte hemlig. Överhuvud taget lämnas där en mycket saklig och hovsam framställning, sett från de internerades synpunkt, om hur det gick till vid denna i pressen mycket omtalade razzia, som berörde icke bara Smedsbo, utan också Långmora.

De internerade blevo anhållna och underkastade kroppsvisitation och husundersökning, och så fördes de till Stockholm, sammanlagt 26 stycken, de flesta tyskar. Sedan man börjat skriva om saken i tidningspressen, utsändes en kommuniké, i vilket det antyddes att misstankar om försök till kriminell art

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)
skulle ligga till grund för polisaktionen. I en senare kommuniké ändrades emellertid denna uppgift därhän, att orsaken till polisens ingripande skulle vara misstankar att de internerade planlagt sabotage- och spioneriverksamhet, såsom intendent Selén uppgav samma dag razzian ägde rum. Först efter fyra veckors förhör på Stockholms polisstation utsändes en kommuniké, i vilken det hette att någon bindande bevisning för sådan verksamhet, för vilken de 26 utlänningarna anhållits, icke hade kunnat förebringas — den verksamhet som åsyftades skulle vara spioneri- och sabotageverksamhet. Därför skulle icke åtal komma att anställas och har icke heller blivit anställt.

Här föreligger uppenbarligen en sak, som Sveriges riksdag nog borde tänka på. Vi ha 26 personer som blivit anhållna, visiterade och kroppsundersökta, mot vilka bevis icke kunnat förebringas för brottslig gärning — det har tydligt sagts ifrån. Och ändå är det 20 av dem, som fortfarande sitta i fängelse — kalla det för en form av internering eller vad ni vill, men det är i fängelse de sitta, och de dela fångars lott. Det är för dem ett straff och ett lidande, men de ha intet ont gjort, i varje fall har man inte lyckats bevisa någonting sådant. Vi må föreställa oss, hur upprörda vi svenskar skulle bli om detta förfaringssätt användes gent emot svenskar. Nu äro dessa män tyskar, som för livet flytt från sitt land och den rådande regimen, men böra de inte ändock jämställas med svenskar? Människor äro de i varje fall, och rätt skall väl vederfaras också dem.

Men, säger man, deras behandlingssätt strider icke emot svensk rätt. Det är just detta man kan diskutera — jag kanske återvänder till det senare. Hur som helst har resultatet blivit det nämnda. Då tycker man att de internerade skulle kunna få återvända till sin förläggning, eller att man åtminstone skulle anföra skäl, varför de inte i framtiden skulle få åtnjuta den relativa frihet, som de hade både på Smedsbo och Långmora. Såvitt jag vet, komma de emellertid inte att återsändas, i varje fall inte till dessa förläggningar. Det var endast fem eller sex, som fingo resa tillbaka, men 20 sitta kvar på Kungsholmens rannsaktionsfängelse i väntan på regeringens avgörande. Där behandlas de som fångar enligt fängelsereglementet — av första klass visserligen, vad det nu kan innebära. Men att de behandlas som fångar, som äro dömda till fängelse, är ju **uppenbart**.

Den 16 december uppvaktades generaldirektör Höjer i socialstyrelsen av en kommitté av kvinnor, som representerade de internerades anhöriga — det är samme man som J. O. i dagarna haft att säga några beska saker i en annan angelägenhet. Generaldirektör Höjer förklarade för dessa uppvaktande damer, att han delade polisens uppfattning. Det var enligt hans mening riktigt, att man höll internerna i fängsligt förvar, och detta på grund av »den utrikespolitiska situationen», varmed man numera försvarar vad som helst. För övrigt vill jag tillägga — ty jag tycker inte alls att det är någon anledning att dölja det — att generaldirektör Höjer inte aktade för rov att vid uppvaktningen erinra kvinnorna, som voro hustrur till ett par av de internerade, att de mycket väl kunde betraktas som medansvariga i de internerades brott, fastän dessa ju inte hade begått något brott. När kvinnorna frågade vad anledning han hade till dylika uttalanden fingo de svaret, att det »visste de bäst själva». När man hör detta, är man glad över att J. O. har sin blick riktad på denne herre.

Vidare har polisprotokollet hemligstämplats, naturligtvis på grund av den utrikespolitiska situationen, så att vederbörande kunna säga till riksdagsmän och andra: »Ni känner inte till förhållandena, och följaktligen kan ni inte döma. Ni har ingen talan! Ni skall ge er till tåls!»

Låt mig få knyta några reflexioner, som äro föga originella, till detta. De internerade här i Sverige äro i allmänhet människor, som på grund av sin poli-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

tiska verksamhet eller på grund av sin ras tvingats att fly från sitt land. De ha funnit en fristad i Sverige, där ju asylrätten har respekterats efter gamla principer — vi mena nämligen att det funnits vissa principer för asylrätten. Det är ju så, att dessa flyktingar ha flytt från sitt land just för att slippa ifrån interneringsläger — koncentrationsläger kallas det på utrikiska — och slippa ifrån fängelse. I början väntade dem ju ingenting värre än koncentrationsläger och fängelse. Nu veta vi, att på senare tider kan döden bli straffet för att man råkar vara född av otjänliga föräldrar. I Sverige få de nu fängelse — utan dom.

De interner från Långmora och Smedsbo, som nu sitta i fängelse på Kungsholmen, ha således inte begått någon handling, som strider mot svensk lag eller förordning. Inte ens ett mycket långvarigt polisförhör har kunnat frambringa skymten av bevis för något sådant, och åtal kan ju därför inte heller anställas. Men på administrativ väg ha socialstyrelsen och polismyndigheterna realiter dömt till fängelsestraff och därtill på obestämd tid. Jag tror inte det är något överord, om man säger, att genom sådana åtgärder har Sverige faktiskt slagit sällskap med vissa andra stater, där godtyckliga anhållanden ske och godtyckliga straff utmätas på människor som inte tillåtas att i laga ordning försvara sin sak inför domstol. Och jag upprepar: att det gäller främlingar och flyktingar förändrar inte själva saken. Det är förvånansvärt, med vilken kallsinnighet svenskar kunna möta händelser som dessa, ja, det är inte bara fråga om kallsinnighet, utan om ovilja mot dessa arma flyktingar. När det började skrivas om händelserna på Långmora och Smedsbo, voro strax många svenska tidningar färdiga att kräva ännu hårdare och strängare åtgärder mot flyktingarna.

I dag har det infunnit sig ett par kvinnor här i riksdagen — jag vet inte, om det är desamma vilka såsom kommitterade uppvaktade generaldirektör Höjer och statsrådet Bergquist — två unga kvinnor men båda mödrar, som kommo hit, man kan gott säga i förtvivlan, för att försöka den sista utvägen att tala med några riksdagsmän i förhoppning att dessa skulle kunna göra något. De frågade: »Varför? Varför kunna inte våra män få ynnesten att *åtalas* vid svensk domstol? Varför kan det inte bli fastslaget, om de ha begått något brott eller inte? Om de ha hållit oss utanför men förbrutit sig mot svensk lag, så straffa dem som svenska män, men varför hålla dem i fängelse på detta sätt, då det är sagt, att de inte äro överbevisade om något brott?» Deras pretentioner gå inte längre än att de hoppas att äntligen få komma till något hyggligt interneringsläger, där de ändå någorlunda kunde få känna sig som människor. Skulle man inte kunna tilltro Sverige att, om de nu äro så farliga för samhället, kunna förvara dem utan att sätta dem i fängelse, eller åtminstone kräva, att man närmare undersöker, om de förtjäna att behandlas på detta sätt?

Innan den stora reaktionen bröt in i världen på 1930-talet, gällde det, såvitt jag vet, som regel här i Sverige, att även en främling skulle njuta landets lag i allt som rörde elementära mänskliga rättigheter, och det sades på den tiden, att det sätt, på vilket ett land behandlade främlingar och flyktingar, var den bästa värdemätaren på det landets kulturella standard. Jag tycker inte, att vi här i Sverige ha någon egentlig anledning att beklaga oss över flyktingsinvasionen. Det är väl ingenting att tala om mot vad andra länder fått vara med om. Inte ha vi blivit överlupna av skyddssökande; man försökte ju rätt tidigt att spärra våra gränser. Det lilla Schweiz har tagit emot flyktingar i hundratusental; vi ha inte mer än en tiondel. Jag vet mycket väl, att förhållandena i Sverige äro bättre än någon annanstans; jag tror inte att det är något överord att säga, att Sverige rent objektivt sett är det bästa land på jorden. Våra fäng-

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

elser och mycket annat äro bättre än i utlandet — även våra interneringsläger. Vi skola inte tala om dem på samma dag som koncentrationslägren i Norge och Tyskland. Och vi veta att våra domstolar äro pålitliga och döma rätten och icke överheten till behag. Men som det är sagt och som dessa arma kvinnor också påpeka: i *ett* avseende råder samma ordning här som annorstädes; främlingar äro rättslösa och utlämnade åt godtycket.

Detta är egentligen ett uppreparande med något flera ord av vad jag snabbt vidrörde i går. Statsministern sade, att han skulle taga närmare reda på den upprörande historien om den deserterade soldaten, som skickades i döden. Nåväl, tänk om statsministern personligen kunde taga upp också denna speciella fråga om de tjugo flyktingarna. Jag förstår att något eller några statsråd måste ha reda på saken, men det är ett allvarligt tecken, att det måste göras ett stort nummer av saken för att få den uppmärksammas. Det är som herr Knut Petersson nyss sade, att här gäller det gamla rättsbegrepp, som vi hålla på att avlägsna oss ifrån. Om vi, som äro litet oppositionella av oss, skola kunna stå ute i landet och säga, att samlingsregeringen är ett styrkebälte och att ingen kan regera detta land så bra som Per Albin Hansson, så vilja vi även ha en känsla av att på dessa punkter, som för oss äro livsviktiga, regeringen går oss litet mer till mötes än vad som nu synes ske. Kanske man gör det, fastän jag inte känner till det, men vi få ju inte besked därom. Handlingarna i nu föreliggande fråga äro hemligstämplade; det enda vi med visshet veta är, att något brott inte är konstaterat. Skulle inte vi i Sverige, som njuta så stora förmåner framför andra länder, kunna ordna denna främlings- och flyktingsfråga på ett sätt som vore mera hedrande för oss än det hittills varit? Skola vi inte kunna visa, att Sverige verkligen är frihetens stamort på jorden även för de gäster utifrån, som söka sig hit för att rädda sig undan ofärd och död?

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Herr Bondeson vände sig i mycket skarpa ordalag mot mitt förra anförande här i debatten och ville bagatellisera de upplysningar, jag lämnade om skörden på Duveke gård, som inte hade blivit bärgad. Herr Bondeson förklarade, att det bara rörde sig om 50 tunnland och alltså bara om en liten bagatell i jämförelse med de 1,800 tunnland, som gården omfattar, och så sade herr Bondeson, att man måste hålla sig till fakta. Ja, herr Bondeson, jag har inte lämnat annat än faktiska uppgifter, och de uppgifterna fick jag jämte jordkommissionens övriga ledamöter av gårdsägaren på Duveke själv. Vi fingo uppgifterna skriftligt, och enligt dem rör det sig om betydligt mer än 50 tunnland. Nu kan det väl hända, att han efter den 14 december på något sätt räddat något av sin skörd — det är ganska naturligt, om han gjort det — men hurdan har den skörden kunnat bli? Det kan ju vara likgiltigt, om han har kört den direkt till gödselhögen eller om han gjort, som jag föreslog honom: skaffat sig rätt att kasta in den till svinen och låtit dem plocka upp vad som möjligen kunde tagas ut på det sättet, ty tröskas kunde den skörden inte. Det var ju 25 tunnland råg, som var totalt förstörd, jämte en hel del annat.

Vidare säger herr Bondeson, att godsägaren på Duveke sköter sin skog på ett utmärkt sätt. Det har jag aldrig tvivlat på, men det väckte uppseende i orten, att han hade givit sig till att plantera skog på jordar, som sedan lång tid hade givit rikliga skördar och där det hade suttit dugande arrendatorer. Det förvånar mig, att herr Bondeson inte med ett enda ord berörde arrendatorsfrågan, men den var troligen för ömtålig. Tror inte herr Bondeson i likhet med mig, att om dessa tjugutvå arrendatorer hade suttit kvar på gårdarna antingen som arrendatorer eller som självägande bönder, skörden på den arealen hade varit bärgad? Det hade sammanlagt inte varit så litet.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Jag glömde att säga i mitt förra anförande, fast jag hade antecknat det, att jag med detta exempel inte på något sätt har velat generalisera. Tvärtom är jag angelägen att säga, att det stora flertalet av de större jordbrukare, som jag känner, sköta sina egendomar på ett mönstergillt sätt och att förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare där är gott liksom förhållandet mellan arrendatorer och godsägare. Men det finns tyvärr undantag, och det är de undantagen, som jag vänder mig emot. Jag har dragit fram detta fall som ett stöd för min uppfattning, att det föreligger ett trängande behov av förbud mot sammanslagning av bäriga brukningsdelar till större enheter. Hade vi haft en sådan arrendelag för tre år sedan, skulle nog en del av dessa arrendatorer ha blivit räddade.

Vid vårt besök tittade vi in i en del av de hus som stodo kvar. Vi valde det bostadshus, som vi tyckte till utseendet var det sämsta. När vi kommo in där, blevo vi synnerligen förvånade över vilken ordning som hade varit rådande under den tid jorden varit utarrenderad. Vi kunde inte upptäcka en enda fläck i målningen vare sig på väggar, tak, dörrar eller fönster och golven voro fina. Men nu var huset förvandlat till militärbarack för folk som skulle skörda rotfrukterna. Det var en förläggning där, som skulle ta upp potatisen, och de hade också gjort detta i hållande regn så gott de kunnat. Jag råkade komma till tals med dem och träffade en jordbrukare bland dem, en mindre jordbrukare från annan ort, och han uttalade sin förvåning över att det kunde gå till på detta sätt. Han frågade öppet: kan det vara meningen, att vi, som ligga inkallade, skola skickas i väg till en plats som denna för att rädga skörden? För all del, det var ju viktigt att rädga skörden, men den potatis, som de då plockade upp, var till hälften förstörd, då den var frusen, och potatisen kunde inte användas till människoföda utan att noga sorteras. Sedan har godsägaren visserligen fått licens att skicka den till en stärkelsefabrik.

Detta är vad jag här har att säga om detta fall. Jag har inte tagit upp det för att på något sätt demonstrera min skadeglädje, men jag känner mig illa berörd av att det verkligen finns sådana förhållanden i vårt land. Om dessa arrendatorer suttit kvar, skulle inte bara skörden ha blivit bärgad på deras brukningsdelar, utan godsägaren själv skulle troligen ha haft större möjligheter att rädga skörden på den övriga arealen av Duveke och Halmsta gård. Och jag kan inte underlåta att fråga: vad hade han på prästlönebeställena att göra, när han enligt min mening inte behärskar sina egna områden? Vi kunde konstatera, att inte ett strå var bärgat på det ena bostället. Det andra var räddat, ty det var ju överlåtet åt en annan.

Jag medger gärna, att det är obehagligt att tala om sådana här fall, men jag har tidigare gång på gång efterlyst åtgärder för att förhindra sådana missförhållanden, och det går nog, om man får ett förbud mot sammanslagning av brukningsdelar till större enheter. Det bör enligt min mening sättas en gräns för jordhungern.

Ordet lämnades för kort genmäle till herr **Bondeson**, som yttrade: Da herr Andersson i Bussjö åberopade, att han hade fått skriftliga uppgifter över vad han anført, så kan jag tala om att han dock inte satt inne med den sista rapporten, som jag har här i min hand. Där står, »att den gröda ovan jord, som den 14 december ej var inbärgad, nu till största delen är bärgad och delvis tröskad. Hade ej i dag, den 16 januari 1943, regn och dimma förhindrat det, hade allt varit inbärgat. Cirka 6 tunnland potatis och 4 tunnland kålrötter utöver det ovannämnda äro på grund av ogynnsam väderlek och brist på folk för dessa gröders rättidiga inbärgande ej skördade.» Den råg, som den 14 december ej

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

var bärgad, hade grott, och jordägaren ansåg det därför angeläget att först bärga de grödor, som icke hade grott och som kunde tagas in i gott skick. Den råg som ej var huggen växte i en mosse som stod under vatten. Jag vill också nämna, att sockerbeterna och morötterna äro upptagna i rätt tid.

Herr Andersson i Bussjö sade, att jag inte yttrat något om arrendatorerna. Jag har inte gjort det, därför att jag inte känt till förhållandena så i detalj som herr Andersson i Bussjö i dag sagt sig göra. Herr Andersson talar om att en del byggnader voro dåliga eller hade raserats. Men herr Andersson var ju här under förra året själv den starke företrädaren för den uppfattningen, att byggnadskostnaderna på landet voro för höga, och detta kan också vara ett skäl för godsägarens strävan att lägga igen jord till skog och icke offra stora penningssummor på byggnader. Han får lägga ned stora kapital för byggnader på en liten areal, där arrendesumman icke kan täcka förräntningen av detta kapital.

Jag vill bara tillägga att på den bostad, som herr Andersson i Bussjö med flera besökte, hade det enligt vad jag hört offrats 1.800 kronor för att den nöjaktigt skulle duga till logement för förläggningen.

Herr **Andersson, Alfred**, erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Hur mycket som skördats efter den 14 december har jag ingen vetskap om; vad jag vet och har yttrat mig om är, hur det stod till den 14 december.

Jag skall emellertid passa på att säga några ord om en annan militärförläggning som kom dit. Den skulle plocka potatis, men på grund av 15 graders kyla kunde den inte det. I stället blevo de beordrade att taga upp kålrötter, och det kunde inte ske med mindre än att kålrötterna måste sparkas upp, med påföljd att samtliga militärer sparkade sönder sina skodon.

Man kan fråga sig, vem som skall ta den förlusten, kronan eller godsägaren. Är det inte förbjudet att sparka fotboll i kronans skodon? Men att sparka kålrötter tycks gå an.

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Jag har tidigare under denna debatt berört den ofta tämligen byråkratiska apparaten i fråga om folkförsörjningen, och jag nämnde, att jag skulle återkomma till saken. Jag skall nu emellertid, när det är så nära slutet på överläggningarna, bli kortfattad, och ehuru jag skulle kunna anföra en mängd exempel på hur man odslar med uppgiftsinsamlande, formulär och statistikblanketter i en grad, som man måste finna häpnadsväckande, skall jag bara ta ett, som gäller ett »frågeformulär beträffande hemsömnad», som jag har här i min hand. Detta formulär har tillställts Sveriges husmödrar, och det omfattar åtta tättryckta sidor statistikfrågor, på vilka de skola svara om allt mellan himmel och jord, som gäller hemsömnad.

Först komma frågor om ställning i hushållet, sysselsättning o. dyl., samt ålder. Sedan följer en uppmaning: »Angiv genom att ifylla nedanstående tabell hur många plagg av olika slag som förfärdigats i hemmet, köpts färdiga eller beställts hos skraddare resp. syateljé under tiden 1 april t. o. m. 1 oktober 1942 för familjens behov.» Och i denna tabell finnas flera rubriker. Den första är: »För manliga medlemmar över 14 år.» Därunder upptagas: »kalsonger, långa el. korta, skjortor, undertröjor, nattskjortor, pyjamas, morgonrockar el. badrockar, byxor» o. s. v., o. s. v. i oändlighet. Det skall anges, huruvida dessa plagg »köpts färdiga, beställts, förfärdigats i hemmet, av avlönad sömmerska» etc.

Nästa rubrik är: »För kvinnliga medlemmar över 14 år», varunder upptagas: benkläder, daglinnen, pyjamas, nattlinnen, morgonrockar eller badrockar

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

etc., etc. — en hel sida med uppräknig av allt som finnes och om dessa plagg förfärdigats i hemmet, av husmodern, av annan person tillhörande huset eller av hemsömmerska, om det är förfärdigat på syateljé eller var det nu mån timer vara.

Därefter kommer man till rubriken: »För pojkar 7—14 år», och därunder skall anges vad som har sytts av kalsonger (långa eller korta), undertröjor, skjortor, livstyecken, nattskjortor, pyjamas, västar, jackor, overalls etc., etc.

Under nästa rubrik: »För flickor 7—14 år» följer likaledes närmare en sida med frågor och under rubriken: »Småbarnskläder 1—6 år» också en sida med frågor, under rubriken: »För spädbarn under 1 år» också en sida, och slutligen under rubriken: »För hemmet» frågor av det slag som jag förut nämnt med alla möjliga underavdelningar.

Därefter kommer man till en ny stor avdelning: »Varför har Ni tillverkat sådana plagg som de här nedan nämnda hemma i stället för att 'köpa färdigt'», och så återigen detaljerade frågor som skola besvaras på rätt ställe under rubrikerna: »Därför att färdiga plagg ställa sig för dyra», »Därför att färdiga plagg inte kunna erhållas i passande storlekar», »Plagg, lämpade för omsömnad, har funnits». »Annan orsak», varefter följer en uppräknig av olika plagg.

Nästa sida börjar med rubriken: »Berätta här nedan vad Ni lagat och stoppat under tiden 15 oktober—15 november 1942». Om vederbörande gjort några försök med stoppning och lagning i hemmet, skall hon under nästa rubrik ange, hur många timmar som hon eller någon annan använt under denna tid i hemmet för att syssla med respektive alla dessa blöjor och strumpor och byxor o. s. v.

Den därpå följande rubriken lyder: »Vid sömnad i hemmet hur ordnar Ni med» — och så komma underrubrikerna: »a. tillskärning, b. provning, c. pressning». Under »tillskärning» upptagas frågorna: Utför Ni den själv? I så fall tala om hur Ni gör, om Ni köper mönster? Gör upp mönstren själv? Klipper utan mönster?, under »provning»: Utför Ni den själv? Utför Ni den med hjälp?, under »pressning»: Utför Ni den på strykbräda? o. s. v., o. s. v. Nästa rubrik lyder: »Har Ni symaskin i hemmet?», och så komma frågorna: »När anskaffades den? Anskaffades den ny eller gammal? Var förvaras den? Brukar Ni använda Er av följande till maskinen hörande hjälpapparater?», och så följer en lång förteckning på dessa.

Detta formulär är tryckt på så tjockt papper, att jag tror att det är Lessebos näst bästa. När man läser detta, måste man tro, att våra myndigheter ha tappat huvudet eller eljest förlorat förståndet. Vilka det är som svara för detta slöseri och skrivarvälde, vet man inte — om det är informationsstyrelsen eller folkhushållningsministeriet — men förståndet har man i alla fall förlorat, innan det skickades ut. Om det nu finns några, som äro så galna att de slösa bort nyttigt tid med att svara på detta, kommer det att ta årtal att bearbeta materialet och få något resultat av det, och vid den tiden har det ju förlorat sitt värde.

Finns det ingen möjlighet att stoppa hela detta formulärraseri och alla dessa onödiga undersökningar? Folk skall ju göra produktiv nytta i livet, skaffa sig arbete och förtjänst, men inte skall man sätta till flera timmar, nej dagar för att svara på sådant som, rent ut sagt är rena smörjan. Det är ju paranoia, ingenting annat! Man undrar verkligen, om det inte finnes några vettiga människor som kunna ta itu med detta skämt med svenska folket.

Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag tar i litet, men när det här har talats under två dagar om att spara och om att undvika utgifter, så tycker

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

man att staten själv bör gå i spetsen och undvika utgifter. Många bönder ha kommit till mig och klagat över alla de cirkulär de få att svara på. De ha sagt, att de snart få lov att anställa en advokat för att kunna svara på alla de frågor, som utsändas genom alla dessa snabbt växande krisorganisationer, som, efter vad jag hört upplysas, kosta 26 miljoner kronor om året. Det är verkligen, herr finansminister, här ett utmärkt tillfälle att spara: stryk ned anslagen till dem med åtminstone 4 miljoner, eller lika mycket som hela Uppsala universitet årligen kostar staten, så blir resultatet många, många gånger bättre. Jag är säker på att finansministern också skulle få det mycket lättare, om han kunde minska den posten. Ja, detta var nu litet om sparsamhetspolitiken.

Jag hade också tänkt säga några ord om de flyktingar, som det här har talats om. Men nu har herr Brandt talat så utmärkt därom, att jag i allo kan instämma med honom. Jag skulle därför endast vilja tillägga några ord i fråga om ett par detaljer.

Även med mig ha dessa damer — hustrur till dessa utan rättegång anhållna — talat, som ha uppvaktat en del riksdagsmän. De befarade att den omständigheten, att de vände sig till svenska riksdagsmän, möjligen skulle kunna föranleda att de finge obehag därför. De trodde verkligen, att de befunno sig i ett land, som regeras på ett annat sätt än Sverige, men de hade uppenbarligen skäl för sin misstänksamhet, eftersom de visste vad som vederfarits deras män.

Herrar statsråd, ni måste verkligen genomföra rätt till rättegång, och icke tåla olag i landet! Även den värste förbrytare beredes tillfälle att försvara sig och att få försvara sig inför rätta. Man får inte ha det ordnat som nu på detta område. Det tillstånd, som nu länge har rått med avseende på behandlingen av de landsflyktiga emigranterna, kommer en gång att bli en väldig skandal i Sveriges rikes historia; vi komma aldrig att kunna försvara det, och de, som ha del i det, komma att önska, att de aldrig hade varit ministrar eller generaldirektörer. Inom parentes vill jag nu anmärka, att jag inte vet, vilket statsråd som styr över detta — de äro visst så många, att det inte är lätt att få reda på det. Jag har en gång frågat justitieministern därom, men han sade bara: »Fråga statsrådet Möller; det är han, som har hand om det!» Men jag har också talat med statsrådet Möller, och han säger, att det inte är han. Statsrådet Bergquist säger, att det är statsrådet Westman. På så sätt vet man ju inte, till vem man skall kunna vända sig på vänligt sätt för att be honom hjälpa till att försöka återupprätta Sveriges anseende — ty det gäller verkligen Sveriges anseende.

De internerade skola ha rätt till rättegång och rätt att anlita försvarsadvokat, och försvarsadvokaterna skola ha rätt att ta del av anklagelseakterna. Varken de internerade eller deras försvarsadvokater få nämligen veta, varför de äro anklagade. Ofta äro de f. ö. inte anklagade för någonting, utan det tycks vara här liksom när det gäller § 3:9 i tryckfrihetsförordningen, att man presumerar, att de skulle begå ett brott. Man har misstänkt att om de vore fria, skulle de kunna tänkas begå brott och att det därför är bättre att inspärra dem. Men detta är ju motsatsen till rättssambälle, och det går inte att, samtidigt med att sådant kan passera, utåt förklara, att det är ett rättssambälle vi leva i.

Jag skall inte gå in på den attack emot de olyckliga på Långmora eller Smedsbo, som det talats om, då det kom 26 polismän och omringade huset med de stackars flyktingar, som där sutto och åto middag. Razzian gav dock ingenting av vad man väntat, ty de hade ju inte gjort någonting brottsligt. Men det var naturligtvis här precis som med det anonyma brev, som hade

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

sänts till utrikesministern: det kommer ett anonymt brev till polisen, som därefter skickar 26 konstuplar för att omringa en gård. Hur mycket detta kostat, vet man inte, men man förstår, att det har kostat svenska staten sina modiga slantar. Då talas det inte om sparsamhet.

Här sitta nu en hel mängd personer inspärrade utan anklagelse och utan att ha begått något brott. En har suttit inne under $3\frac{1}{4}$ år, en annan har också suttit inne under $3\frac{1}{4}$ år. En har suttit inne under $2\frac{1}{2}$ år, en annan likaledes under $2\frac{1}{2}$ år o. s. v. En av dem, som sedan $2\frac{1}{2}$ år suttit inspärrade utan anklagelse, utan rättegång och utan att ha begått något brott, känner jag själv mycket väl och sannolikt känner statsministern honom också. Sannolikt känna också en hel del av herrarna i riksdagen denne man, en tysk socialdemokrat, en beskedlig man, en krympling, som i gamla tider har medarbetat i Social-Demokraten. Förr skulle månen ramla ned, än han skulle begå något brott — det är jag övertygad om —, men han skall sitta inspärrad, därför att han en gång har lästs in och därför att det inte finns någon rätt för honom.

En annan, som också sitter inspärrad, är en tysk socialdemokratisk riksdagsman, som många känna. Vidare är det en kommunist, som sitter inspärrad. Nu tycks det vara så, att överhuvud taget för den, som är kommunist, inte längre existerar någon rätt, utan då är rättsväsendet borta. Det är ju just för att de själva gjort sig skyldiga till sådan rättslöshet, som vi angripa kommunisterna, och det är därför som vi icke vilja veta av något kommunistiskt samhälle. Men då kunna vi ju inte här mot kommunisterna uppträda så som de, där de ha makten, uppträda emot socialdemokrater och borgerliga, ty då äro vi lika goda kålsupare, och hur skola vi då kunna försvara vår ståndpunkt? Nej, det skall naturligtvis vara rannsaking och dom, finnas laga bevis och det skall finnas försvarsadvokat, som vederbörande skall få anlita, och det skall vara brott mot svenska lagar, som skall gälla som orsak till inspärningen och inte angivelser ifrån några fiender, som äro anhängare av en främmande politisk regim.

Jag antar att förklaringen till att det förfares på detta sätt är, att våra svenska statsråd nu ha så mycket att göra med andra frågor, att de helt enkelt inte hinna tänka på denna sak. Men då få vi försöka att tillsätta ännu ett statsråd, som tar hand om dessa frågor, ty ett rättslöst tillstånd kunna vi inte tolerera.

Det förtjänar också påpekas, att polisen har ordnat det så utomordentligt väl, att hustrurna till dessa internerade män, som få resa och hälsa på sina män någon gång i månaden, få betala resan själva. Men svenska staten har tagit från dem deras försörjare, så att de ingen ha, som kan försörja dem. De få emellertid från den kommun, där de bo, ett litet fattigvårdsbidrag. Detta räcker ju knappast till bostad eller mat, men av detta bidrag skola de då bekosta resa en gång i månaden för att få hälsa på sina utan rannsakan och dom inspärrade makar. En sådan ordning tillhör icke något rättssamhälle, den påminner om Dantes Inferno.

Här i Stockholm är rannsakningsfängelset ganska fullbelagt — jag antar att det är en del av dessa internerade, som sitta där. När deras hustrur enligt uppgift komma dit för att hälsa på sina män — vilket får ske högst två gånger i månaden! — få de tala med dem under — fem minuter. Fem minuter! Vad hindrade, att de finge tala med dem en halvtimme eller en timme? Jo, vad som är hindret därvidlag är, att det inte längre finns ett spår av kristendom kvar i detta samhälle eller i dess styrelse. Allt vad barmhärtighet och humanitet heter är för dessa flyktingar borta. Det är ofta bara godtycke kvar, och det är det som gör, att man resonerar som så: »Vad gör det, om de

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

få träffas en timme, en halv timme eller bara fem minuter; de där räknas inte som människor!»

Vore det för mycket begärt, att svenska staten, som har berövat dessa olyckliga hustrur sina lika olyckliga familjeförsörjare, förstört deras mäns förvärvsmöjligheter och tillvaro, åtminstone kostade på sig att betala hustrurnas resor till dessa förläggningar, där männen sitta inspärrade? Skulle det inte kunna läggas fram en proposition, däri det begärdes några tusen kronor i anslag för detta ändamål mitt i all miljardrullning? Skulle man inte kunna ge besked därom till polisen eller till denna besynnerliga socialstyrelse — ty, den är verkligen besynnerlig! Jag tyckte förra året, att man använde hårda ord, när man så starkt angrep förläggningarna, deras styrelser och socialstyrelsen, men jag måste verkligen fråga: är det någon reda och ordning i denna sak, finns det några humanitära principer att följa och finns det någon kristendom kvar i dessa institutioner? Jag börjar tvivla därpå. Kunde man inte sätta en organisationskunnig präst i spetsen för socialstyrelsen?

Man tycker inte att det är roligt att vara svensk, när man får med dessa saker att göra. På dem, som eljest handha dessa saker, ha hjärtana oftast hårdnat till sten, och de ha ej sällan förlorat sin mänskliga syn på livet. Skall utvecklingen fortsätta på den vägen, så undrar jag, då Europa en gång har blivit fritt och de länder, från vilka dessa flyktingar ha kommit, äro fria och då de nu internerade fått komma tillbaka till sina fria hemländer och där komma att berätta om sina vedermödor i Sverige, vilket intryck dessa berättelser skola göra i dessa länder och i vilket förhållande vi då skola komma att stå till dessa fria länder, som till stor del komma att styras av dem, som ha suttit i koncentrationsläger och fängelser, här och annorstädes.

Om inte världen vore så upp- och nedvänd som den är, skulle man ändå kunna hysa förhoppning om att kunna få någon ordning på dessa ekonomiskt små men humanitärt stora problem, så att man åtminstone kunde få personer med även humanitet i t. ex. polisverken. Det vore väl inte alldeles omöjligt — och jag skulle vilja hemställa därom även för polisens skull, som eljest blir vanryktad — att få en person med verklig humanitet också i ledningen för polisärenden. Endast på det sättet tror jag att förhållandena skulle kunna ändras till det bättre. Jag tror nämligen inte, att det finns någon ond vilja varken hos regeringens ledamöter, hos ämbetsmännen eller hos poliskårens ledning och medlemmar, utan det är bara en gammal dålig anda och slentrian, som nu fått göra sig för mycket gällande. Denna slentrian måste emellertid brytas, och den goda viljan måste komma i högsätet.

Är det däremot nu så, att man är rädd för utgifter för dessa flyktingar, så inhibera i stället utsändandet av sådana formulär och cirkulär, som jag här givit exempel på, och spara på det sättet några miljoner kronor. Offra bara några tusen kronor för att hjälpa de landsflyktiga! Det är mycket mera värt än yttringarna av det förfärliga statistik- och formulärraseri, som håller på att ta död på svenska folket.

Herr Branting: Herr talman! Det är i en känsla av skyldighet, som jag vill i korthet konfirmera riktigheten av den totalbild, som här har givits av herr Brandt och Ström beträffande behandlingen av flyktingarna.

Man kanske tycker på sina håll att här har använts ett eller annat överdrivet uttryck. Med de verkliga förhållandena äro tillräckligt dåligt ordnade för att motsvara mycket hårda och mycket pessimistiska omdömen.

De, som ha att syssla med dessa ting, sade herr Ström, måste ha hjärtan av sten. Jag vet inte det. Det har säkerligen inte herr Ström, det har han ju visat. Jag försäkrar att för dem, som ha att syssla med dessa frågor på samma sätt

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

som jag och herr Ström och andra, blir det i stället så, att man gripes av en stark beklämning, när man stöter på de oerhörda svårigheter, som tyckas möta, så fort det gäller att bringa en smula rättvisa och mänsklighet in i dessa förhållanden.

Jag begärde som sagt ordet bara för att i största korthet konfirmera mitt intryck av hur förhållandena beträffande flyktingarna omsider ha gestaltat sig. Jag vill då också återigen beklaga det beslut, som fattades den gången när regeringen avskars från befattningen med dessa ting, genom att klagorätten från socialstyrelsen till Kungl. Maj:t i många punkter inskränktes. Om det sålunda inte längre finns någon juridisk möjlighet att besvärsvägen gå till regeringen med dessa frågor, har det ju i stället blivit så — vilket också framgått av föregående anföranden — att man nödgas vända sig under hand till de olika statsråden för att söka hjälp. Mången gång — det vill jag gärna omvittna — möter man ju då också en positiv inställning. Men själva detta system är ju inte riktigt. Hur än dessa förordningar ha skrivits, bär dock regeringen det moraliska och politiska ansvaret för flyktingarnas behandling här i Sverige.

Det finns ett spörsmål i samband med flyktingspolitiken, som här icke har berörts. Jag skall inte taga många minuter i anspråk, herr talman, men det förhåller sig verkligen så, att man understundom måste fråga sig, om tillräcklig hänsyn tages till *Tryckfrihetsförordningens* bestämmelser i dessa sammanhang. Enligt *Tryckfrihetsförordningen* skall ju ingen annan kunna göras ansvarig för vad som förekommer i tryckt periodisk skrift än den ansvarige utgivaren. Men det är bekant, att om utlänningar, som kanske förut varit politiska skriftställare eller journalister, medarbeta i svenska tidningar, så *kan* det gå dem ganska illa. Det är visserligen omöjligt att på laglig väg göra dem ansvariga för innehållet i respektive tryckta skrift, men på *administrativ* väg är allt möjligt.

Nästan alla jurister, som ha med hithörande frågor att göra, nöja sig med att rycka på axlarna och konstatera: »Utläningar äro ju rättslösa!» Detta är naturligtvis en överdrift. Men det finns i alla fall så mycket rättslöshet på detta område, att det är outhärdligt. Jag har därför velat instämma med dem, som ha yrkat på större uppmärksamhet från regeringens sida och effektivare åtgärder för att få till stånd bättre förhållanden på detta område.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. propositioner till statsutskottet, varjämte propositionerna nr 1 och 2, i vad de angingo jordbruksärenden, hänvisades till jordbruksutskottet och propositionen nr 1, såvitt den avsåg pensionsväsendet (tolfte huvudtiteln, dock med undantag av anslagen under avdelningen C. Allmänna indragningsstaten) samt riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 8, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 9, angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *Herlitz* motion, nr 9, om införande av föreskrifter angående måltidsraster under kamrarnas sammanträden.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 10, av herr *Holmström* m. fl., om rätt för tjänstemannaorganisationerna att i vissa mål representeras i arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet; samt

nr 11, av herr *Berg, Robert*, m. fl., om förslag till nya lagbestämmelser rörande fartygs bemanning.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Bondeson* m. fl. väckta motionen, nr 12, om viss ändring i grunderna för taxering av inkomst av jordbruksfastighet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Mannerskantz* m. fl. väckta motionen, nr 13, angående viss omprövning av frågan om jordbruksprodukternas prissättning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda av herr *Ström, Fredrik*, väckta motioner:

nr 14, om nya instruktioner för Djurgårdskommissionen; och

nr 15, om anställande av socialkuratorer vid sjukhusen.

Föredrogs och hänvisades till ett tillfälligt utskott den av herr *Brandt* m. fl. väckta motionen, nr 16, om utarbetande av förslag till en reformerad rättstävning.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Nordenson* m. fl. väckta motionen, nr 17, angående en snabb och allsidig utredning om rundradiorörelsen, dess framtidslinjer och aktuella behov.

Föredrogs och bordlades ånyo kanslideputerades memorial nr 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 18, av herr *Berg, Robert*, om hyresbidrag till försvarets civila tjänstemannaförbunds avdelning i Karlskrona;

nr 19, av herr *Wiklund*, om ökat anslag till bidrag till extra provinsialläkares avlönande m. m.;

nr 20, av herr *Wiklund*, angående utredning om inrättandet av ett centralt, statligt informationsinstitut i sociala frågor;

nr 21, av herr *Elofsson, Gustaf*, och herr *Persson*, om inrättande av statliga stipendier för främjande av landsbygdsungdomens möjligheter att besöka läroverk; samt

nr 22, av herr *Sundberg* m. fl., om inrättandet av en reallinje å gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Västervik.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda av herr *Holmström* m. fl. väckta motioner:

- nr 23, om fortsatt skattefrihet för gåvor till vissa försvarsändamål; och
 - nr 24, om skattefrihet för gåvor till Sveriges landstormsföreningars centralförbund, frivilliga motorcykelkåren och riksförbundet Sveriges lottakärer.
-

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda av herr *Berg, Robert*, väckta motioner:

- nr 25, om pension åt f. d. kontorsskrivaren G. A. Lindahl; och
 - nr 26, om förhöjd pension åt förre mästaren vid torped- och mindepartementet å örlogssvarvet i Karlskrona A. M. Ljungberg.
-

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

- nr 27, av herr *Johansson, Lennart*, om fullständigt avskaffande av förfarandet med kungörelsens uppläsande i kyrka; och
 - nr 28, av herr *Bondeson*, om utredning rörande förekomsten av alkoholpåverkan vid olycksfall i arbete m. m.
-

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

- nr 29, av herr *Hansson, Frans*, m. fl., om höjning av maximigränsen för lån ur fiskerilånefonden; och
 - nr 30, av herr *Bodin* m. fl., om beredande av medel till avlönande av en hemkonsulent hos Gotlands läns hushållningssällskap.
-

Föredrogos och hänvisades till ett tillfälligt utskott nedannämnda motioner:

- nr 31, av herr *Wistrand*, om skrivelse till Konungen rörande avfattningen av sådana kungl. propositioner, som avse ändringar i gällande författningsbestämmelser; och
 - nr 32, av herr *Bondeson* m. fl., om utredning rörande åtgärder för att förbättra förhållandena för de sockersjuka.
-

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 33, av herr *Björnsson* m. fl., om utredning angående inrättande av ett statligt medicinskt forskningsråd;
 - nr 34, av herr *Siljeström* m. fl., om ersättning åt enskilda personer och företag för förlust till följd av förbudet mot försäljning av flygfotografier m. m.; samt
 - nr 35, av herr *Karlsson, Gustaf*, m. fl., om inrättande av en fond för beredande av hjälp i särskilt ömmande fall åt familjer, som ofövällat råkat i ekonomiska svårigheter.
-

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 10 och 12.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 19 januari 1943.

Till justitiedepartementet hade den 19 januari 1943 från länsstyrelsen i Södermanlands län inkommit fullmakt för agronomen Gunnar Andersson i Rossvik, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

Herr *Gunnar Andersson* infann sig härefter och intog sin plats i kammaren.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

- nr 36, av herr *Nilsson, Bror*, om höjning av hundskatten;
- nr 37, av herr *Nilsson, Bror*, m. fl., om beredande av viss företrädesrätt för mindre jordbrukare att bedriva animalisk livsmedelsproduktion;
- nr 38, av herr *Nilsson, Bror*, m. fl., om anordnande av statliga försöksgårdar för utronande av svenska jordbruksprodukters verkliga produktionskostnader; samt
- nr 39, av herr *Bondeson*, om vissa ändringar i statens järnvägars taxebestämmelser m. m.

*Interpellation
ang. snabbare
behandling av
ansökningar
om folkpen-
sion m. m.*

Ordet lämnades på begäran till herr *Åqvist*, som yttrade: Herr talman! Det har vid olika tillfällen och på olika sätt bl. a. genom motion vid 1938 års riksdag påpekats olägenheterna med den långsamma behandling, som ansökningar om folkpension röna.

Från det att den pensionssökande inlämnar sin ansökan till sin kommuns pensionsnämnd och till dess att kungl. pensionsstyrelsen är redo att verkställa utbetalning förflyta enligt uppgift i genomsnitt cirka 5 månader för närvarande. På landsbygden, där pensionsnämnderna icke så ofta sammanträda, torde det emellertid draga något längre tid, under det att i städer och större kommuner tiden möjligen kan vara något kortare. Detta lär emellertid vara i bästa fall. Många gånger återförvisas ärenden av pensionsstyrelsen till pensionsnämnderna till förnyad undersökning och prövning, varigenom väntetiden blir ytterligare utsträckt, oftast till den dubbla tiden. Här kan genast invändas att tidigare togo ärenden betydligt längre tid och att en icke oväsentlig förkortning under årens lopp är åstadkommen. Detta är riktigt, då det har uppgivits att den genomsnittliga väntetiden år 1925 var något mer än 8 månader, vilket år 1928 hade minskats till cirka 6 månader, och sedan 1937 uppskattas den genomsnittliga väntetiden till cirka 5 månader.

Det är emellertid uppenbart att en väntetid av 5 månader är en alltför lång tid och stora olägenheter synas uppstå för de pensionssökande, i första hand då dem som söka tilläggspension. Oftast äro dessa samhällets fattigaste människor och i behov av att få sina pensioner så fort som möjligt. Det är svårt att förstå att denna långa utredningstid skall vara nödvändig, och man hör ofta pensionssökande klaga häröver.

Interpellation ang. snabbare behandling av ansökningar om folkpension
m. m. (Forts.)

Det kan häremot invändas att om behov föreligger, finnas möjligheter för den pensionssökande att vända sig till kommunen med begäran om förskott på folkpensionen, vilket inte skall ha karaktären av fattigvårdsunderstöd. Det har sagts att kommunerna inte i så stor utsträckning skulle vara benägna att medverka härtill, och för övrigt äro de pensionssökande icke heller trakterade av detta förfaringssätt, emedan behovsprövningen härvid måste ske efter samma grunder som vanlig fattigvård.

Om alltså pensionen av någon anledning inte skulle beviljas eller skulle reduceras inträder återbetalningsskyldighet för mottaget förskott efter samma grunder som fattigvård. Man får inte förundra sig över att personer, som under ett helt och oftast strävsamt liv inte behövt anlita fattigvården, även nu söka undvika att anlita denna form av hjälpverksamhet.

Man kan tycka att personer, som icke kunna erhålla pension, förrän de fyllt 67 år, kunna söka densamma i så god tid, att ärendena hinna avgöras till denna tidpunkt. Men inte heller detta är möjligt, emedan pensionsnämnderna enligt uppgift kunna behandla ärendena tidigast en månad innan vederbörande uppnått 67 års ålder, och härefter måste ärendena ligga kvar hos pensionsnämndens ordförande under den s. k. besvärstiden, vilken är 14 dagar. Kungl. pensionsstyrelsen skall sedan ha minst 2 å 3 månader på sig, innan pensionen kan utbetalas. De personer, som drabbas hårdast av den långa väntetiden, synas emellertid vara de, som på grund av oförmögenhet till arbete söka pension före fyllda 67 år.

Det framstår för mig, som om svårigheterna att förkorta väntetiden inte skulle vara alltför stora och oöverbanneliga. Om man ser på det sätt och den snabbhet, varmed t. ex. de på grund av nu rådande förhållandena uppkomna nämnderna och kommissionerna oftast måste arbeta, kan man inte frigöra sig från tanken att det skulle vara möjligt att utan alltför vidlyftig omorganisation kunna uppnå en betydligt snabbare behandling beträffande ansökningarna om folkpension.

Det synes mig, som om arbetet i familjebidragsnämnderna härvidlag skulle utgöra ett utmärkt jämförelsematerial. Dessa nämnder, som utbetala betydande belopp, måste behandla de inkomna ärendena med största skyndsamhet. Här voro klagomålen många under dessa nämnders första tid, men genom flera förändringar och förenklingar, som vidtagits under de något mera än två åren som gått, sedan dessa nämnder tillkommo, synes man nu ha nått fram till ett tillfredsställande arbetssätt, åtminstone i de större kommunerna, och ändock ha förordningarna om familjebidrag gång efter annan ändrats, så att nämnderna ha nödgats vidtaga omräkningar av ärendena i stor utsträckning vid ett flertal tillfällen.

När man sålunda gör jämförelse mellan t. ex. det sätt, varpå familjebidragsårendena behandlas, och det, varpå folkpensionsärendena behandlas, framstår det otvivelaktigt som en möjlighet att folkpensionsansökningarna genom en inte alltför stor omorganisation i pensionsnämnderna och pensionsstyrelsen skulle kunna bli föremål för betydligt snabbare handläggning. Genom att t. ex. ändra bestämmelserna om s. k. besvärstid och låta pensionsnämnderna själva behandla och besluta om ärendena i »klara» fall, skulle man helt visst nå fram till en betydande förkortning av väntetiden.

Det är uppenbart att de klagomål, som man ofta får höra om den långa väntetiden, innan pensionsansökningarna bli behandlade, äro fullt berättigade. En genomsnittlig väntetid av 5 månader är givetvis en alltför lång tid för personer, som på grund av iråkad oförmögenhet till arbete plötsligt ställas inför nödvändigheten att helt existera på sin folkpension, och samma är oftast

Interpellation ang. snabbare behandling av ansökningar om folkpension m. m. (Forts.)
förhållandet med personer, som uppnått den för erhållande av folkpension stipulerade åldern. Dessa sistnämnda ha i de flesta fall med sannolikhet inriktat sig på att erhålla sina pensioner omedelbart efter fyllda 67 år. Det skulle helt visst också skapas en större tillfredsställelse med våra myndigheters sätt att behandla dessa frågor, om denna långa väntetid på folkpensioner kunde elimineras.

Vad här sagts beträffande folkpensioner gäller i tillämpliga delar även för de barnbidrag, som handläggas av pensionsstyrelsen.

Med stöd av vad jag sålunda framhållit får jag härmed anhålla att få interpellera statsrådet och chefen för kungl. socialdepartementet, huruvida möjligheter finnas att vidtaga några åtgärder för att handläggningen av ansökningar om folkpension och barnbidrag i kungl. pensionsstyrelsen och pensionsnämnderna måtte ske på ett snabbare sätt.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.03 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 20 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 10, angående statsbidrag till folkköksverksamhet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 12, med förslag till förordning om kupongskatt, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Nilsson, Bror*, väckta motionen, nr 36, om höjning av hundskatten.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda av herr *Nilsson, Bror*, m. fl. väckta motioner:

nr 37, om beredande av viss företrädesrätt för mindre jordbrukare att bedriva animalisk livsmedelsproduktion; och

nr 38, om anordnande av statliga försöksgårdar för utrönande av svenska jordbruksprodukters verkliga produktionskostnader.

Föredrogs och hänvisades till ett tillfälligt utskott herr *Bondesons* motion, nr 39, om vissa ändringar i statens järnvägars taxebestämmelser m. m.

Föredrogs och godkändes riksdagens kanslideputerades memorial nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 40, av herr *Carlsson, Olof*, angående särskilt arvode till det försäkringsråd, som tjänstgör såsom ordförande å grupp;

nr 41, av herrar *Edin* och *Näsström*, om vidgad rätt till bidrag av statsmedel för beredande av bostäder i egna hem åt mindre bemedlade, barnrika familjer;

nr 42, av herrar *Näsström* och *Edin*, om anslag till de lungsjukas riksförbund för insamlande och bearbetande av uppgifter angående de lungsjukas levnadsförhållanden;

nr 43, av herr *Forslund* m. fl., om fortsatt förstatligande av de kommunala mellanskolorna;

nr 44, av herrar *Näsström* och *Edin*, om ökat anslag till räntefria studielån;

nr 45, av herr *Johanson, Karl Emil*, m. fl., om skärpt straff för överlåtelse av motbokssprit till ungdom;

nr 46, av herr *Petersson, Emil*, och herr *Berg, Robert*, angående löjtnanten i marinen A. H. Anderssons pensionsrätt;

- nr 47, av herr *Nisser* m. fl., om införande av högertrafik i riket;
nr 48, av herr *Berg, Robert*, och herr *Helgesson*, om ändring av sjöarbetstidslagens bestämmelser rörande ersättning för övertidsarbete;
nr 49, av friherre *Beck-Friis*, om vissa ändrade bestämmelser angående jakten å älg;
nr 50, av herr *Nilsson, Bror*, m. fl., angående ombildande av vissa assistenttjänster vid lantbrukshögskolans försöksgårdar m. m.;
nr 51, av herr *Ericson, Frans*, om viss ändring av hälsovårdsstadgans bestämmelser rörande bostads beskaffenhet; samt
nr 52, av herrar *Edin* och *Näsström*, om åtgärder för hemsysterverksamhetens främjande.
-

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Jag ber att få hemställa, att denna kammare måtte besluta att tillsätta två tillfälliga utskott, vardera bestående av åtta ledamöter och sex suppleanter.

Denna hemställan bifölls.

Herr talmannen föreslog, att kammaren måtte besluta att vid sammanträde, som komme att hållas onsdagen den 27 i denna månad, företaga val av ledamöter och suppleanter i de nu beslutade tillfälliga utskotten.

Detta förslag antogs.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.09 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 21 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande månad.

Herr *Hansson, Sven*, anmälde, att han under gårdagen infunnit sig vid riksdagen.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 40, av herr *Carlsson, Olof*, angående särskilt arvode till det försäkringsråd, som tjänstgör såsom ordförande å grupp;

nr 41, av herrar *Edin* och *Näsström*, om vidgad rätt till bidrag av statsmedel för beredande av bostäder i egna hem åt mindre bemedlade, barnrika familjer;

nr 42, av herrar *Näsström* och *Edin*, om anslag till de lungsjukas riksförbund för insamlande och bearbetande av uppgifter angående de lungsjukas levnadsförhållanden;

nr 43, av herr *Forslund* m. fl., om fortsatt förstatligande av de kommunala mellanskolorna; samt

nr 44, av herrar *Näsström* och *Edin*, om ökat anslag till räntefria studielån.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Johanson, Karl Emil*, m. fl. väckta motionen, nr 45, om skärpt straff för överlåtelse av motbokssprit till ungdom.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av herr *Petersson, Emil*, och herr *Berg, Robert*, väckta motionen, nr 46, angående löjtnanten i marinen A. H. Anderssons pensionsrätt.

Föredrogos och hänvisades till lagutskott nedannämnda motioner:

nr 47, av herr *Nisser* m. fl., om införande av högertrafik i riket; och

nr 48, av herr *Berg, Robert*, och herr *Helgesson*, om ändring av sjöarbets-tidslagens bestämmelser rörande ersättning för övertidsarbete.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 49, av friherre *Beck-Friis*, om vissa ändrade bestämmelser angående jakten å älg; och

nr 50, av herr *Nilsson, Bror*, m. fl., angående ombildning av vissa assistent-tjänster vid lantbrukshögskolans försöksgårdar m. m.

Föredrogs och hänvisades till ett tillfälligt utskott den av herr *Ericson, Frans*, väckta motionen, nr 51, om viss ändring av hälsovårdsstadgans bestämmelser rörande bostads beskaffenhet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Edin* och *Näsström* väckta motionen, nr 52, om åtgärder för hemsysterverksamhetens främjande.

Avgåvos och bordlades nedanstående motioner:

nr 53, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till vinterväghållningen på landet;

nr 54, av herr *Hansson, Frans*, m. fl., om ökat anslag till utvidgning och förbättring av statens fiskehamnar och farleder;

nr 55, av herr *Hansson, Frans*, m. fl., om ökat anslag till bidrag till byggande och underhåll av statsunderstödda fiskehamnar;

nr 56, av herr *Linnér* m. fl., om anslag till undersökande av lapska språket och lapsk kultur;

nr 57, av herrar *Linnér* och *Wahlmark*, om tilläggsunderstöd åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala;

nr 58, av herr *Helgesson* m. fl., om inrättande av en statens trafiksäkerhetsinspektion;

nr 59, av herr *Andersson, Anders*, och herr *Ekströmer*, om pension eller understöd åt förra ombudet hos pensionsstyrelsen K. Karlsson;

nr 60, av herr *Wistrand* och friherre *Beck-Friis*, om vidgad möjlighet för arbetsgivare att överflytta arbetsgivaransvaret till särskild arbetsföreståndare;

nr 61, av herr *Lindblom* m. fl., angående vissa ändringar i lagen om krigsskadeersättning;

nr 62, av herr *Persson* m. fl., om åtgärder till förhindrande av oskäligen arrendestegring;

nr 63, av herr *Helgesson* m. fl., angående förslag till ny vägtrafikstadga;

nr 64, av herr *Linnér* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ändrade grunder för statsbidrag till hushållningssällskapen;

nr 65, av herr *Linnér* m. fl., om förbättrade lönevillkor för specialläraren i fysik och meteorologi vid lantbrukshögskolan;

nr 66, av herr *Linnér* m. fl., om ökade anslag till Sveriges utsädesförening samt svenska vall- och mosskulturföreningen;

nr 67, av herr *Petersson, Emil*, och herr *Albertsson*, om inrättande av ytterligare ett lantmäteridistrikt i riket;

nr 68, av herr *Ström, Fredrik*, om tillsättande av en kommission att utreda och förbereda lösningen av efterkrigsproblemen;

nr 69, av herr *Hage*, angående utredning av frågan om en reformerad rättstävning;

nr 70, av friherre *Beck-Friis* m. fl., om tjänstebrevsrätt för lantbruksmöten och de för dessas organisation utsedda fullmäktige;

nr 71, av herr *Helgesson* m. fl., angående utredning av frågan om auktorisation av bilskolorna m. m.; samt

nr 72, av herr *Ericsson, Carl Eric*, angående åstadkommande av större planmässighet i den svenska hamnbyggnadspolitiken.

Herr **Elofsson, Gustaf**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Under de senaste två åren har vid leverans av brödspannmål vattenhaltsavdrag gjorts. Dessa avdrag ha varit ganska varierande och torde i genomsnitt belöpa sig till minst 50 öre per deciton.

Enligt gjorda beräkningar skulle den mängd brödspannmål, som i år skall levereras, belöpa sig till c:a 700,000 ton. Med ett avdrag av minst 50 öre per deciton skulle jordbrukarna enbart på 1942 års skörd av brödspannmål få vidkännas en förlust av omkring 4 miljoner kronor. Liknande förluster få göras även på leveranserna av fodersäd. Vithavre, som åsatts ett pris av 19 kronor per deciton, har på många håll inte betalats med mera än 16 kronor och 85 öre per deciton. Allt detta beror på, att väderleksförhållandena varit sådana, att man inte kunnat åstadkomma bättre kvalitet. Vid den priskalkyl, som upprättats för jordbruket, har man ju beräknat, att de priser, som blivit fastställda, också i verkligheten skulle utbetalas till jordbrukarna.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att i ovannämnda avdrag icke ingår det avdrag, som göres på grund av den holländska viktens bestämmelser. Det nämnda vattenhaltsavdraget har icke tillämpats förrän under de senaste två åren, det verkar därför orimligt, att just i denna tid, då man måste vidtaga alla möjliga åtgärder för att trygga vår brödförsörjning, man samtidigt genom nya bestämmelser fränkänner jordbrukaren hans rättmätiga betalning för den vara han ålägges att leverera. Som bevis för det felaktiga i det tillvägagångssätt, som tillämpats och som enligt uppgift godkänts av Svenska spannmålsbolaget, kan anföras, att på många håll ett generellt vattenhaltsavdrag av två procent göres utan prövning av vattenhalten.

Med stöd av vad jag här anfört hemställer jag om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande interpellation:

1) Anser herr statsrådet, att jordbrukarna själva skola bära den förlust de genom vattenhaltsavdragen, då det i uppgörelsen mellan regeringen och jordbrukets representanter överenskommits, att höstvetet skall betalas med 26 kronor per deciton, råg med 25 kronor per deciton o. s. v.?

2) Har herr statsrådet för avsikt att föranstalta om efterbetalning för att ersätta de avdrag, som gjorts ifråga om vattenhalten i den spannmål av 1942 års skörd som levererats?

3) Om så icke är förhållandet, vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att ersätta jordbrukarna den förlust, som de fått vidkännas genom de av Svenska spannmålsbolaget utfärdade föreskrifterna?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.12 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 22 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 53, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till vinterväghållningen på landet;

nr 54, av herr *Hansson, Frans*, m. fl., om ökat anslag till utvidgning och förbättring av statens fiskehamnar och farleder;

nr 55, av herr *Hansson, Frans*, m. fl., om ökat anslag till bidrag till bygande och underhåll av statsunderstödda fiskehamnar;

nr 56, av herr *Linnér* m. fl., om anslag till undersökande av lapska språket och lapsk kultur;

nr 57, av herrar *Linnér* och *Wahlmark*, om tilläggsunderstöd åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala; samt

nr 58, av herr *Helgesson* m. fl., om inrättande av en statens trafiksäkerhetsinspektion.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet den av herr *Andersson, Anders*, och herr *Ekströmer* väckta motionen, nr 59, om pension eller understöd åt förra ombudet hos pensionsstyrelsen K. Karlsson.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 60, av herr *Wistrand* och friherre *Beck-Friis*, om vidgad möjlighet för arbetsgivare att överflytta arbetsgivaransvaret till särskild arbetsföreståndare;

nr 61, av herr *Lindblom* m. fl., angående vissa ändringar i lagen om krigskadeersättning;

nr 62, av herr *Persson* m. fl., om åtgärder till förhindrande av oskäligen arrendestegring; samt

nr 63, av herr *Helgesson* m. fl., angående förslag till ny vägtrafikstadga.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 64, av herr *Linnér* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ändrade grunder för statsbidrag till hushållningssällskapen;

nr 65, av herr *Linnér* m. fl., om förbättrade lönevillkor för specialläraren i fysik och meteorologi vid lantbrukshögskolan;

nr 66, av herr *Linnér* m. fl., om ökade anslag till Sveriges utsädesförening samt svenska vall- och mosskulturföreningen; samt

nr 67, av herr *Petersson, Emil*, och herr *Albertsson*, om inrättande av ytterligare ett lantmäteridistrikt i riket.

Föredrogos och hänvisades till ett tillfälligt utskott nedannämnda motioner:
nr 68, av herr *Ström, Fredrik*, om tillsättande av en kommission att utreda och förbereda lösningen av efterkrigsproblemen;

nr 69, av herr *Hage*, angående utredning av frågan om en reformerad rättstävning;

nr 70, av friherre *Beck-Friis* m. fl., om tjänstebrevs rätt för lantbruksmöten och de för dessas organisation utsedda fullmäktige;

nr 71, av herr *Helgesson* m. fl., angående utredning av frågan om auktorisation av bilskolorna m. m.; samt

nr 72, av herr *Ericsson, Carl Eric*, angående åstadkommande av större planmässighet i den svenska hamnbyggnadspolitiken.

Föredrogos och bordlades ånyo bankoutskottets memorial nr 1 och 2.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 73, av herr *Nilsson, Johan*, i Malmö, om ökat anslag till freds- och utrikespolitisk upplysning;

nr 74, av herr *Heiding* m. fl., om bibehållande av gällande beräkningsgrunder för statsbidrag till vinterväghållningen på landet;

nr 75, av herr *Nåslund* m. fl., angående viss utredning i dyrortsgrupperingsfrågorna;

nr 76, av herar *Wagnsson* och *Caap*, om anställande av psykiatriskt utbildade barnläkare till tjänst för landets skoldistrikt och barnavårdssamhällen;

nr 77, av herr *Näsström* m. fl., om beredande av krishjälp åt behövande barn;

nr 78, av herr *Bondeson*, om utgivande av en tidskrift, innehållande för de praktiserande läkarna avsedda upplysningar om medicinska forskningsresultat;

nr 79, av herr *Persson* m. fl., om införande av praktisk realexamen med jordbrukslinje m. m.;

nr 80, av herr *Wagnsson*, angående lektorn G. Montelins uppflyttning i löneklass;

nr 81, av herr *Wagnsson*, om inrättande av extra ordinarie vaktmästarbefattningar vid vissa småskoleseminarier;

nr 82, av herr *Åqvist*, om ökat understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning m. m.;

nr 83, av herr *Friggeråker* m. fl., om viss ändring av kommunalskattelagen i syfte att konsolidera jordbrukskasserverksamheten;

nr 84, av herr *Holmström* m. fl., angående förbättring av äldre tjänstepensioner till f. d. statliga befattningshavare;

nr 85, av herr *Holmström*, om beviljande av majorspension åt överstelöjtnanten i armén S. V. K. Halvorsen;

nr 86, av herrar *Sylwan* och *Holmström*, om en revision av varumärkes- och firmalagstiftningen;

nr 87, av herr *Gustavson* m. fl., om ändring i gällande arvslagstiftning i syfte att säkerställa hemmavarande barns rätt till ersättning för arbete i hemmet;

nr 88, av herr *Persson* m. fl., angående lagstiftning om förbud mot nedläggande av industriella företag;

nr 89, av herr *Brandt*, om upptagande av mineralet beryll bland de inmutningsbara mineralen i gruvlagen;

nr 90, av herr *Brandt* m. fl., angående lagstiftning mot den antisemitiska propagandan;

nr 91, av friherre *Beck-Friis* m. fl., om viss ändring av bestämmelserna för understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter;

nr 92, av herrar *Näsström* och *Edin*, om viss ändring i kungörelsen angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo;

nr 93, av herr *Andersson, Alfred*, och herr *Hansson, Sven*, om ökat anslag till bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.;

nr 94, av friherre *Lagerfelt* m. fl., om utredning angående förbättrade betingelser för den andliga vården å sjukvårdsinrättningar;

nr 95, av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl., om skrivelse till Konungen angående fördelningen av vissa lotterimedel; samt

nr 96, av herrar *Näsström* och *Sten*, om åtgärder för en effektiviserad yrkesvägledning för ungdom.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.10 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 23 januari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 11, angående lönetursregler vid tillsättandet av vissa befattningar vid statens järnvägar; och
nr 13, angående befrielse för G. V. Bohlin m. fl. från ersättningsskyldighet.

Justerades protokollen för den 18 innevarande månad.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 73, av herr *Nilsson, Johan*, i Malmö, om ökat anslag till freds- och utrikespolitisk upplysning;
nr 74, av herr *Heiding* m. fl., om bibehållande av gällande beräkningsgrunder för statsbidrag till vinterväghållningen på landet; och
nr 75, av herr *Näslund* m. fl., angående viss utredning i dyrortsgrupperingsfrågorna.

Föredrogos och hänvisades till ett tillfälligt utskott den av herrar *Wagnsson* och *Caap* väckta motionen, nr 76, om anställande av psykiatriskt utbildade barnläkare till tjänst för landets skoldistrikt och barnavårdssamhällen.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 77, av herr *Näsström* m. fl., om beredande av krishjälp åt behövande barn;
nr 78, av herr *Bondeson*, om utgivande av en tidskrift, innehållande för de praktiserande läkarna avsedda upplysningar om medicinska forskningsresultat;
nr 79, av herr *Persson* m. fl., om införande av praktisk realexamen med jordbrukslinje m. m.;
nr 80, av herr *Wagnsson*, angående lektorn G. Montelins uppflyttning i löneklass;
nr 81, av herr *Wagnsson*, om inrättande av extra ordinarie vaktmästarbefattningar vid vissa småskoleseminarier; samt
nr 82, av herr *Åqvist*, om ökat understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Friggeråker* m. fl. väckta motionen, nr 83, om viss ändring av kommunalskattelagen i syfte att konsolidera jordbrukskasseverksamheten.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

nr 84, av herr *Holmström* m. fl., angående förbättring av äldre tjänstepensioner till f. d. statliga befattningshavare; och

nr 85, av herr *Holmström*, om beviljande av majorspension åt överstelöjtnanten i armén S. V. K. Halvorsen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 86, av herrar *Sylwan* och *Holmström*, om en revision av varumärkes- och firmalagstiftningen;

nr 87, av herr *Gustavson* m. fl., om ändring i gällande arvslagstiftning i syfte att säkerställa hemmavarande barns rätt till ersättning för arbete i hemmet;

nr 88, av herr *Persson* m. fl., angående lagstiftning om förbud mot nedläggande av industriella företag;

nr 89, av herr *Brandt*, om upptagande av mineralet beryll bland de inmutningsbara mineralen i gruvlagen; samt

nr 90, av herr *Brandt* m. fl., angående lagstiftning mot den antisemitiska propagandan.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 91, av friherre *Beck-Friis* m. fl., om viss ändring av bestämmelserna för understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter;

nr 92, av herrar *Näsström* och *Edin*, om viss ändring i kungörelsen angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo; samt

nr 93, av herr *Andersson, Alfred*, och herr *Hansson, Sven*, om ökat anslag till bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.

Föredrogs och hänvisades till ett tillfälligt utskott nedannämnda motioner:

nr 94, av friherre *Lagerfelt* m. fl., om utredning angående förbättrade betingelser för den andliga vården å sjukvårdsinrättningar;

nr 95, av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl., om skrivelse till Konungen angående fördelningen av vissa lotterimedel; samt

nr 96, av herrar *Näsström* och *Sten*, om åtgärder för en effektiviserad yrkesvägledning för ungdom.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 11 och 13.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 97, av herrar *Herlitz* och *Andrén*, angående revision av grundlagarnas bestämmelser om beskattning, statsreglering och därmed sammanhängande ämnen m. m.;

nr 98, av herrar *Mannerskantz* och *Heiding*, om föreskrifter rörande visst format för valsedlar vid allmänna val;

nr 99, av friherre *De Geer* m. fl., om inrättande inom arméinspektionen av en särskild kavalleriavdelning under chefskap av inspektören för kavalleriet m. m.;

nr 100, av herr *Friggeråker* och herr *Petersson, Emil*, angående tjänstgörings- och ekonomiska förhållanden för personal på övergångsstat vid armén och marinen;

nr 101, av herr *von Heland* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till fartygsbyggnader för flottan;

nr 102, av herr *Elowsson, Nils*, och herr *Petersson, Emil*, om ökat anslag till understöd åt föreningar m. m. vid marinen;

nr 103, av herr *Branting*, om hemvärnets utrustande med lämpliga effektiva vapen;

nr 104, av herr *Holmström* m. fl., om anslag till uppförande av ett varmbadhus med simhall inom Bodens garnison;

nr 105, av herr *Holmström*, angående kaptenen vid Upplands regemente O. G. Finnströms löneklassplacering;

nr 106, av herr *Velander*, angående lönegradsplaceringen för en revisorstjänst hos socialstyrelsen;

nr 107, av herr *Ahlkvist* m. fl., om viss ändring av grunderna för statsbidrag till driften av centralanstalten för radioterapi i Lund;

nr 108, av herr *Andersson, Elon*, m. fl., om utredning angående dyrortsgrupperingen i riket;

nr 109, av herr *Wahlmark* m. fl., om inrättande åt S. Lundell av en personlig assistentbefattning i mykologi vid universitet i Uppsala;

nr 110, av herr *Nilsson, Bernhard*, om inrättande vid karolinska sjukhuset av en avdelning för behandling av reumatiska och andra invalidiserande sjukdomar;

nr 111, av herr *Andersson, Verner*, m. fl., om avskaffande av elevavgifterna för undervisning vid statsunderstödda folkhögskolor;

nr 112, av herr *Caap* m. fl., om lönereglering för vissa föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid nomadskolhem;

nr 113, av herr *Björck* m. fl., om ökat anslag till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande;

nr 114, av herr *Herlitz*, om effektivare tillvaratagande av det allmännas rätt inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet;

nr 115, av herrar *Löfgren* och *Leander*, angående civila avlöningsreglementets bestämmelser om löneklassplacering vid befordran m. m.;

nr 116, av herr *Sandén*, om ersättning åt Lovisa Magnussons dödsbo för viss genom förskingring liden förlust;

nr 117, av herr *Lindström* m. fl., om viss skatterestitution och skattebefrielse för Knut och Alice Wallenbergs stiftelse samt Wenner-Grenska samfundet;

nr 118, av herr *Gillström* m. fl., om rätt i vissa fall för värnpliktiga till anstånd i avseende å indrivning av dem påförda skatter;

nr 119, av friherre *Beck-Friis* m. fl., om skattelättnad för organisationer, tillhörande det statsunderstödda frivilliga skytteväsendet;

nr 120, av herr *Andersson, Gunnar*, m. fl., om rätt att vid taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunal inkomstskatt åtnjuta avdrag för överpris och merkostnader vid byggnadsarbeten m. m. i jordbruk och skogsbruk;

nr 121, av herr *Holmström*, angående vissa ändringar i förordningen om allmän omsättningsskatt;

nr 122, av herrar *Sylwan* och *Velander*, om utredning rörande vissa tillägg och ändringar i lagstiftningen om allmän omsättningsskatt;

nr 123, av herr *Andersson, Elon*, m. fl., om utredning rörande orsakerna till det försämrade nykterhetstillståndet i riket m. m.;

nr 124, av herr *Holmström*, om rätt för sergeanten i Hälsinge regementes reserv P. E. Liljemarks änka att uppbära viss pensionsförmån;

nr 125, av herr *Tjällgren*, angående höjning av pensionsåldern för vissa tjänstemän och arbetare i statens tjänst;

nr 126, av herr *Leander*, om tilläggs pension åt vissa förutvarande arbetare vid telegrafverket;

nr 127, av herr *Nordenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag;

nr 128, av herr *Björck*, angående viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster;

nr 129, av herr *Siljeström*, angående åläggande för icke krigstjänstskyldiga medborgare att tjänstgöra inom särskilda militära arbetsområden, företrädesvis inom luftbevakningen;

nr 130, av herrar *Löfgren* och *Wiklund*, angående beaktande av vissa synpunkter vid lagstiftning om okynnes och skadegörande hundar;

nr 131, av herrar *Wagnsson* och *Magnusson*, angående viss ändring i lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område;

nr 132, av herr *Velander*, angående viss ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor;

nr 133, av herr *Wahlmark* m. fl., om förbättrade löneförmåner till en assistent vid lantbrukshögskolan;

nr 134, av herr *Bondeson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om indragning av statskonsulentbefattningarna för husdjursskötsel m. m.;

nr 135, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till uppförande av ett nytt svinhus vid Alnarps lantbruksinstitut;

nr 136, av herr *Gabrielsson* m. fl., om höjning av statsstipendierna åt elever vid den lägre lantbruksundervisningen;

nr 137, av herr *Bondeson*, om förbättrade anställnings- och avlöningsförhållanden för assistenterna hos statens växtskyddsanstalt;

nr 138, av herr *Mannerskantz* m. fl., om anordnande av ekonomiska driftsanalyser av vissa typiska jordbruk;

nr 139, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till jordfonden och egnahemsfonden;

nr 140, av herr *Bondeson* m. fl., angående viss ändring i gällande bestämmelser om lån ur jordbrukets maskinlänefond;

nr 141, av herr *Bondeson* m. fl., om viss ändring i gällande bestämmelser om statsbidrag till uppförande av siloanläggningar;

nr 142, av herr *Carlström*, angående viss ändring i villkoren för statsbidrag från anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.;

nr 143, av herr *Näslund* m. fl., om vissa åtgärder för stöd åt det mindre jordbruket;

nr 144, av herr *Ohlin* m. fl., angående en förstärkning av akademisk forskning och undervisning rörande samtida svenska samhällsförhållanden, i synnerhet de svenska folkrörelserna;

nr 145, av herr *Ohlin* m. fl., om tillsättande av ett auktoritativt organ för ekonomisk och social försvarsberedskap;

nr 146, av herr *Strand* m. fl., om utredning av de ekonomiska och sociala efterkrigsproblemen; samt

nr 147, av herr *Andersson*, *Verner*, och herr *Gustavson*, om rätt för jordbrukare och jordbruksarbetare, som inkallats till beredskapstjänstgöring, att räkna sig viss tjänstledighet för jordbruksarbete till godo såsom fullgjord beredskapstjänstgöringstid.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.20 f. m.

In fidem

G. H. Berggren.
